

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YOUTUBE’UN BAĞIMSIZ SİNEMAYA KATKISI:
AZERBAYCAN VE TALEH YÜZBEYOV ÖRNEĞİ**

ALİ MAMMADOV

2501181563

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi İlkay NİŞANCI

İSTANBUL – 2022

ÖZ

Web 2 teknolojisi birçok alana olduğu gibi sinemaya da etkisini göstermektedir. İnternet teknolojisinin ulaştığı sınırlarla birlikte, dijital dönem akıllı aygıtların mobilitesini artırmış ve her yerden ulaşım imkanlarına sahip olan teknolojik cihazlar sayesinde konvansiyonel dönem izleyicileri de dönüşüme uğramıştır. Sosyal medyanın ortaya çıkışı bireyleri sadece içerik izleyen değil, aynı zamanda içerik üreticisi olan kullanıcılar haline getirerek üre-tüketici olarak anılmalarını sağlamıştır. Dijital platformlar içerisinde en yüksek video paylaşım ağına sahip “Kendini yayınla” sloganı ile ortaya çıkan Youtube, bir süre sonra yeni bir meslek olarak gelişen ve “Youtuber” olarak anılan influencer grubunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. “Youtuber” ‘ların Youtube’da para kazanmaya başlamasıyla birlikte zamanla içerikler daha da profesyonelleşmeye, Youtube sayesinde popülerleşen “Youtuber” ‘ların birçoğu ise aktör, senarist, hatta yönetmene dönüşmeye başlamıştır. Böylelikle Youtube’un, amatör sinemacıların sanatsal üretimlerini başlattıkları yeni medya platformları içerisinde, dijital kilometre taşı rolü oynadığı verisine ulaşılmıştır.

Bu çalışma nitel bir araştırma olup sinema ve sosyal medya ilişkisini incelemektedir. Bu bağlamda Azerbaycanlı yönetmen Taleh Yüzbeyov’un Youtube kanalı örnek alınarak Youtube’un bağımsız sinemacılara katkısını ele almaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Azerbaycan’da sinemanın ortaya çıkışı, yükselişi ve duraksama dönemi ve sebepleri detaylı şekilde irdelenmiştir. İkinci bölümde bağımsız sinema kavramı, sosyal medyanın ortaya çıkışı ve gelişimi, sinema ile sosyal medya ilişkisi araştırılarak sinemanın sosyal medya ile etkileşimi incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde sinema kariyerine oyuncu olarak başlayan, ancak ülkesindeki sinema endüstrisinin sağladığı ekonomik ve diğer şartlar nedeniyle mesleğine ara vermek zorunda kalan, daha sonra Youtube kanalı açarak yayınladığı kısa videolarıyla popüler olan, bu sayede mesleğine geri dönüş yapan ve nihayet bir yönetmene dönüşen Taleh Yüzbeyov’un Youtube kanalı incelenerek Youtube’un amatör ve bağımsız sinemacılara etkisi ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: (youtube, sinema, sosyal medya, bağımsız sinema, Azerbaycan sineması)

ABSTRACT

In addition to many other industries, Web 2.0 technology is influencing the movie industry. Along with the development of internet technology, the digital age has increased the mobility of smart devices, and audiences from the traditional period have changed as a result of technological devices that can be accessed from anywhere. Individuals are now characterized as pro-consumers because of the development of social media, which has made them both content consumers and content creators (prosumers). After some time, the influencer group known as "Youtubers," which first appeared on Youtube with the motto "Publish yourself," has grown into a new profession. Youtube is the largest video-sharing network among digital platforms. The material began to grow more professional over time as "Youtubers" began to profit from the platform, and many of the "Youtubers" who gained popularity on the platform also began to work as actors, screenwriters, and even directors. Consequently, the conclusion that YouTube is a digital milestone in the new media platforms where amateur filmmakers begin their artistic creation has been made.

This study, which analyzes the connection between film and social media, is qualitative. By using the Youtube channel of Azerbaijani director Taleh Yüzbeyov as an example, it discusses how YouTube helps independent and amateur filmmakers. The origin, growth, and stagnation periods of Azerbaijani cinema, as well as its causes, were thoroughly examined in the first section of the research. The second section looks at social media's history, how it has changed, and how cinema and social media interactions. The third section of the study focuses on Taleh Yüzbeyov's Youtube channel. Taleh Yüzbeyov began his film career as an actor but had to take a break from his profession due to the economic and other conditions provided by the film industry in his country. However, he later became popular with his short videos by opening a Youtube channel, which allowed him to come back to his profession and eventually become a director. The thesis is explored how YouTube has affected independent and amateur filmmakers.

Keywords: (youtube, cinema, social media, independent cinema, Azerbaijani cinema)

ÖNSÖZ

Web 2.0 teknolojisi 21. yüz yılda bilimden sosyal hayata, ekonomiden siyasete - birçok alana etki etmektedir. Bu bağlamda sinema, internet teknolojilerinin gelişiminden en çok etkilenen alanlar içinde yer almaktadır. Web 2.0 teknolojisinin kullanıcılarına tanıdığı karşılıklı iletişim fırsatı, kullanıcıları sadece içerik izleyicisi olmanın ötesine geçirmiş ve onlara içerik üreticisi olma fırsatı tanımaktadır. Bu tezin konusu sosyal medya araçlarından biri - Youtube'un yeni sinemacıların ortaya çıkması, gelişmesine katkılarını araştırmaktadır. Bu bağlamda Azerbaycan'ın en çok izlenen Youtube kanallarından birinin sahibi olan Taleh Yüzbeyov'un kendi adını taşıyan kanalı incelenerek bu video paylaşım ağının sinemaya etkisi araştırılacaktır.

Tezime başlamadan önce belirtmek isterim ki, İstanbul'da yüksek lisans eğitimi alabilmek, bu şehrin bir parçası olmak benim yıllar önceki hayalimdi. Bu hayali gerçekleştirmemde bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili ailemin her bir ferdine, eğitimim boyunca her türlü sorularıma sabırla cevap veren başta çok değerli İlkay hocam olmak üzere bütün hocalarıma, bu süreç boyunca yanımda olan arkadaşlarıma, özellikle Hamdi Apalı'ya teşekkürü borç bilirim.

Bu tezin konusunu seçerken ilgi duyduğum, çalışmaktan zevk alacağım bir konu seçmek birinci amacımdı. Bu bağlamda yaptığım araştırmalar sonucu o dönem henüz bir internet fenomeni olarak tanınan, internet sayfalarında yayınladığı filmleriyle dikkatimi çeken Taleh Yüzbeyov'un Youtube kanalını konu almam konusunda danışmanım İlkay Nişancı ile yaptığımız müzakereler sonucunda bu konunun çalışılmamış olmasının, Azerbaycan sinemasının şuanki dönemi ile ilgili çalışmaların çok yaygın olmaması gibi sebeplerin bu çalışmanın önemini artıracakları konusunda mutabık kaldık. "Youtube'un Bağımsız Sinemacılara Katkısı – Azerbaycan ve Taleh Yüzbeyov örneği" adlı tezin konusunun onaylanmasından hemen sonrasında ortaya çıkan pandemi, akabinde Azerbaycan'da başlayan İkinci Karabağ savaşı hem Taleh Yüzbeyov'un film çalışmalarını, hem de bu tezin teslim tarihini geçiktirdi. Aradan geçen zaman içinde - 2022 yılında Taleh Yüzbeyov kendi filmini vizyona çıkarmış ve bu olay bu tezin hipotezlerini doğrulamıştır. Bu

vesile ile bu tez için gerekli bilgileri paylaşan, röportaj teklifimi kabul ederek onu daha da zenginleştmesini sağlayan Taleh Yüzbeyov'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİNEMANIN ORTAYA ÇIKIŞI VE AZERBAYCAN'DA SİNEMANIN İLK YILLARI

1.1.Sinema Tarihine Genel Bir Bakış.....	2
1.2.Azerbaycan Sinema Tarihi	6
1.2.1.AHC Dönemi	9
1.3. Sovyetler Birliği Döneminde Sessiz Sinema	10
1.4. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Azerbaycan Sineması	17
1.5. 1950'lerde Azerbaycan Sineması	19
.....	23
1.6. 1960'lerde Azerbaycan Sineması	29
1.7. 1970'lerde Azerbaycan Sineması	34
1.8. 1980'lerde Azerbaycan Sineması.....	36
1.9. 1990'lı yıllar: Bağımsız Azerbaycan Sinemasının İlk Yılları.....	41
1.10. 2000'lerde Azerbaycan Sineması.....	

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZ SİNEMA VE SİNEMA SOSYAL MEDYA ETKİLEŞİMİ

2.1. Bağımsız Sinemanın Tanımı	44
2.2. Azerbaycan'da Bağımsız Sinema.....	46
2.3 Sinema ve Sosyal Medya İlişkisi	49
2.3.1 İnternetin Ortaya Çıkışı.....	49

2.3.2 Sosyal Medya Kavramı.	50
2.3.3 Video Paylaşım Ağı Youtube	53
2.3.4 Youtube ve Youtuber'lik	55
2.3.5 Youtube Azerbaycan.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOUTUBE'NİN BAĞIMSIZ SİNEMACILARA KATKISI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	58
3.2. Araştırmanın Yöntemi.	58
3.3. Araştırmanın Hipotezleri	58
3.4. Araştırmanın Yönetimi.....	59
3.5 TalehYüzbeyov'un Youtube Kanalının Çözümlemesi	59
3.6 TalehYüzbeyov'u Youtube'daki İlk Dönemleri.....	59
3.6.1TalehYüzbeyov'un Çektiği Reklamlar.....	75
3.6.2. TalehYüzbeyov'un Çektiği Kısa Metrajlı İnternet Dizisi	78
3.6.3. TalehYüzbeyov'un Çektiği İnternet Filmi.....	88
3.6.4. TalehYüzbeyov'un İnternet Filminden Sinema Filmine Geçiş: Zehir Zemberek Fimi.....	90
3.6.5 TalehYüzbeyov'un Youtube Kanalı Açtıktan Sonraki Kariyeri	
3.7 TalehYüzbeyovile Röportaj.....	97
	98
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	105

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.1:	TalehYüzbeyov'un Youtube kanalı hakkında.....	60
Fotoğraf 1.2:	TalehYüzbeyov'un kanalındaki ilk videodan bir sahne	61
Fotoğraf 1.3	TalehYüzbeyov'un oynadığı ilk reklam filmi	62
Fotoğraf 1.4	TalehYüzbeyov'un oynadığı tiyatro oyunundan bir sahne	63
Fotoğraf 1.5	TalehYüzbeyov'un yönettiği kısa video	64
Fotoğraf 1.6	TalehYüzbeyov'un arkadaşlarıyla birlikte çektiği kısa videolardan bir sahne	65
Fotoğraf 1.7	TalehYüzbeyov'unmeşhurlaştırın videolardan ilki – Evli Erkeğin Dramı videosundan bir sahne	66
Fotoğraf 1.8	TalehYüzbeyov'un zamlarla alakalı çektiği ilk videodan bir sahne	67
Fotoğraf 1.9	TalehYüzbeyov'un zamlarla alakalı çektiği diğer videodan bir sahne	68
Fotoğraf 1.10	TalehYüzbeyov'un İsteyen isimli videosundan bir sahne	69
Fotoğraf 1.11	Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ali Esatov	70
Fotoğraf 1.12	TalehYüzbeyov'unGözegiren videosuyla Ali Esatova'a gönderme yaptığı sahne	71
Fotoğraf 1.13	Rüşvet alarak başkası hakkında yalan haber yayan gazeteciyi konu alan bir video.	72
Fotoğraf 1.14	Devlet görevlisinin bitmek bilmeyen koltuk aşkını anlatan kısa bir video.	73
Fotoğraf 1.15	Ülkede çekilen filmlerin kalitesinin çok aşağıda olduğunu anlatan kısa bir video.	74
Fotoğraf 2.1	TalehYüzbeyov'un Ukrayna adlı reklam filminden bir sahne	75
Fotoğraf 2.2	Made in China reklamından bir sahne	76
Fotoğraf 2.3	Zaman isimli reklamdan bir sahne.	77
Fotoğraf 3.1	Adil'in iş arkadaşı ona maili İngilizce gönderdiği için azarladığı sahne	78

Fotoğraf 3.2	Adil'in iş yerinde tanıştığı kadına kendisini anlattığı sahne	79
Fotoğraf 3.3	Adil'in kadına kaba davrandığı sahne	80
Fotoğraf 3.4	Patronu darpettikten sonra Adil'in iş arkadaşlarıyla vedalaştığı sahne	81
Fotoğraf 3.5	İş görüşmesinde reddcavabı alan kadının ağlayarak orayı terkettiği sahne	82
Fotoğraf 3.6	Adil'in fahişelik yapan gençlik aşkı Rana'yı aşağıladığı sahne	83
Fotoğraf 3.7	Adil'in arkadaşı Şakir ile kendi karakterini sorguladığı sahne	84
Fotoğraf 3.8	Adil'in arkadaşlarının teklifini geri çevirdiği sahne	85
Fotoğraf 3.9	Adil'in Rana ile eğlendiği sahnelerden birisi	86
Fotoğraf 3.10	Adil'in bıçaklandığı sahne	87
Fotoğraf 4.1	Oğlunun doğum gününde Rasim'den segway istediği sahne	88
Fotoğraf 4.2	Zengin kuzeninin Rasim'e masraflarından dolayı dert yandığı sahne	89
Fotoğraf 4.3	Misafirlerin yemek yediği sahne	90
Fotoğraf 4.4	Sagway'i çalınan çocuğun babasının herkesin içinde Rasim'i aşağıladığı sahne	91
Fotoğraf 5.1	Zehir Zemberek filminin afişi	92
Fotoğraf 5.2	Aniden arabaya binen kadını kurtarmak üzerine çıkan	93

tartışma sahnesi

Fotoğraf 5.3	Adil'in Leyla'dan kurtulmak istediği sahne	94
Fotoğraf 5.4	Zehir Zemberek Filminin Türkiye'deki Afişi	95
Fotoğraf 5.5	Zehir Zemberek Filminin Kazakistan'daki Afişi	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1:		38
Tablo 1.1:		56
Tablo 1.1:		97

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz. : Bakınız

TDK : Türk Dil Kurumu

V.b. : Vebenzeri

V.s. : Vesaire

Akt. : Aktaran

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

OED : Oxford English Dictionary

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

TCK : Türk Ceza Kanunu

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

AFSK : Azerbaycan Fotoğraf ve Sinema Kurumu

AHC : Azerbaycan Halk Cumhuriyeti

GİRİŞ

Gelişen dünyada internetin önemi her geçen gün artmaktadır. İnternet ortaya çıktığı ilk zamanlarda asgari amaçlar için kullanılsa da günümüzde birey ve kurumların faaliyetinin büyük bir bölümünü etkilemektedir. Bireyler zamanının büyük bölümünü çeşitli internet ağlarında geçirmekte, kurumlar ise bu ağlardaki paylaşımlarıyla bireyleri etkilemeye çalışmaktadır. Web 2.0 teknolojisinin gelişmesi sosyal ağların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sosyal ağların gelişmesi ise birçok alanı etkilemekte ve dijital göçebeleri, dijital yerlerin bulunduğu platformlara entegre ederek bir nevi devşirmektedir.

İcadının ilk dönemlerinde aynı anda sadece bir kişinin izleme fırsatı bulunduğu sinematograf zamanla gelişerek gerek sinemalarda, gerek televizyonlarda milyonlarca izleyiciye ulaşmıştır. İnternetin gelişimi ile birlikte sinema daha yaygınlaşmış, bireyler istediği yerde, istediği zaman sinema izleyebilme fırsatına erişmiştir.

Sosyal medyanın ortaya çıkışı ve gelişimi zaman içinde diğer alanlar gibi sinemaya da etkisini göstermeye başlamıştır. Kullanıcıların içerik izleyicisi olmakla birlikte, içerik üreticisi de olduğu sosyal medyada kullanıcıların vine, kısa video gibi içeriklerden sonra sinema üretmeye başladığı görülmektedir.

Bu çalışmada sosyal medyanın sinema ile ilişkisi baz alınarak sosyal medyanın sinemaya etkileri ve sinemacılara etkileri araştırılacaktır. Bu bağlamda Azerbaycanlı sosyal medya fenomeni Taleh Yüzbeyov'un Youtube kanalı detaylı şekilde incelenerek sosyal medya ağı Youtube'un sinemaya etkileri tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİNEMANIN ORTAYA ÇIKIŞI VE AZERBAYCAN’DA SİNEMANIN İLK YILLARI

1.1. SİNEMA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Sinemanın tarihi “büyük patlama”yla başlamadı. Tek tek hiç bir olayın, ister Edison’un 1891’de patentli Kinetoscope icadı, ister Lumiere kardeşlerin 1895’te ücret ödeyen bir izleyici topluluğuna ilk film gösterimi olsun, puslu sinema öncesi dönemini gerçek sinemadan ayırdığını iddia etmek mümkün değildir. Daha çok görüntüleri ardışık halde sunmayı amaçlayan ve yalnızca sinema olarak kabul edilebilir bir aygıtın 1890’larda ortaya çıkışını değil, elektronik görüntü yaratmanın öncülerini de kapsayan ilk deneyler ve düzeneklerle birlikte başlayan bir süreklilik vardır (Smith, 2008:21).

Sinema (cinéma) sözcüğü, sinematografi (cinématographié) sözcüğünün kısaltılmış halidir. Lumire Kardeşler icat ettikleri cihaza sinematograf (cinématographé) ismini verdiler. Lumire Kardeşler sinemanın doğuşunu sağlayan mucitler olarak gösterilse de, sinema birçok çalışmaların ve çeşitli alanlardaki farklı buluşların toplamından ortaya çıkmaktadır. “Sinema, herhangi bir devinimi düzenli aralıklarla parçalarabölerek bunların resimlerini saptamayı, sonra da gösterici yardımıyla bu resimleri karanlık bir salonda perde üzerine yansıtarak devinimi yeniden oluşturmayı ifade etmektedir” (Abisel, 2010:33).

Sinema ilk yıllarda sadece bir eğlence aracı olarak görülmüş, sinematograf adlı yeni icat insanlarda büyük merak uyandırmış ve insanlar onun çektiği hareketli fotoğraflara ilgi ile yaklaşmıştır. İnsanların yaptıkları icada büyük merakla yanaşmasına rağmen Lumire Kardeşler bu aygıtın geleceğinin olmadığını düşünmüşlerdir. Kardeşler bu aygıtın insanlar için geçici bir heyecan olduğunu, zamanla bu heyecanın etkisinin kaybolacağı düşüncesini taşımıştır (Nişancı, 2018:117).

Lumiere Kardeşler ortaya çıkardıkları aleti bilimsel bir alet olarak tanıtmaya devam ederek, başlangıçta belgesel film gösterimi haline getirdiler. Lumiere’ler kendi aygıtlarının geleceğini iyi göremeseler de bu aygıtın gelecekte çok popülerleşeceğini ilk fark eden GoergesMelies olmuştur. Georges Melies Star Film Company’i kurmuş, kendi stüdyosunu açmış ve dünyada tanıtmaya başlamıştır. Londra, Paris, Barcelona ve New York’ta film

dağıtım şirketleri kurmuştur. Ancak Meliesin bu şöhreti fazla uzun sürmemiş, rakipleri tarafından iflasa sürüklenmiştir (Smith, 2008:22).

Melies'in iflas etmesinde Charles Pathe'nin rolü büyüktür. 1896'da kendi soyadını taşıyan sinema şirketi kuran Pathe, filmleri üçüncü dünya pazarlarına çıkararak bu ülkelerde sinemayla birlikte kendi şirketinin adının da anılmasını sağlamıştır. Sinemanın ilk yıllarında Fransız egemenliği olsa da sonraki süreçte Amerikan film şirketleri kalıcı olmuştur (Lanzoni, 2015: 34).

Lumire Kardeşlerin icat ettikleri aletin geleceğinin olmadığını düşünmelerine rağmen sinema ortaya çıkışının ilk yirmi yılında büyük bir hızla gelişmiş ve 1915'de yerleşik bir endüstri haline gelmiştir. İlk dönemlerde filmler sadece 1 dakika uzunlukta ve çoğunlukla tek çekimlerden oluşuyordu. 1905'e gelindiğinde ise bu süre beş ila on dakika arası bir uzunluğa ulaşmıştır. Bir öykü anlatmak, ya da bir temayı açıklamak için artık değişik sahneler ve kamera pozisyonları kullanılmaktaydı. 1910'ların başında ilk "uzun metrajlı" filmlerin gelişiyi birlikte karmakarışık anlatıları ele almak için aşama aşama yeni gelenekler ortaya çıktı. Bununla birlikte büyük prodüksiyon ve dağıtım şirketleri oluştu ve bu şirketler filmlerin dünyanın her yerine satış ve kiralanması ile ilgilenmeye başladı. 1910'larda Paris, Londra, ya da NewYork en önemli sunum merkezi olmaktan çıktı ve Los Angeles – Hollywood – en önemli merkez haline geldi. (Smith, 2008:22).

Rekin Teksoy sinemanın bilimsel bir icat olarak ortaya çıktığını, buna karşın zamanla önce sanat, daha sonra da sanayi konuma geçtiğini şu sözlerle belirtir:

"Panayır sinemasını Fransa'da sinema sanayisinin öncülerinden sayılan Charles Pathe ile LeonGaumont ortaya çıkarmış; Lumierekardeşlerin bilimsel ve entelektüel noktalarıyla, Melies'in mizansen, şiirsel noktalarına halk sineması kavramını yerleştirerekürettikleri filmleri kırsal kesime satmaya başlamışlardır (Teksoy, 2014: 41).

Teksoy (2014), Charles Pathe'nin anılarından aktararakPathe'nin "sinemayı bulmadım ama bir sanayi kolu haline getirdim" dediğini ifade etmektedir (Teksoy, 2014: 42). Ortaya çıkışından sonra sinemanın sanat olup-olmadığı uzun bir süre tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmaların sonucunda sinemanın resim, müzik, dans, edebiyat, heykel ve mimarinden sonra "yedinci sanat" olarak kabul edilmiştir. Sinema bir sanat olarak diğer altı sanat türünün hepsinden etkilenmekte, hepsinden faydalanmaktadır. Bazen gerçeği, bazen kurmaca bir olayı anlatan sinemayı en önemli kılan durum insanları etkileyebilme

becerisidir. Baudrillard, sinemanın en önemli gücünün onun simule edebilme becerisi olduğunu düşünmektedir. Simülasyon ne kadar kaliteliyse inandırıcılık da o kadar artmaktadır (Baudrillard, 1998:38).

Birinci Dünya Savaşı'ndan Avrupa ekonomisi ciddi şekilde etkilendiği için Amerika diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da üstünlük kurmaya başlamıştır. 1929 yılında ekonomik bunalım yaşansa da giderilmiş, sonrasında Hollywood sineması gelişmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'na kadar üretim hızlandırılmış ve dünya pazarında Amerikan sineması egemen hale gelmiştir. Bu dönem Hollywood için “Altın Çağ” olarak adlandırılmaktadır. Başta siyasal nedenler olmakla birçok sebepten kendini ifade edemeyen insanlar, Hollywood sineması sayesinde kendileri için aracı bir dile sahip olmuşlardır. İfade edemedikleri kelimeler, sinema sayesinde ifade edilebilir olmuştur. İnsanlara kendini ifade etme olanağı sunan sinema gittikçe daha da popülerleşmiş ve hayatın parçası haline gelmiştir (Maşrap ve Akbaba, 2020, s. 112-113).

1890'ların ortasından 1910'ların ortasına kadar, bu dönemin sinemasına, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra California temelli Amerikan endüstrisinin artan hegemonyasına göndermede bulunarak bazen ‘Hollywood Öncesi’ sinema da denilmektedir. Öte yandan 1920'lerden itibaren güçlenen bir dizi ‘klasik’ anlatı geleneğinin dünya sinemasında oynayacağı rol kabul edilerek, klasik öncesi sinema olarak da tanımlanmaktadır (Smith, 2008: 25). Tanış (2022) Adorno'un sinemaya bakış açısını şu sözlerle ifade etmektedir:

Adorno'nun bakış açısıyla sinema, seyirciye tercih yapması ve reddetmesi zor seçenekler çıkararak bunları görsel ve sesli uyarıcılarla süslü hale getirmektedir. Bireyler zihinlerinde yer eden ve benimsedikleri içeriklere daha fazla ilgi göstermeye ve tüketim tercihlerini bu içeriklerden yana kullanmaya başlarlar. Tüketiciler arasında oluşan tercih farklılıkları ise içerikten ziyade; teknolojiye, görsele, emeğe, dekora bağlı olarak değişmektedir (Tanış, 2022: 44)

Sinema diğer sanatlarla kıyaslandığında çok daha pahalı bir sanat ürünüdür. Sinemanın yapımın büyük bütçelere mal olması onun bağımsızlığını engellemektedir. Maddi gücü elinde tutanların sinemaya hükmetmesi sinemayı endüstriyel yapan şeydir. Durumun böyle olması sinemayı bir sanat dalından daha çok parasal bir araca dönüştürmektedir. (Çavuşoğlu, 2006: 7).

“Sinemayı diğer sanat türlerinden farklı kılan bir diğer özellik de onun diğerlerine kıyasla pahalı bir sanat türü olmasıdır. Mimarlık da sinema gibi pahalı bir sanattır. Her iki

sanatın yapımı çok sayıda insan, yoğun emek, aynı zamanda büyük paralar gerektirmektedir”
(Monaco, 2002: 36)

Arnheim sinemanın yeni bir sanat dalı olmadığını belirterek, onun hareketli görüntü sanatının bir parçası olduğunu, bu sanatın tarihinin de insanlık tarihi kadar eski olduğunu vurgulamıştır. (Arnheim, 2002: 178). Mitry ise bu düşünceye katılmaz ve sinema ile ilgili düşüncelerini şöyle açıklar: *Sinema bir sanatsa, sanata getirilen her türlü kısıtlama karşındayaratılmış bir sanattır. Sanat kesinlikle aşkınlığa giden bir yoldur, ancak onu yeniden üretmekten çok oraya yol göstermeye borçludur. Bunu ancak sinema yapabilir, çünkü onun ana unsuru hayatın kendisidir”* (Mitry, 1997: 379).

Film üretiminde sadece sanat dikkate alınmaz. Sinemanın sanat haline gelmesinde, üretimin devamlılığının sağlamasında endüstriyel büyümenin rolü gözardı edilemez. *“Unutulmamalıdır ki sinema, ancak endüstriyel büyümesiyle ve onunla orantılı olarak bir sanat haline geldi. Bunu gözden kaçırmak, en bariz gerçeği görmezden gelmek demektir”* (Mitry, 1997: 4).

Alim Şerif Onaran sinemanın sanat olduğunu ve onun tüm sanatların mirasçısı olduğunu ifade eder. Sinemanın en tartışmalı kısmı da aslında onun diğer sanatlarla olan etkileşimi ile ilgilidir (Onaran, 2012: 5).

Diğer sanatlardan sinemayı ayıran en önemli özelliklerden biri onun kolektif bir sanat ürünü olmasıdır. Ressam kendi resimini tek başına çizdiği, yazar romanını tek başına yazdığı halde sinema ne senarist, ne yönetmen, ne de aktörlerin tek başına ortaya çıkardığı bir ürün değildir. Balazs’ın söylediği gibi sinema bir endüstri ürünüdür, karmakarış ve kolektif bir emeğin sonucu olarak ortaya çıkar ve pahalıya mal olur. Çekiminden montajına kadar bir film yapımının her anında aynı dikkati talep eder (Balazs, 1931: 19).

Sinema endüstrisi bir sanayi dalı olarak da görülebilir. Bu endüstri üç ana unsurdan oluşarak sinemanın bütün yapım sürecini kapsamaktadır. Bu unsurlar ise sırasıyla üretim, dağıtım ve gösterim olarak şekillenmektedir. Bu unsurlar zamanla birçok sektörü, teknolojiyi ve insan kaynağını bir araya getirmiştir. Sinemanın ilk yıllarında üretim, dağıtım ve gösterim kaynakları çok kıt olmuş, teknolojinin gelişmesi, dijital sinemaya geçiş ile birlikte bu unsurlarda da değişiklikler meydana gelmiştir. Bütün bu süreçlerin sonunda sinema onu finanse edenlerin menfaatleri doğrultusunda gelişmiştir (Erdoğan ve Solmaz, 2005: 31).

“Film sanatının doğuşu, yalnızca yeni sanat eserlerinin yaratılmasına değil, aynı zamanda bu yeni sanatı algılamak ve anlamak için yeni yeteneklerin ortaya çıkmasına da yol açtı” (Balazs, 1931: 33).

Andrewsinemanın ilk çağlarında insanlara sunduğundan daha fazlası olduğunu şu sözlerle belirtir: *“Geleneksel sanatlar kendilerine özgü araçlarla yaşamı dönüştürmek için var olurken, sinema yalnızca hayatı olduğu gibi gösterdiği zaman en derin ve özlü biçimde var olabilir. Diğer sanatlar yaratım sürecinde kendi konularını tüketirler; bunun tam tersine sinema kendi maddesini sergilemeye eğilimlidir” (Andrew, 2010: 193).*

1.2. AZERBAIJAN SİNEMASININ DOĞUŞU VE İLK YILLARI

İlk defa 1895’de LumiereKardeşler’in ürettiği ‘Bir Trenin Gara Girişi’ adlı filmin Bakü’de gösterimi ile ‘sinematograf’ Azerbaycan’a giriş yaptı. Azerbaycan hayatından kesitler sunan ilk filmlerin gösterimi ise 1898 yılında yapılmıştır. Bu ‘canlı fotoğraflar’ içinde dört kısa film vardı: ‘Bibiheybet’teki petrol madeninde yangın’, ‘Buhara emiri’nin gemi ile uğurlanması’, ‘Kafkas dansı’ ve Bakü parklarının birinde çekilmiş ‘İlişki’ adlı film, ilkel de olsa, gelecekte yapılacak komedi filmlerinin öncüsü olmuştur (İsmayılov, 2001: 26).

1 Ağustos 1898’de gerçekleşen bu sinema olayı, ‘sinematografi’ ‘nin gelecekte var olacak komedi, belgesel, aktüalite ve dram türlerini özünde birleştirmiştir. Buradan anlaşılıyor ki, Azerbaycan’da o zamanlar artık sinema sanatının gelecekte gelişeceği hissedilmiştir (İsmayılov, 2001: 26).

Sinematograf Azerbaycan’a ilk geldiğinde her yerde olduğu gibi önce yabancı filmler gösterime girdi. Bu filmler şehrin çeşitli bölgelerinde: kafelerde, tiyatrolar, pasajlar ve sinema için ayrılmış özel yerlerde gösteriliyordu. Hatta Bakü’nün en meşhur hamamı Fantazyia hamamının bekleme salonunda bile bu filmleri izlemek mümkündü (Kazımzade, 2003: 8).

Azerbaycan dilinde basılan ilk gazetenin kurucusu Hasan Bey Zerdabi (1899), Kaspi gazetesinde sinematograf için şöyle demiştir: Şuanda bizim elimizde oyuncak cihaz, ‘sinematograf’ var. Bu cihaz insan hayatının ve hayvanların en karmakarışık görüntülerini olduğu gibi göstermektedir (Zerdabi 1899’dan aktaran Kazımzade, 2016: 22).

Azerbaycan'ın doğası, petrol madenleri Pathe ve Goumont gibi Fransız film şirketlerinin ilgisini çekti ve bu şirketler ülkede birçok film çekmeğe başladı. Bu filmler Bakü'deki Mikado, Rekart, Express, Amerikan ve Fransız sinemalarında gösteriliyordu (İsmayılov, 2001: 26).

“Azerbaycan'da sinemanın başlangıcı Bibiheybet Petrol Fıskiyesinde Yangın / Bibiheybet Neft Medeninde Yangın filminin çekildiği tarih – 1898 olarak kabul ediliyor” (Kazımlı, 2003: 5). 27 Temmuz 1898 gecesinde başlayan yangın hızla diğer madenlere sıçradı. Olayın film kayıtlarına geçmesi bu dehşet verici manzaranın günümüzde de izlenmesine fırsat tanımıştır. 1900 yılında Paris'te bir film festivalinde gösterilen film Dünya sinemasının incileri arasında gösterilmiştir” (BakinskiyRaboçiy, 15 Ağustos 1996).

Azerbaycan'ın konulu sineması kendi tarihi boyunca üç döneme ayrılmaktadır:

BİRİNCİ DÖNEM: 1915'ten 1920 yılına, inkılabı kadar olan Azerbaycan Sineması dönemi

İKİNCİ DÖNEM: 1920'den 1990 yılına kadar olan Sovyet Azerbaycan'ı Sineması Dönemi.

ÜÇÜNCÜ DÖNEM: 1990'dan günümüze kadar Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sineması (İsmayılov, 2001: 27).

Pironekardeşleri 1915 yılında Bakü'de Filma Hissedarlar Cemiyeti'ni kurdular ve bundan sonra konulu filmler yapılmaya başlandı. Azerbaycan'da henüz yerli filmciler olmadığı için filmleri yapılandırmak için yönetmen BorisSvetlovPetersbur'dan Bakü'ye davet edildi. Svetlov burada sırasıyla ‘Avrat’, ‘Yeni Tarzda Eski Olay’, ‘Petrol ve Milyonlar Saltanatında’, ‘Knyaz Demir Bulat’, ‘Ölümüne Bir Saat Kala’, ‘Yalınayak Aşk’, ‘Kadınların Yardımıyla EşlerinYükselişi’, ‘Arşın Mal Alan’, ‘Bir Aşağılanma Tarihi’ gibi uzun metrajlı filmlerini yaptı (Kazımov ve Dadaşov, 1999: 100).

Bu filmler içerisinde yapılan ilk film Avrat/Arvad (1915) filmidir. Bu film Azerbaycan'da yapılan ilk film olarak nitelendirilen ‘Milyonlar Saltanatında / Neft ve Milyonlar Seltenetinde’ (1916) filminden bir yıl önce 1915'de yapılmasına rağmen ilk film olarak anılmıyordu.

Bir yıl sonra Filma Hissedarlar Cemiyeti İbrahimbeyMusabeyov'un aynı isimli romanından esinlenerek yazılan 'Petrol ve Milyonlar Saltanatında / Neft ve Milyonlar Seltenetinde' filmini çekti. İki bölümden oluşan bu film Azerbaycan'nın ikinci konulu filmi olarak anılmaktadır. Film melodram türünde yapılmıştır. Bu film HüseyinEreblinski'nin oyunu, tarzen Kurban Primov'un, şarkıcı Cabbar Garyağdıoğlu'nun ekranda görünmesiylebaşarılı oldu (Dadaşov, 2015: 18-19).

Filmde seyirciyi, devrimden öncekiBakü petrol madenlerinde çalışanışçilerin hayatından alınmış melodrama unsurları daha çoktur. Ancak filmin çekimine para harcamış ve ekranda insanın nasıl akıllalmaz yollarla zenginleşebileceğinigörmek isteyen girişimcilerin isteklerine aykırı olarak, 'Petrol ve Milyonlar Saltanatında' filmi Azerbaycan servetlerinin yağmalandığını, dağıtıldığını, yöneticisınfinvahşi tutkularını ve ahlaksızlıklarını yansıtıyordu (Gulubeyov, 1958: 9).

Bahsi geçen dönemde çekilen önemli filmlerden biri de 1916 yılında çekilen'Arşın Mal Alan' filmidir. Bu filmin de ilk versiyonunun görüntülerişu anda bulunmamaktadır. Ayrıca bu film farklı yıllarda üç kez yapılmıştır. Arşın Mal Alan opereti Azerbaycanlı besteci ÜzeyirHacıbeyov'un çok ünlü eserlerinden biridir. Tiyatroda sahnelenmesi operete büyük seyirci toplamıştı. "1917 yılında Filma Hissedarlar Cemiyeti, ÜzeyirHacıbeyov'unArşın Mal Alan adlı müzikal komedisini beyazperdeye taşımakisteğinde bulundu. YönetmenB.Svetlov, kameraman G.Lemberg'le birlikte film üzerinde hazırlıklara başladılar" (İsmayılov, 2001: 28).

Yapımcıların bu eseri hemen beyazperdeye getirmelerinin esas sebebi, komedinin o yıllarda Bakü tiyatrolarındaki başarısı ve seyircinin bu esere ilgisiydi. Yapımcılar bu nedenle bu eserin filminin yapılmasının büyük kazanç sağlayacağınıdüşündüler. Arşın Mal Alan müzikal komedi türünde olduğu için sessiz sinemada başarısız oldu ve Hacıbeyov filmin gösterimden kaldırılmasını talep etti.

Filmin ikinci kez ekrana taşınması ise 1917 yılına tesadüf eder. Bu film sinema ile hiçbir ilgisi olmayan bir halı satıcısı olan Beylakov tarafından yapılmıştır. Belyakov filmi yaparken eserin gerçek sahibi Hacıbeyov'dan hiçbir izin almamış, hatta filmi ondan gizli yaparak para kazanma amacı gütmüştür. Film ister teknik, ister aktör anlamında sadece amatörler tarafından üretilmiştir. Üzeyir Hacıbeyov filminden haberdar olduktan sonra gösterimden kaldırılması yönünde ısrar etmiş ve bunun sonucunda film gösterimden

kaldırılmıştır. Ancak filmin kopyası o zamanlar tesadüfen korunmuş, 1920 yılının 18 Haziran'ında Komünist gazetesinde çıkan ilana göre aynı yılın yazında Bakü'deki Ay-Yıldız sinemasında gösterilmiştir. (Kazımlı ve Dadaşov, 1999: 101).

Filmin üçüncü versiyonu ise sesli sinema döneminde yapılmış ve başarı sağlamıştır. 1945'te yapılan bu film dünyanın 60 ülkesinde gösterilmiştir. Bu film sadece Azerbaycan'da değil Sovyetler Birliği'nde başarı sağlamış ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Devlet ödülüne hak kazanmış ilk Azerbaycan filmi olmuştur (Babayev ve Kazımlı 2000: 186).

1917 yılına gelindiğinde Rusya'da gerçekleşen Bolşevik devrimi sonucunda asırlardır Azerbaycan'ı yöneten Çarlık düzeni çöktü. Bu gelişme sonrasında birçok ülkede olduğu gibi Azerbaycan'da da gizli faaliyet gösteren gazete ve partiler açık faaliyet göstermeğe başladı. Bunun sonucu olarak ülkede halkın bağımsız bir devlet olma talebi artmağa başladı (Cebiyev ve Allahverdiyev, 2017: 411).

Petrol madenlerinde ve diğer sanayi kurumlarında işçiler grev ve çeşitli yollarla haklarını aramaya başlamışlardır. Her geçen gün büyüyen hareket ve Rusya'nın Birinci Dünya savaşından mağlup ayrılması Çarlık Rusya'sının sonunu hazırladı. 1917 yılında ÇarNikolay, önderliğini Lenin, Stalin ve Trotski'ninyaptığı, Rusça'da çoğunluk anlamına gelen 'Bolşevik' partisi tarafından öldürülmüştür. Tarihe 'Ekim Devrimi' olarak geçen olay sonucunda Rusya'da hükümet komünist yönetim geldi. Bunun sonucunda imparatorluğun hâkimiyeti altında bulunan milletler kendi kaderini tayin etmek yoluna gittiler (Azerbaycan Tarihi 5. Cilt, 2008: 345).

1.2.1. AHCP DÖNEMİNDE SİNEMA

Azerbaycan aydınları Mehmet Emin Resulzade önderliğinde birleşerek, 1918 yılının 28 Mayıs'ında Azerbaycan Halk Cumhuriyetini kurdular. Bağımsız cumhuriyetin ömrü kısa olsada Azerbaycan devletçilik geleneğini iyoştürmüştür. Sadece 23 ay var olmayı başaran bu devlet tarihe ilk Müslüman demokratik cumhuriyeti olarak geçmiştir (Azerbaycan Tarihi 5. Cilt, 2008: 345).

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti döneminde sanata ve onun gelişimine çok önem verilse de sinema alanında yapılmış kayda değer bir çalışma yoktur. Bu dönem sinemasıyla ilgili kaynaklarda da çok fazla bilgiye rastlanmamakla beraber sadece bir belgesel film

bahsedilmektedir. “Azerbaycan Halk Cümhuriyeti’nin kurulmasının I. yıldönümününözeltörenle bayram edilmesi filme alınarak Azerbaycan’ın BağımsızlığınınYıldönümü VesilesileTörentammetrajlı belgesel film, 13 Haziran 1919’da Bakü’nün Express ve Rekord, biraz sonra da Forum sinemalarında programdan öncegösteriliyordu” (KazıMZade, 2016: 8).

Aynı yıllarda sinemada türfarklılığı ortaya çıktı, tiyatro ve sinema salonlarına seyirci akını başladı. Azerbaycan sinema salonlarında yeni kurulan Azerbaycan ordusunun sınırların bütünlüğünü koruması ve hükümet partisi olan Müsavat’ın yaptığı çalışmaları yansıtan aktüalite film parçaları da ekranlarda gösteriliyordu. “Aynı zamanda bu aktüaliteparçalar ve Hacıbeyovkardeşlerininistüdyosundaçekilmiş filmler gösterilmekiçin yabancı ülkeleregönderiliyordu” (Kazımov ve Dadaşov, 1999: 102).

“1918 yılında Azerbaycan’da yaşanan tarihi olaylar film yapımında da etkisini gösterdi. Yeni kurulan Azerbaycan Halk Cümhuriyeti sanat ve özellikle sinema alanında projelerin yapılmasıyla ilgileniyordu” (İsayeva, 2011: 14). Ancak nitelikli sinemacı sayısının çok az olması bu alanda gereken gelişimin hızını yavaşlatıyordu.

Bağımsız Türk cumhuriyeti olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti sadece 23 yıl yaşamasına rağmen işgal altındaki Azerbaycan topraklarını Türkiye’den gelen ordularının da yardımıyla kurtararak şimdiki Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünü sağlamıştır. Kısa zamanda kadınlara oy hakkının verilmesi, Bakü Devlet Üniversitesinin tesisi, milli ordunun kurulması gibi önemli işlere imza atmıştır.

1917’deki Ekim Devriminden sonra çarın yönettiği eski topraklarda kurulan cumhuriyetleri tekrar işgal etmeye başlayan bolşevikler 1920 Nisan’ında Osmanlı ordusuna yardıma gitme bahanesiyle Azerbaycan topraklarına sokuldu ve ülkeyi tekrar işgal ederek Azerbaycan Halk Cumhuriyetinin varlığına son verdi (Azerbaycan Tarihi 5. Cilt, 2008: 348).

1.3 SOVETLER BİRLİĞİ DÖNEMİNDE AZERBAYCAN’DA SESSİZ SİNEMA

Sovyetler Birliği’nin kurucusu Lenin sinemanın propaganda gücünü her kesden önce fark eden siyasetçilerdendi. Bu yüzden Lenin yeni kurulan komünist sistemli devletin propagandasının yapılması için filmlerin çok önemli olduğunu belirtmiştir (Sadıkov, 1970:

19). Lenin sosyalizmin başarı olmasında sinemanın yapabileceği propagandanın çok önemli olduğunu, köylere, ülkenin en ücra köşelerine bile sinema salonlarının açılması gerektiğinin önemine vurgu yapmıştır. ‘BakinskiyRaboçiy’ gazetesinde, Azerbaycan’da ve özellikleDoğu’da sinemanın eğitim ve kültürü gelişimiiçingüçlü bir araç olması gerektiğibelirtilmiştir. Çünkü Doğu’nunsivilzasyondan geri kalmış büyük halk kitleleri sinema sayesinde insanlığın elde ettiği başarıları izlemelidir (Gadjinskaya, 1971: 4).

O yıllarda Azerbaycan’da sanatın gelişmesine en önemli katkı verenlerden biri Azerbaycan Komünist Parti Başkanı Neriman Nerimanov’dur. Nerimanovbu dönemde ülkede bir numaralı adamdı. Onun döneminde ülkede ilk devlet tiyatrosu kurulmuştur. Bununla birlikte *“1918 yılında Bakü olaylarında Ermeniler tarafından yakılan ve Azerbaycan`ın ilk tiyatro binası unvanını taşıyan bina restore edilerek tiyatronun ana binası olarak yeniden seyircilerine kavuşmuştur”* (Azerbaycan Tarihi 6. Cilt, 2008: 342).

1922 senesine gelindiğinde ülkenin en büyük tiyatrosu hala Azerbaycan Devlet Dram Tiyatrosuydu. Bu tiyatro sadece tiyatro alanında değil, sinema için de çok önemli rol almış, ülke sinemacıları için bir okul olmuştur. Birçok yönetmen ve oyuncu bu tiyatroda sanatını geliştirerek sinemaya atılmıştır (Azerbaycan Tarihi 6. Cilt, 2008: 216).

Abbas MirzeŞerifzade, S. Ruhulla, M. Senani, M.Davudova, RzaTehmasib gibi Azerbaycan sinema tarihine geçmiş önemli isimler bu tiyatronun oyuncu ve yönetmeni olmuştur. Bu isimler sonraki yıllarda da Azerbaycan sinemasının gelişiminde de önemli rol almışlardır. Rus yönetmen Tuqanov bu tiyatronun gelişmesinde ve ülkede sadece tiyatro olarak değil, bir okula dönüşmesinde en önemli rol almıştır (İsmayılov, 2001: 33).

“Sinemanın, devletin elinde etkili propaganda aracına çevrilebilmesi için, 1920 yılında Azerbaycan’da sinema işlerinin, Halk Maarif Komiserliği’nin (Eğitim Bakanlığı) Sinema Komitesi’ne verilmesi kararlaştırılmıştır. 4 Temmuz 1920’de Azerbaycan Halk Komiserleri Sovyeti’nin başkanı Neriman Nerimanov sinema ve fotoğraf kurumlarının millileştirilmesi deklarasyonunu imzalamıştır” (Sadıkov, 1970: 19).

“Bu deklarasyonla alınan kararlar doğrultusunda, Halk Maarif Komiserliği bünyesinde Güzel Sanatlar Şubesi açılmıştır. Bu şubenin altında Foto-Sinema adlı bir alt bölüm kurulmuş ve bu bölüm 1921 yılında bağımsız şubeye dönüştürülmüştür. Daha sonra 1923 yılında temelini Foto-Sinema şubesinin oluşturduğu Halk Maarif Komiserliği’ne bağlı Azerbaycan Fotoğraf ve Sinema Kurumu (AFSK) kurulmuştur. Bu kurumun öncelikli amacı, sinemayı özel şahısların elinden alarak halkın sosyal yaşamına sokmak ve onların sosyal bilincini güçlendirmek olmuştur. Aynı zamanda AFSK Azerbaycan’daki sinema salonlarının açılması,

filmlerin gösterimi ve sinema salonları ağı konularında tam yetkili olmuştur'' (Sadıkov, 1970: 19).

''Belgesel nitelikli 11. Kızıl Ordu Hisslerinin Bakıda Paradı (11. Kızıl Ordu Birliklerinin Bakü'de Resmi Geçidi, 1920), Bakıda Şerh Halglarının I. Gurultayı (Bakü'de Doğu Halklarının I. Kurultayı, 1920), 26 Bakı Komissarı Cenazelerinin Defni (26 Bakı Komiserlerinin Defni, 1920), 11. Kırmızı Ordu Komandirleri Dağlıların Gonağıdır (11. Kızıl Ordu Komutanları Dağlıların Konuşudur, 1921), Sovet Azerbaycanının I. İldönümü (Sovyet Azerbaycan'ının I. Yıldönümü, 1921) gibi filmler yeni ideolojinin yapılandırılmasında AFSK faaliyetlerinin ilk örnekleridir'' (Kazımzade, 2003: 10).

Bu filmlerden sonra, Bakü'de AFSK bünyesinde 28 Nisan 1923'te Devlet Sinema Fabrikası resmi olarak açılmıştır. AFSK, 'Rönesans' adlı restoran binasını kiralamış, bina sinema fabrikasına uygun şekildedekiştirilmiştir. Binanın çevresindeki duvarlar beş katlı apartman seviyesine yükseltilmiş ve bahçesinde ham film üretilecek yeni bir bina ve atölye yapılmıştır (İsmayılov, 2001: 33).

Lenin kommunizmin yayılmasında sinemanın önemini kilit rol olarak görüyordu. Sovyet lideri için şartlar ne olursa olsun Sovyet ideolojisine bağlı kalacak ve bu ideolojiyi yayacak personel çok önemliydi. Bu bağlamda devrin henüz yeni icadı olan sinemayı tüm sınıflar arasında bir propaganda aracı olarak kullanmaya karar verdi. Yapılan sinemalarda Sovyetlerin başarıları medh ediliyor, bütün sınıflardan olan insanlara sinema yoluyla Bolşevik hükümetinin elde ettiyi olumlu gelişmeler aktarılıyordu. Lenin sinemayı bütün sanatlar içinde en önemli sanat olarak nitelendiriyor ve ondan devrimin etkili bir aracı olarak yararlanıyordu (Abisel, 2003: 211).

Lenin'in sinemaya verdiği önem sinemanın aynı zamanda görüntüye dayanan, sessiz, görselliğin ağır bastığı bir sanat olması ve bunun da okuma yazma oranının düşük olduğu halkı bilgilendirmek için etkin vasıta olduğuna inanmasından ayaklanıyordu. Bu da rejimin ilkelerinin benimsenilmesi için etkili bir yol olmuştur (Teksoy, 2009: 130).

Lenin'in en büyük hedeflerinden birisi devletin tekelinde olan, bir merkezden kontrol edilen ve partinin siyasi amaçlarına hizmet ederek aynı amaç uğruna mücadele eden sinema oluşturmak olmuştur. Lenin dönemin Maarif Bakanına gönderdiği bir mektupta köylerde ve şehirlerde sinema salonlarının açılmasına büyük önem verilmesini gerektiğini yazmaktadır. Sovyet lideri bu sinema salonlarının Sovyet tebliği için büyük başarı kazanacağına inanmaktadır (Lunaçerskiy, 1939: 28).

Sovyet döneminde yapılan ilk film Kız Kulesi / Gız Galası filmidir. Cafer Cabbarlının ünlü eserinden uyarlanmış bu filmin yönetmenliğini rus yönetmen ve ressam Vladimir Balyuzekin üstlenmiş, figüranlar Azerbaycanlı olsa da baş roldeki Samed han rolünü V. Papazyan, Gülnar rolünü ise Sophia Josef gibi yabancılar oynamıştır (İsmayılov, 2001: 33).

Kız Kulesi filmi gerek senaryosu, gerek oyuncu performası konusunda birçok eleştiri olsa da büyük ilgi görmüştür. Kommunist gazetesi film hakkında yazdığı metinde filmi doğuda sinematografik hayatın gelişmesine doğru önemli bir adım olarak nitelendirmiştir. (KazıMZade, 2003: 29)

Filmin konusu istediği her şeye sahip bir hanın kendi kızıyla evlenmesinden bahs eder. Han çok sevdiği eşini kızı Gülnarın doğumu sırasında kayb eder ve bu olay onu çok üzer. Eşinin ölümünde kızını sorumlu tutan han kızını istemez ve onu sarayından uzaklaştırır. Yıllar geçer ve bir gün han kızına rastlar ve onu tanır, tekrar sarayına götürür. Ancak kızını ölen karısına benzetmekten kendisini alıkoyamayan han kızına aşık olur ve onunla evlenmek ister. Başka birisini seven Gülnar bu durumu rezillik olarak gördüğünü hana iletse de han bunu kabul etmez ve eğer onunla evlenmezse sevdiği adamı öldüreceği ile tehdit eder. Çaresiz durumda kalan Gülnar hana tek bir şartla onunla evlenmeği kabul edeceğini söyler: han deniz kıyısında bir kule yaptıracak ve o kuleye ikisi hariç kimse girmeyecek (İsmayılov, 2001: 34).

Han hemen teklifi kabul eder ve kuleyi yaptırmaya başlar. Kule hazır olduktan sonra han kızının odasına çıkmaya çalışır, ama Gülnar kulenin tepesine çıkar. Sevgilisi hanı öldürür ve Gülnarın yanına çatıya çıkmak ister. Gülnar ise gelenin babası olduğunu zann eder ve kendisini kuleden aşağı atarak intihar eder (Jafarli, 2003: 46-48).

Film melodram türünde yapılmış ve “Doğu Egzotiği” olarak adlandırılmıştır. Filmin yönetmeninin yerel halkın kültürüne yabancı kalması filmin yorumlanmasını olumsuz etkilemiştir. Filme eklenen isyan bölümleri genel olay örgüsüne bağlı olmadığı için doğal değildir. Filmin çekimlerine yaklaşık 1000 kişi katılmış, film fabrikasının atölyelerinde sahne malzemeleri, giysiler ve aksesuarlar yapılmıştır (İsmayılov, 2001: 34).

Genel olarak yazarlar konuyu Kız Kalesi filminde konuyu ekrana taşısalar da yeterli seviyede açamadılar. Dramatik yapısı gerekli seviyede olmadığı için bu durum oyuncuların

oyunlarını da etkilemiştir. Elbette içerik, efsanenin kendisinde ekran versiyonundan çok daha derindi. Burada hanın güçlü şehvet duygusu ile kızının saf maneviyatı tezat oluşturuyor ve sonunda bu zıt kutuplarda duran güçlerin çarpışması saf ve onurlu, genç kızın trajedisi ile sona erer. Kız Kalesi filminden sonra yapılan Bismillah filmi de izleyiciler tarafından yoğun ilgi ile karşılanmıştır (Kazımlı, 2003: 29).

Sovyetler Birliği zamanında yapılan ilk filmlerin başarısızlığı nedeniyle AFKİ kendi bünyesinde yönetmenlik kursu açmaya karar vermiştir. Kursun ilk öğrencileri sonradan Azerbaycan sinemasının en önemli yönetmenleri olacak C. Cabbarlı, M. Mikayılov, H. Hasanov, R. Tehmasib gibi yönetmenler olmuştur. Kursda eğitim vermek için Moskova'dan dönemin ünlü sinemacılarından Ardatov, Sladkopovetsov ve Troitski davet edilmiştir (Yeni Yol, 19 Ocak 1925).

1925 ve 1927 yılları arası Azerbaycan sineması için yeni şuurun yaranması açısından önem arz etmiştir. Bu yıllar arasında ilk kez Azerbaycanlı kadınlar sinema alanında görünmeye ve filmlerde yer almaya başlamışlardır. Bir zamanlar sahnede kadın oyuncu olmadığı için erkeklerin oynadığı kadın rollerini artık Azerbaycanlı kadınlar canlandırıyordu. Sovyetler Birliğinin Azerbaycan sahnesine ve sinemasına kazandırdığı bu olay gerçek anlamda bir devrim niteliği taşımıştır. Aziza Mammadova, Sona Hacıyeva, Merziye Davudova gibi Azerbaycanlı kadınların sinemaya adımı Azerbaycan kadını için ulaşılmaz sanılan bir zirvenin fethi anlamına gelmekteydi. Bu yıllardan başlayarak filmlerin estetik kalitesinin de yükseltilmesine dikkat edilmiştir. Pudovkin, Şenkelaya, Perestiani, Beknazarov gibi önemli yönetmenlerin Bakü'ye davet edilmesi ve yerli yönetmenlerin kurslarla eğitilmesi Sovyetler Birliğinin en önemli propaganda araçlarından birisine, sinemaya ne kadar önem verdiğini göstermektedir (İsmailov, 2001: 33).

Bakü'ye davet edilen yönetmenlerden birisi olan Pudovkin Azerbaycan sinemasına önemli katkı sağlamıştır. Azerbaycan'da yeni yönetmen jenerasyonunun hazırlanmasında, yenilikçi tarzıyla, modern fikirleriyle önderlik etmiştir. Pudovkin sadece Azerbaycan sinemasına değil, Rus sinemasına da realist sinemacılar akınını başlatarak hizmet etmiştir. Çok geçmeden onun öğrencisi Abbas Mirzeşerifzade ilk Azerbaycanlı yönetmen olarak Azerbaycan sinema tarihine geçmiştir (İsmailov, 2001: 19).

Abbas Mirzeşerifzade'nin yönetmenliğini yaptığı 'Bismillah' filminde halkı kandırmak için dini kullanan imamlar ve onlara arka çıkan ağalar konu alınmıştır. Filmin

değindiği bir diğer konu da kadınların eski adet ve inanışlara karşı başkaldırısıdır (Kazımlade, 2003: 24).

Sovyet dönemi Azerbaycan sinema tarihinde kayıtlara geçmiş film sayısı yaklaşık 289 olarak bilinmektedir. O dönemde bazı filmler ortadan kaybolduğu için bu sayı tahmini olarak hesaplanmaktadır. 1923-36 yılları arasında çekilen sessiz film sayısı 26 olarak bilinmektedir; 1937-91 yılları arasında çekilen film sayısı 263'tür. Kazımlade (2003), Azerbaycan Sineması 1923 ile 1930 arasında çekilen 11 filmi şu şekilde aktarmaktadır:

1931-35 yılları arasında çekilen film sayısı 11'dir; 1936-40 yılları arasında ise 6 film çekilmiştir. Sovyetler Birliği'nin 2. Dünya Savaşı'na katıldığı 1941-45 yıllarında Azerbaycan'da çekilen film sayısı 8'dir. Savaşın sona ermesinden sonra 1945-55 arasında sadece 5 film çekilmiştir. 1956-60 yılları arasında 21 film çekilmiş ve bu dönemin ilk 4 yılında ortalama 3-4 film çekilirken, 1960 yılında bu sayı 7'ye ulaşmıştır. 1961-70 yıllarında 52, 1971-80 yıllarında 75, 1981-91 yıllarında ise 97 film çekilmiştir (Kazımlade, 2003: 19-160).

Sovyet Dönemi Azerbaycan sinemasının sessiz film dönemi, 1923 yılında *Gız Galası* (*Kız Kulesi*, Vladimir Ballyuzek) filmiyle başlamış ve 1935 yapımı *Almaz* (Ağarza Guliyev) filmiyle sona ermiştir. Sinema stüdyosu, 1923-26 yılları arasında Azerbaycan Foto Sinema Kurumu (AFSK), 1926-30 yıllarında 'Azerdevletkino', 1930-33 yıllarında 'Azerkino', 1933 yılında 'Azerfilm', 1934 yılında 'Azerbaycandevletkinosanayi', 1935-40 yıllarında 'Azerfilm', 1941-59 yılları arasında 'Bakü Kinostüdyosu', 1960 yılından itibaren de 'Azerbaycanfilm' olarak adlandırılmıştır" (Kazımlade, 2003: 20-47).

Bu dönemlerde Azerbaycan'da henüz yerli sinema adamları olmadığı için rus yönetmenlerin yazıp yönettiği ve aktörlerin de yine rus olduğu filmler ortaya çıkmıştır. Bu sinemacılar Azerbaycan halkının kültür ve değerlendireninden tamamen habersiz oldukları için filmler halkın doğal hayatı ile bağdaşmamaktadır (Kazımlade, 2003: 28). Sovyeter Birliğinin ilk dönemlerinde güzel sanatların gelişmesine önem verildi. Bu bağlamda 1920-de sinemanın 'millileştirilmesi' ile ilgili kanun yürürlüğe bindi.

İşgal sonrasında başta cumhuriyetin kurucuları olmak üzere birçok azerbaycanlı aydın öldürülmüş, ülkesinden kaçmaya zorlanmış veya sürgün edilmiş, en iyi ihtimalle Sovyet ilkeleri doğrultusundan yaşamaya ve çalışmaya zorlanmıştır. Bu aydınların başında da Cafer Cabbarlı gelir.

Cumhuriyet devri aydınlarından olan Cafer Cabbarlı, Sovyet işgalinden sonra da halkın cehalet karanlığından kurtulması için önemli çalışmalar yapmıştır. Sessiz sinema yıllarında kendi piyesleri 'Elmas' ve 'Sevil' 'i senaryolaştırıp filme dönüştüren C.Cabbarlı

aynı zamanda MirzeFataliAkundzade'nin 'Hacı Kara' adlı eserini de senaryolaştırarak filmini çekmiştir (Kazımsade, 2003: 42).

Bu filmlerin ortak konusu eski çağ anlayışlarına karşı direnen Sovyet kadınının topluma karşı mücadelesidir. Hem Elmas, hem Sevil toplumun kadına biçtiği role isyan eden güçlü karakterlerdir ve film boyunca birey olarak kendi hak ve özgürlükleri için savaşıyorlar (Kazımsade, 2003: 42).

'Hacı Kara' filmindeyse cimri bir zengininden bahs edilir. Cafer Cabbarlı bu filmde piyesin aksine olarak zengin, ama cimri koca Hacı Kara yerine karısı Sona'yı ön plana çekmiştir Cabbarlı bununla kadının toplumdaki yerine, onun da bir insan gibi özgürce yaşayabilme hakkına dikkat çeker (Kazımsade, 2003: 39).

"Latif filminde ise köylerdeki sovyetleşme ve kolhozlaşma konu alınmaktadır. İlk Komsomol Buruğu(İlk Komsomol Kuyusu), İvanFrolov, Boris Medvedev, 1930) adlı film de Azerkino tarafından yapılmıştır ve Bakü'nüngenç petrol işçilerinin sosyalist düzenin kurulması yolundaki çabalarından bahsetmektedir" (Kazımsade, 2003: 27-28).

1931'de çekilen 'Nikitaİvanoviç ve Sosyalizm' filminin ise Azerbaycan ile bir ilgisi yoktur. Film Rusya'da kollektifleşmenin ilk yıllarında köylülerin zenginlere karşı verdiği mücadeleden bahs etmektedir (Kazımsade, 2003: 28).

1923-1935 yılları arasında Sovyet Azerbaycan'ında çekilen filmlerin ortak konusu genellikle ağa zulmüne karşı direnen köylülerin vermiş olduğu mücadeledir. Köylüler bu filmlerde ağa karşı tek başına savaşmanın bir yararı olmayacağını, bu yüzden ortak hareket etmeleri gerektiğine inanır ve bu şekilde ağayı devirmeği başarırlar. Bu filmlerde Bolşevikler istisnasız olarak olumlu karakterlerden oluşmaktadır. Bolşevikler ağa, molla, çar askerlerinin zulmüne karşı halktan yana tavır alıp zalimlere karşı savaşır, halkın özgürlük ve menfaatlerini temin etmektedir (Dilanova, 2003: 54-55).

Yukarıda da belirtildiği gibi 1930-lu yıllar Sovyet sinemasında Bolşevik kahramanların hayatını konu alan filmler çoğunluk teşkil etmektedir. Bu filmlerden biri de yönetmenliğini NikolayŞengelaya'nın yaptığı 26 Komisar / 26 Komiser filmidir. Devrin önemli sanat eserlerinden sayılan bu film gerek senaryo, gerek yönetmenlik açısından çok eleştirilse de montaj açısından başarılı bulunmuştur. Aynı kişilerin hayatından bahs eden bir

diğer film de 1966-da Moss film stüdyosu tarafından çekilmiş “Yirmialtlar” filmidir (KazıMZade, 2016: 47).

1930-ların sonlarına gelindiğinde Sovyet sineması cançekişiyordu. Bunun nedenlerinden biri “film kıtlığı” olsa da bir diğeri Sovyet yöneticilerinin “az, ama kaliteli filmler” üretme politikası olmuştur. Filmlere uygulanan sansür bu yıllarda daha da artmıştır. Bütün filmleri dikkatlice inceliyor, bir film hakkında verilen bir öneri hiçbir dayanağı olmasa bile diğeri filme uyguluyorlardı. Başka bir sorun da film yapımında Azerbaycanlılar değil, amatör ve ülke hakkında hiçbir bilgisi olmayan rus ve diğeri milletlerden olan insanların çalışmasıydı (İsmayılov, 2001: 51-52).

1920-30’lu yıllarda üretilen filmlerden Latif/Lətif, Bakülüler/ Bakılılar, Farklı Sahillerde/ Müxtəlif Sahillerde, İsmet, Sevil, Elmas, Hacı Kara, Köylüler/ Kəndlilər, 26 Komiser filmlerinin konusu kadın özgürlüğü, sosyalizmin başarısı olmuştur (KazıMZade, 2003: 10).

1.4. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE AZERBAIJAN SİNEMASI (1941-1945)

İkinci Dünya Savaşının başlaması Sovyetler Birliği’ndeki her endüstride olduğu gibi sinema endüstrisinde de ciddi aksamalara yol açmıştır. Bunun başlıca sebebi ülkenin top yekün bir savaşa girmesi ve bütün kaynakları mümkün oldukça orduya aksatmasıdır. Bununla birlikte halkların kardeşliği, cesurluğu, eski kahramanların yabancı işgaline karşı savaşmasını konu alan birçok film yapılmıştır. ‘AleksandrNevski’, ‘Deli’, ‘David Bey’, ‘Korkunç İvan’ bunlardan bir kaçıdır. Azerbaycan’da 1941-1942 yılları arasında ‘Vatanoğlu’, ‘Bahtiyar’ gibi kısa filmler de yapılmıştır. Bu filmlerin konusu vatanseverlik, elbirliği ile düşmanı yenme çabasıydı. Aynı zamanda filmler faşist işgaline karşı insanlarda nefret yaratma çabası taşıyordu (İsmayılov, 2001: 56).

Savaş döneminde yapılan en önemli filmlerden biri ‘Bir Aile’ filmiydi. Yönetmeliğini Grigori Aleksandrov, Rza Tahmasib, Mikail Mikailovun yaptığı üç ayrı bölümden oluşan bu film farklı milletlerden oluşan sovyet halklarının bir aile olduğunu ve bu ailenin bir yumruk halinde birleşerek ortak düşmanı yenmesini konu alır. Filmde savaşın zor zamanlarında Azerbaycan sanayi işçilerinin fedakarlığı, yorulmadan çalışması

görülmektedir. Ayrıca filmin başında ve sonunda paralel montaj yapılmış, gerçek olaylara yer verilmiştir (İsmayılov, 2001: 56).

Film Sovyet çalışanlarının kahramanlığından bahsetsede, ilginç bir şekilde filmin gösterimi yasaklanmış ve yalnızca 1953-de Stalinin ölümünden sonra gösterimi yapılmıştır (Kazımzade, 2016: 139).

Bu dönemde yapılan bir diğer film ‘Feteli Han’dır. Film 19. Yüz yılda bölünen Azerbaycan hanlıklarını birleştirme çabası taşıyan Feteli Hanın hayatını konu almaktadır. Filmin senaristi Enver Mehmethanlı, yönetmeni Y.Dzigandır. Bu film parçalanmış Azerbaycan eyaletlerindeki hanlıkları birleştirme çabası taşıyan Feteli Han’ın hayatını konu aldığı için defalarca sansüre maruz kalmış, ancak sonuç olarak gösterimi yine de yasaklanmış ve yalnızca 1959’da gösterimine izin verilmiştir. Gösterime girdikten sonra filme ilgi yüksel olmuş, halk filmi izlemek için sinema salonlarına akın etmiştir. Bu film tarihi-trajedi türünde yazılan ve çekilen ilk Azerbaycan filmiydi (İsmayılov, 2001: 57-62).

Savaş yıllarında yapılan diğer bir film ‘Sualtı Tekne – T9’ filmidir. Bu film Baltik denizcilerinin alman ve finlere karşı Azerbaycanlılar başta olmakla diğer Sovyet halklarının birlikte mücadelesini konu alır. Bu filmde savaşın kaderini sadece ordular değil, arka cephede ordunun tehçizatını sağlayan petrolcüler başta olmakla diğer madencilerin de belirlediği, onların da en az askerler kadar çaba gösterdiğine dikkat çekilmiştir. Bir aile filmi gibi bu filmin de ana mesajı ön cephesiyle arka cephesi bir olan Sovyet ordusunun düşmana er ya da geç galip geleceğidir. Filmin yönetmenleri A.İvanov ve N.Leşşenkodur (Kazımzade, 2016: 139).

Savaşın sonlarına doğru galibiyetin geleceğinden emin olmaya başlayan Azerbaycan sinemacıları zafer hediyesi olarak yapımına savaşın ilk yıllarında başladıkları Arşın Mal Alan filmini savaşın sonuna kadar bitirip halka görkemli bir hediye karar verdi. Bu film diğer filmlerin aksine komedi türündeydi ve savaşta çok hıpranmış halkı eğlendirme amacı güdüyordu. Bu doğrultuda daha önce 2 kere yapılan ve sessiz sinema dönemine denk geldiği için başarısız olan Üzeyir Hacıbeyov’un yazdığı Arşın Mal Alan müzikal komedisinin üçüncü kez filmini yapmaya kararı alındı. Filmin yönetmenliğini R.Tahmasib ve N. Leshchenko senaristliğini Sabit Rahman yapmıştır. Filmin konusu evlenmek için görücü usulüne razı olmayan Asker’in arkadaşının tavsiyesiyle bohçacı kadın kılığına girerek

sevdiği kızı aramaya başlaması ve evlenene kadar başına gelen olaylardan bahs eder (Kazımlade, 2016: 141).

Arşın Mal Alan Azerbaycan'da çekilmeden yıllar önce 1915-de ermeniceye çevrilerek Tiflis'teki ermeni tiyatrolarında oynatılmaya başlandı. Daha sonra ABD-de yaşayan ermeni yönetmen Maqulyan Üzeyir bey'in yazmış olduğu eseri senaryolaştırarak filmini yapmış, ciddi miktarda gelir elde etmiş, aynı zamanda filmi ermeni filmi olarak tanıtmıştır. Azerbaycan'da ise bundan tesadüfen haber alınmış, Üzeyir bey bu duruma çok üzülmüş, ama bütün çabalarına rağmen filmin telif hakkını alamamıştır. Bu durum Staline iletilmiş, Stalin ise Üzeyir bey'e filmin Azerbaycanlılara ait olduğunu ispatlamak için Ermenilerin çektiğinden daha kaliteli film çekmesini önermiştir. Bundan sonra Azerbaycan'lı sanatçılar bir araya gelerek yoğun tartışmalardan sonra filmin senaryosunda uzlaşmış ve yapımına başlamıştır (Kazımlade, 2016: 192).

1941'in Şubat'ında ssenarist Sabit Rahmanla sözleşme imzalanır ve filmin senaristliyi yapma görevi ona verilir. Ancak S.Rahmanın yazdığı ilk senaryo Üzeyir bey tarafından beğenilmez ve üzerinde çalışması gerekildiğine karar verilir. Bunun üzerine bir komisyon kurulur ve burada senaryo açık oturumda tartışmaya çıkarılır. Uzun müzakerelerden sonra bir karar verilir ve filmin yapımına başlanır (Kazımlade, 2003: 197).

21 Ekim 1943'te filmin yönetmenlerin RzaTahmasib ve NikolayLeshchenko olduğu açıklandı. Yani, R. Tahmasib ve N. Leshchenko yönetmen olarak atandığında, senaryo artık hazırды. Yönetmenler yine de senaryo üzerinde birlikte çalıştılar. 21 Ekim 1943'te Bakü film stüdyosunda bir prodüksiyon toplantısı yapıldı. O toplantıda 1944 yapım planının tartışılması sırasında, film stüdyosunun yönetmeni RasulRza, Arşın Mal Alan filminin yapım yönetmenleri R. Tahmasib ve N. Leshchenko, yapım operatörleri AlisattarAtakiShiyev ve Muhtar Dadashov'un bir araya geldiklerini belirtti (Kazımlade, 2003: 199).

Baş rolünde o dönemin ünlü şarkıcısı RaşidBehbudov ve bu film sayesinde çok ünlünen Leyla Bedirbeyli'nin oynadığı film 1945'te gösterime girer ve o döneme kadar en çok ilgi çeken film olur. Film 1946-da Sovetler Birliği'nin en büyük ödülüne – Sovetler Birliği'nin Devlet Ödülüne layık görülmüştür. Film Paris, Londra, Moskova, İstanbul, NewYork, Delhi, Kahire ve dünyanın birçok şehrinde gösterilerek uluslararası bir başarıya imza atmıştır (İsmayılov, 2001: 58).

1.5 AZERBAIJAN SINEMASI 1950'Lİ YILLAR

1950'li yılların başı Sovyet Sinemasında genel bir durgunluk devri olarak bilinmektedir. Savaştan yeni çıkan ve hem askeri, hem teçizat konusunda büyük kayıplar veren ülke toparlanmaya çalışmaktaydı. Stalin bu dönemde çekilen filmleri bizzat izliyor, eğer uygun görmezse gösterimine izin vermiyordu. 1950'lerin hemen başında, yani 1950'de 'Bakü'nün Işıkları' filmi yapıldı. Filmin yönetmenleri Aleksandr Zarhi, İosif Heyfis ve Rza Tahmasib'dir. Film Bakü petrolcülerinin savaş yıllarında orduya daha fazla destek olmak için fedakarca çalışmasından bahs eder. Filmin başkahramanı Alibala ve arkadaşları ordunun zafer kazanması için elinden geleni yapar. Bununla birlikte işçilerin özel hayatı, günlük problemleri filmin değindiği diğer konulardır.

Film hazır olduktan sonra devrin Azerbaycan Sovyet Katibi Mircafer Bağirov tarafından onaylanmadı ve yasaklandı. Hala filmin hangi sebepler gerekçe gösterilerek yasakladığı bilinmese de film bazı değişiklikler yapılarak 1958'de ilk kez gösterime girmiştir. Filmin orijinali 2001 yılından Moskovadan Azerbaycan'a getirilmiş, Devlet Film Vakfına verilmiştir (Kazımlade, 2003: 255).

1953'te Stalin'in ölümüyle sinemanın yapımındaki zorluklar bir az hafiflese de tam olarak hiçbir zaman yok olmadı. Stali'nin ölümü Sovyetler Birliği yönetimindeki sertlik bir az hafifletti. Aynı zamanda sinema okumak için Rusya'ya giden Azerbaycan'lı filmciler yavaş-yavaş eğitimlerini tamamlayıp ülkelerine dönüyor, ülke sinemasına yön vermeğe başlamaktaydı. Bu durum ülkede yaşanan "yerli yönetmen" krizine son verdi. Ülke sinemasının geleceğine yön verecek bu yönetmenler arasında Hasan Seyitbeyli, Rasim Ocakov, Şamil Mahmutbeyov, Tefik Tagizade, Hüseyin Seyitzade gibi isimler vardı (İsmayılov, 2001: 67).

1954'de Azerbaycan sineması ilk kez renkli sinemayla tanıştı. Belgesel türünde olan bu film 'Aziz Halkımıza' filmiydi. Filmin yönetmenleri H.Seyitzade ve Y.Frit olmuştur (İsmayılov, 2001: 71).

Konser-fim türünde çekilen bu renkli film, sanat ustalarının halka yaratıcı bir raporudur. Film, Azerbaycanlı sanatçıların Azerbaycan bölgelerini gezdiği bölümle başlıyor. Geziyi Azerbaycan Halk Sanatçısı RaşidBehbudov kendisi yönetmektedir. Ekranda Bakü sokaklarında, köy ve şehirlerin, petrol sahalarının, sanayi işletmelerinin, dağların

göbeğindeki koyun sürülerinin, pamuk tarlalarının ve tahıl tarlalarının arasından koşan araba konvoyu çıkıyor. Kadrolar yer değiştirirken sanatçılar bazen Petrol Taşları, bazen Gence'de, bazen de bir dağ köyünde çobanlar için konserler veriyor (KazıMZade, 2016: 273).

1955 yılında yönetmen T. Taghizade ilk büyük filmini çekti. Bu film Azerbaycanlı ve Özbek pamuk çiftçilerinin geleneksel dostluğunu anlatan komedi filmi ‘Görüş’ tür. Filmin konusu çalışmak insanı yüceltir ve ona mutluluk getirir fikri üzerine kurulmuştur. Filmde kolhozun öncüleri yüceltilirken tembeller eleştirilerin hedefi oluyor. Komedisinin ana hatlarından biri, Özbek kızı Lala İsmayilova'nın (NelliAtaullayeva) Kamil ile (oyuncu Arif Mirzaguliyev) ile olan aşk hikayesidir.

‘Görüş’ filmi, o zamanın Sovyet film komedisinin geleneklerine dayanan eski şemaya göre çekildi, ancak bireysel sahneler başarılı olmasına rağmen (örneğin, kadınlar pamuk tarlasında çalışıyor ve erkekler bir çayevinde rahatlıyor, sabah egzersizi) Kamil'in müzik eşliğinde ayakkabılarını silmesi, Abulfaz'ın topallayarak ayrılması, kafasına balkabağı düşmesi, Şihali'nin köprüden nehre düşmesi, Şihali'nin karısıyla konuşması vb.) genellikle kötü alınır. Bunun temel nedeni, yazarların olay örgüsünü ve karakterleri senaryodan çıkaramamasıydı. Buna rağmen yönetmenin film komedi türündeki ilk çalışması, bu alanda çalışma yeteneğini ortaya çıkarmıştır (KazıMZade, 2003: 276).

1956 yılında Azerbaycan'da ilk konulu renkli film olan ‘O Olmasın, Bu Olsun’ filminin yapımı tamamladı. ‘Arşın Mal Alanı’nın yazarı Üzeyir Hacıbeyovun kaleme aldığı, Sabit Rahmanın senaryolaştırdığı bu film Azerbaycan sinema tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, bu film de Arşın Mal Alan gibi yapılmadan önce Ermeniler Hacıbeyov’un komedi eserini para kazanmak için alel-acele filmini çekmiş, ancak film başarısız olmuştur. Nazım Sadıkov’un Azerbaycan Konulu Filmi kitabında 1919’da V. Papazyan ve İ. Lakka o zamanlar yeni yaratılmış Yalta film stüdyosunda çektiği filmin tamamlanamaması fikrine karşı çıkarak ermenilerin para kazanmak için bu filmi tamamladığını, sadece filmin günümüze ulaşmadığını belirtmiştir.

Üzeyir Hacıbeyov’un vefatından yıllar sonra daha önce Arşın Mal Alan eserinin senaryosunu onunla müzakere ederek yazan Sabit Rahman bu filmin de senaryosunu yazmıştır (KazıMZade, 2016: 239).

Filmin konusu kumar borcunu ödeyemeyen bir adamın borcunu ödemek için genç ve güzel kızı Gülnaz'ı zengin, ama yaşlı bakkal olan Meşediİbat'la (İran'ın Meşed şehrindeki türbeyi ziyaret etmiş kişilere verilen unvan) evlendirmeğe çalışması, ancak Gülnaz ve sevdiği genç Server'in buna karşı mücadelesidir.

Baş rol için öncelikle Mirzeağa Aliyev düşünüyordu, ancak filmin yapımından kısa süre önce onun hayatını kaybetmesi sonrası Meşediİbat rolü Aliğa Aliyev'e verildi. Server rolü ise Arşın Mal Alan filminin baş rolünü oynayan RaşidBeybudov'a teklif edilmiş, ancak senaryoyu okuyan Behbudov, baş karakterlerden biri olan Server'in genç bir üniversite öğrencisi olduğunu, kendisinin ise 40 yaşında olduğunu, dolayısı ile bu role fiziksel olarak uygun olmadığını belirterek, teklifi geri çevirmiştir (Kazımzade, 2016: 240).

Görüntü yönetmeni NazimSadikhov, yönetmenin burjuva toplumunun hicivinin önemli sorununu ve özgür aşkın tanımını eğlenceli renkler ve farklı renk tonları ile sunduğunu yazıyor. Sarvar ve Gülnaz arasındaki aşk, para ve cehalet ortamının üzerindedir. Rüstem Bey ve arkadaşları, çobanları, tüccarları, gazetecileri, cemiyet içinde yaşayan ve cemiyette dolaşan insanlar eleştiri yağmuru altındadır. (Kazımzade, 2003: 237 - 239).

Günümüz perspektifinden bakıldığında, Üzeyir Bey'in eserlerindeki tiplerin şimdiki zamanlarda da var olduğunu gözlemlemek mümkündür. Aradaki fark ise günümüz "kahramanlarının" kıyafetlerini değiştirmiş ve modern hayata uyum sağlamış olmalarıdır. Örneğin filmdeki gazeteci Rza gibi gazeteciler bugün hala haber odalarında yer almaktadır. Sebepsiz yere dilini değiştiren, gazete sayfalarına sırayla iftiralar yazan "muhabirleri" hala basın-yayın organlarında görmekteyiz. Her gün başkalarını satma pahasına geçimini sağlamaktan utanmayan, herşeyden haberdarmış gibi davranan Hasan gibi adamlarla bugün de karşılaşmaktayız. Cansız varlıklar ile canlılar arasında ayırım yapmayan, herşeyi, hatta maneviyatı bile para ile satın alabileceğini düşünen Meşediİbadlar her zaman var olmuştur.

Bu müzikal komedi, Taşkent'te düzenlenen Asya ve Afrika Ülkeleri Uluslararası Film Festivali'nde (1958) gösterildi ve film hem festival katılımcıları hem de basın tarafından büyük beğeni topladı. Film, diğer Sovyet ülkelerin sinema ekranlarında da gösterildi ve ilgi ile karşılandı. 'O olmasın, Bu Olsun' filmi İran, Irak, Yugoslavya, Polonya, Avusturya, ABD, İsviçre ve Macaristan dahil 40 ülkeye satıldı. Aynı zamanda, film Tebriz

de dahil olmak üzere İran'ın çeşitli şehirlerinde gösterildi ve bu şehirlerde daha önce benzeri görülmemiş bir olay haline geldi (KazıMZade, 2003: 248).

Yine 1956 yılında çekilen Siyah Taşlar / Kara Taşlar filmi Mehdi Hüseyini'n aynı adı taşıyan romanından uyarlanmıştır. Bu film de o zamanki birçok film gibi petrol işçilerinin hayatını konu edinmiştir.

Filmin yönetmeni AğarzaGuliyev, petrol konusunda birkaç film yaptı. Yönetmenin bu filminde, o dönemin "yapım filmlerinden" biri olarak kabul edilen Siyah Taşlar / QaraDaşlar'dır. Filmdeki olumsuz tezahürlere ve önemli yaşam sorunlarına yönelik sert bir eleştiri yaptığını gözlenmektedir. Filmin sanatsal yönden birkaç başarılı olan birkaç bölümü var. Bunlardan biri de toplantı sahnesidir. Bu sahnede, deniz petrolünün ölüm kalım meselesi çözülüyor. Objektifliğini kaybetmiş ünlü bilim adamı Halilov'un bu çalışmaları engellemesinin sebebi onun art niyetli olmasıdır. Bu nedenle filmin mesajı bu tür insanların büyük bilim adamları olsalar bile, onlara rehber görevlerin verilmemesi gerektiğini söylemektir (KazıMZade, 2016: 276).

1950'lilerin en ses getiren filmlerinden biri de 1958 yılında gösterime giren Uzak Sahillerde / Uzag Sahillerde filmidir. Bu film savaş sırasında partizan olarak görev yapmış Mihaylo lakaplı Mehdi Hüseyinzade'nin hayatından bahs etmektedir. Filmin yönetmeni TofikTağızade, senaristleri İmran Kasımov ve Hasan Seyitli'dir. Film birçok ülkede gösterime girerek geniş izleyici kitlesine erişmiştir (KazıMZade, 2016: 280).

1958'de gösterime giren bir diğer film ise 'Üvey Anne'dir. Bu dönemlerde Hint fimlerine yoğun ilgi olduğunu fark eden yönetmenlerin bu tarz filmler yapmaya özendiği görülmektedir. Bu yüzden bu dönemde yapılan dram filmlerinde bile şarkı söylendiği gözlenmektedir. Film adından da görüldüğü gibi ikinci kez evlenmeğe mecbur kalan kadının yeni eşinin çocuğuna üvey annelik yapmaya başlarken karşılaştığı olayları konu alır. Üvey oğlu İsmail ilk başlarda Dilare'yi kabullenmese de sonrasında kadının yaptığı fedakarlıklar, üvey oğlunu kendi kızından ayırmaması zamanla İsmail'i etkiler ve filmin sonunda onu annesi gibi kabullenir.

Film 1959 yılında Kiyev'deki film festivalinde üçüncülük kazanmıştır (KazıMZade, 2016: 280).

Dönemin en önemli filmlerinden biri Ejder İbrahimov'un yönettiği 'Bir Mahalleli İki Oğlan' (1957) ülkenin bağımsızlık hareketine katılan iki arkadaşın öyküsünü ele almaktadır. İki arkadaştan Nuri, düşmanın eline geçse de geri döner, Ahmet ise idam cezasına çarptırılır. Ama idam halkın özlemlerini değiştirmez. Filmin senaryosu Nazım Hikmet ve A. Bağışeva'ya aittir. *"Bu senaryo, doğu ülkelerinden birinde sıradan emekçilerin barış ve bağımsızlık için verdiği mücadelenin hikayesini anlatıyor"* (Babayev ve Kazımzade 2000: 127).

1.6 AZERBAYCAN SİNEMASI 1960'LI YILLAR

Azerbaycanlı oyun yazarı İlyas Efendiyev'e göre ülke sinemasının bu yıllardaki en büyük 2 sorununu nitelikli senaryo ve Bakü Film Stüdyosunun işini layıkınca yapmamamasıdır. Efendiyev 'Azerbaycan sinemasının gelişimi neden duraksadı?' isimli makalesinde bu dönemde bazı önemli filmler yapılsa da bu filmlerin genel kalitesinin önceki yıllara kıyasla geride kaldığını belirtmiştir. Efendiyev aynı zamanda senaryolara çok fazlamüdahale ve sansürün olduğunu, bunun da filmleri anlatmak istediği asıl hakikatten saptırdığını, sinemaya zarar verdiğini düşünmektedir. Bu tür sorunların üstüne nitelsiz yönetmen ve kameramanların işi de eklenince ortaya çıkan sonucun sinema adına hiç de iç açıcı olmadığını sözlerine ekler (Kazımzade, 2016: 269).

İkinci Dünya Savaşında sekteye uğrayan SSCB ekonomisi 1940'ların sonu, 1950'lerin ortasından itibaren yeniden inşa edilmeğe başlandı. Canlanan ekonomi ile birlikte sinematografinin de gelişmesi film üretiminin artırılması fırsatını mümkün kıldı. Bununla birlikte nitelikli kadro yetiştirme olanakları da genişledi. Ülkedeki yetenekli gençler her yıl Leningrad Film Mühendisleri ve Devlet Sinematografi Enstitüsü'ne sinema eğitimlerine gönderilmekteydi. Bu gençler eğitimlerini tamamlayarak daha sonra ülkeye dönmüş, ülke sinemasının gelişimine önemli katkılar sunmuştur.

Bunun sonucu olarak 1950'li yıllardan itibaren ülke sinemasında bir canlanma gözlenmektedir. Nitelikli senaristlerin iş başına geçmesi filmlerin konusuna ve kalitesine önemli etki yapmıştır. Bu dönemde yapılan filmlerin genellikle çok okunan edebiyat metinlerinden uyarlandığı görülmektedir. Kazımzade'ye göre idari alanda yapılan yumuşamalar da bu canlanmada etkili olmuştur (Kazımzade, 2016: 300).

“Bu yillardan itibaren yapılan Sovyet filmlerindeki konu kompozisyon, dinamizm, montaj, ritm ve detaylar üzerindeki vurguda V.Pudovkin, S. Ayzeştayn, S. Gerasimov, A. Dovjenko gibi Moskova Devlet Üniversitesi’nin hocalarının da büyük katkısı olmuştur” (İsmayılov, 2001: 82).

1960'larda ‘Azerbaycan film’ 120 belgesel ve bilimsel film, 40 uzun metrajlı film yayınlamıştır. Bunlar arasında uzun ve kısa metrajlı filmler, tarihi-devrimci filmler (Sabah, Yenilmez Tabur, Yirmi) kahramanlık (Köroğlu) ve aşk (Leyli ve Mecnun) destanları, bulunmaktadır. Filmlerin çoğu modern temalıdır. ‘Mucizeler Adası’, ‘Telefoncu Kız’, ‘Ahmet Nerede?’, ‘Soruşturma Devam Ediyor’, ‘Bir Güney Şehrinde’, ‘Sen Neden Sessizsin?’, ‘Çocukluğun Son Gecesi’ bunlara örnek gösterilebilir. Belirtilen dönemde çok sayıda edebi eser sinemaya uyarlandı. ‘Karaca Kız’, ‘Hayat Güzel Kardeşim’, ‘Dağlarda Savaş’, ‘Kanun Namına’, ‘Ben ki Güzel Değildim’, ‘Arşın Mal Alan’, ‘Romeo Benim Komşum’ filmleri bunlara örnek olarak gösterilebilir (Kazımzade, 2016: 289).

Çağdaş işçi hayatını konu alan ilk Sovyet filmi ise Hasan Seyitbeyli’nin yazıp yönettiği ‘Telefoncu kız’ filmidir (İsmayılov, 2001: 82).

Modernite temasında yapılan film bugün bile merakla izlenen Azerbaycan filmlerinden biridir. Film baş karakteri Mihriban’ın hikayesini olabildiğince basit, ancak inandırıcı bir şekilde ekrana yansıtır. Film insan karakterinin oluşması ile ilgili bir sanatsal çalışma olarak da değerlendirilebilir. Mihriban karşılaştığı sorunları sahip olduğu karakter bütünlüğü ve içsel güven sayesinde çözmeyi başarıyor. ‘Telefoncu Kız’ Hasan Seyitbeyli’nin yönetmelik kariyerindeki en önemli filmlerden biridir (Kazımzade, 2016: 289).

Ünlü besteci Rauf Hacıyev’in ‘Romeo Benim Komşum’ opereti 1960’lı yılların başında yazıldı. Bu eser yalnızca Azerbaycan’da değil, tüm SSBC’de ses getirdi. Eser çok kısa bir süre içinde meşhurlaştıktan sonra yönetmen Şamil Mahmutbeyov eseri uyarlayarak müzikal film komedisi çekmiştir. Filmin senaryosunu V. Yesman yazmış ve film beyaz perdede de operetle aynı adı taşımıştır. Filmin konusu gereksiz konularda tartışma yaşayan apartman sakinleridir. Ancak ebeveynlerin aksine çocuklar bir-biriyle iyi geçinmektedirler. Hatta onlardan iki gencin bir-birini sevmesi komşuları uzlaşmaya zorlar. Kazımzade’ye göre dönemin ünlü şarkıcısı Raşit Behbutov’un söylediği şarkılar filmi izleyicinin kulağına hoş gelse de film genelde yapay bir etki yaratmaktadır (Kazımzade, 2016:291).

Benzer sözler ‘Ahmet Nerede’ adlı komedi filmi için de söylenebilir. Adil İskenderov’un yönetmenliğini yaptığı bu film 1965’de yayınlanmıştır. Film SSCB ülkelerindeki sinemalarda ilgi ile karşılanmıştır. Film eski gelenekleri eleştirmekte, gençlerin evlenmek istediği kişiyi özgürce seçebilmesini engelleyen ebeveynleri hedef almaktadır. Her ne kadar filmin bu amacı taşıması fikri beğenilse de film sanatsal anlamda zayıf kalmıştır.

1965’te yapılan diğer film ‘Sihirli Elbise’ filmi bir masalı konu almıştır. Filmin senaristliğini S. Rahman, yönetmenliğini ise A. Atakişiyev yapmıştır (İsmayılov,2001:82).

Film sihirli bir elbise giyerek geçmişe ve geleceğe seyahat eden Sovyet dönemi öğrencilerinin başından geçen olayları konu almaktadır. Bu filmin ana karakterleri genelde çocuklardır. Çocukların profesyonel performansları ortaya orijinal karakterler çıkarmıştır (Burcaliyev, 2001: 66).

Aynı yılda yapılan ‘Yenilmez Batalyon’ filminin konusu isyan çıkardıkları için ülkenin en ücra kentlerinden biri Zagatala’ya sürgün edilen yerli devrimcilerin Çar hükümetine karşı yürüttükleri mücadeledir (KazıMZade, 2003: 58).

1966’da yapılan ‘Sen Neden Susuyorsun?’ ilmimanevi ve ahlaki sorunlara değinmiştir. Film halk malının talanmasına karşı mücadele, umursamazlık gibi konuları ele almıştır. Hasan Seyitbeyli’in filmleri incelendiğinde yönetmenin karakterlerine karşı duyarlı olduğu, izleyicinin “olumsuz” diye nitelendirdiği karakterlerin bile halk ve ülke için gerekli birerler olabileceğine inandığını görmek mümkündür.

Azerbaycanlı yazar S. Sani Ahundov’un aynı isimli hikayesinden sinemaya uyarlanan ‘Karaca Kız’ filmi 1967’de yayınlanmıştır. Film kısımetrajlı iki filmden oluşmaktadır.

‘Asansörcü Kız’ adını taşıyan birinci film genç bir kızın bağımsız hayata adım atması ve seçtiği yol anlatılmaktadır. İkinci film ise melodram türünde yapılan, Tutu isimli yetim kızın acı hikayesini konu almaktadır (İsmayılov, 2001:94).

İkinci Dünya Savaşında yaralanarak almanlara esir düşen, yıllar sonra esirlikten kaçarak ülkesine kaçak şekilde gelen Sovyet askeri ile oğlunu konu alan ‘Dağlarda Çatışma’ isimli film 1967’de yönetmen KamilRüstembeyov tarafından çekilmiştir. Eski Sovyet askeri

Serkan sınırdan kaçak geçmeğe çalışırken bir sınır muhafızı Faruk tarafından yakalanır. Faruk sınır güvenliğini ihlal gerekçesiyle Serkan'ı tutuklar ve güvenlik güçlerine teslim etmek için onunla birlikte yola koyulur. Yol sırasında askerle kaçağın arasında geçen konuşmalardan kaçağın askerin babası olduğunu anlarlar. Bunu fırsat bilen Serkan kendini savunmak için Stalin'in esirlikten dönen askerleri kurşuna dizdirdiğini ve bunu bildiği için ülkeye kaçak yoldan girmeye teşebbüs ettiğini söyler. Ancak oğlu bu savunmayı kabul etmez, onu yargıya teslim eder ve sadece yargıda aklandığı takdirde onu af edeceğini söyler.

Filmin ana mesajı devlet menfaatlerinin aile bireylerinden bile öncelikli olduğudur. Film 1968'de Gürcistan'da düzenlenen Ukrayna ve Kafkasya Cumhuriyetlerinin Sinema Festivalinde harp-politika temasından üretilen en iyi film ödülüne layık görülmüştür (İsmayılov, 2001:94).

'Kanun Namına' filmi 1968'de yayınlanmıştır. Bu film yazar Süleyman Rahimov'un Mehman isimli öyküsünden uyarlanmıştır. Film Azerbaycan'da sadece dış düşmanlar değil, iç düşmanlarla da mücadele eden kolluk kuvvetlerini konu alır (Burcaliyev, 2001:75)

1968'de 'Ben Ki Güzel Değildim' ve 'Çocukluğun Son Gecesi' isimli 2 film daha yapılmıştır. 'Ben Ki Güzel Değildim' filminde savaş yıllarında Azerbaycan halkının günlük yaşamı ele alınmıştır. Diğer film 'Çocukluğun Son Gece'sinde ise gençlerin karşılaştığı maddi ve manevi zorluklar anlatılmıştır. (Kazımzade, 2016: 343)

1960'ların en çok ses getiren filmlerinden biri 'Deli Kür' İsmail Şıhlı'nın aynı isimli, romanından uyarlanmıştır. Bu yıllarda romanın kazandığı başarıdan sonra filmi yapılır ve 1969'da gösterime girer. Filmin senaryosu yazarın kendisi tarafından yazılmış, yönetmenliğini Hasan Seyitbeyli yapmıştır.

Kür Azerbyacan'nın en büyük nehridir. Filmdeki olaylar bu nehrin kıyısında yerleşen bir köyde geçer. Cihandar ağa evli bir adam olmasına rağmen komşu köyden evli bir kadını kaçırıp karısına kuma getirir. Bu olay Cihandar ağanın ailesinde, kendi köyünde, hem de komşu köyde büyük yankı uyandırır.

Romanda geçen olayların bazıları filmde yer almasa da romanın ana olayları filme de yansımış, özgürlük fikri, zulme, şiddete, cehalet karşı mücadele kararlılığı tam olarak ekrana yansıtılmıştır. Film, 1900'lü yılların başında Azerbaycan'ın önde gelen aydınlarının

oluşumu, ilk yenilikçi eğitimcilerin faaliyetleri, Rusya'nın demokratik halkının Kafkasya halklarına yardımları, insanlarda özgürlük bilincinin oluşumuna da değinmiştir.

Ne yazık ki, bu film Moskova'da gerçekleştirilen film sansüründen sonra 'sakat' edilmiştir. Çar Ruslarının işgalci, olduğunu göstermemek için birçok sahne filmden çıkartılmıştır. Buna rağmen film bugün bile ilgi ile izlenmektedir (İsmayılov, 2001: 101).

Aynı yılda yapılan 'Bir Güney Şehrinde' filmi yönetmen Rüstem İbrahimbeyov'un basit hayat olaylarını global seviyeye çıkarma çabasını taşır. Film gösterime girdikten sonra yalnızca Azerbaycan'da değil, Sovyetler Birliği çapında bir olay haline gelmiş, bununla birlikte büyük bir kargaşa konusu olmuştur. Basında film ile ilgili düşünceler oldukça farklı ve çelişkiliydi. 'Senaryo, film, hayat' isimli makelede filmin ilk başta şüphe uyandırdığı, ilk önce yönetmenin 30-40 yıllık eski mahallelerin hayatını yansıttığını anımsattığını, ancak olayların 1968'de, yani filmin yapıldığı senede geçtiği çok geçmeden anlaşıldığı belirtilmiştir. Sinemacılar burada ciddi ahlaki sorunlara değinmiş, eski ve nefret dolu bakış açısının günlük hayatını ne kadar zorlaştırdığına dikkat çekmiştir (Kazımzade, 2016:354).

1969'da Alla Ahundova'nın senaryosu esasında çekilen, yönetmenliğini Şamil Mahmutbeyov'un yaptığı 'Ortak Ekmek' filmi savaş yıllarında Bakü'deki sivil halkın yaşantısını ele almaktadır. Film silah sesi bile kullanmadan savaşın insan hayatının ne kadar etkilediğini gözler önüne sermektedir. Filmin konusu 1945'de savaştan yeni çıkmış halkın ekmekle sınavıdır. Filmin baş kahramanları genellikle çocuklardır ve onların başında Vagif gelir. Vagif'in annesin başka bir şehire tayini çıkar ve Vagif bir süre kendi başına kalır. O dönemde ekmek insanlara özel kartla ve belli ölçüde verilmekteydi. Vagif bu kartı kaybettiği için ekmek alamaz ve uzun süre kartı aramakla meşgul olur. Sonra su satmak ve saire farklı işlerde çalışarak karnını doyurmaya çalışır. Filmin sonunda Vagif ekmek kartını kitabının arasında bulur ve nihayet ekmek alır. Ancak kendisi gibi aç çocukların ona baktığını görür ve ekmeğini onlarla böler.

1969 yılında yapılan 'Bizim Cebiş Öğretmen' filmi de Ortak Ekmek gibi savaş yıllarında Bakü halkının her geçen gün daha da zorlaşan yaşamla mücadelesini ele alır. Filmin baş kahramanı kimya öğretmeni Cebiş öğretmen yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen ailesine ve etrafına savaşı kazanacakları konusunda moral verir. Ancak karısı çocukların aç olduğunu, onların yiyeceğe ihtiyacı olduğunu söyler ve ondan ticaret yapmasını ister. Cebiş öğretmen aslında aydın birisidir, ama savaş şartlarında insanlar

yiyecekten başka hiçbir şeyi ciddiye almaz. Karısı da Cebiş öğretmene aynı şekilde davranır. Onun da derdi sadece çocukların karnını doyurabilmektir. Cebiş hoca karısının doğum gününde ona kendi hazırladığı sabunu hediye eder. Karısı derhal bu sabunları satar ve eve yiyecek şeyler alır. Kocasının sabun yapabildiğini öğrenen karısı hemen ondan sabun hazırlayıp satmasını talep eder. O devrin komünist düzeninde ticaret yapmak yasaktır. Mecbur kaldığı için gizlice ticaret yapanlara ise hain gözüyle bakılır. Bu yüzden Cebiş öğretmen karısının ticaret yapma fikrini her seferinde reddeder. Ancak karısının çocuklara yiyecek almak için evdeki eşyaları satıp bitirdikten sonra ceketini de satması onu çok düşündürür ve sonunda sabun pişirip satmayakarar verir. Hazırladığı sabunları bir kısmını sattıktan sonra geri kalanını trenle cebheye giden askerlere hediye eder. Zorlu savaş şartları içinde sabun gibi bir ürünü lüks sayan herkes sabunları ücretsiz dağıttığı için ona gülmeğe başlar. Cebiş öğretmen ise cepheye gönderilen askerlere biraz olsun yardımda bulunmanın sevincini yaşar ve film bu duygularla tamamlanır. Filmin senaryosu Maksut İbrahimbeyov'a ait, yönetmenliğini ise Hasan Seyitbeyli yapmıştır.

1970 yılında yapılan Sovyetler Birliği film festivalinde filmin baş rol oyuncusu Süleyman Aleskeroğlu ödül almıştır (Kazımzade, 2016: 334).

1.7 AZERBAIJAN SINEMASI 1970'Lİ YILLAR

Azerbaycan sinemasında 1960'lı yıllarda yaşanan gelişim 1970'li yıllarda da devam etmiştir. 1970'li yıllar Azerbaycan sinemasının en çok film ürettiği yıllardır. Bu dönemde de Azerbaycan sineması için çok önemli birçok filmin yapımı tamamlanmıştır. Özellikle genç yönetmenler filmlerde modern konulara başvurmuş bu da dönem sinemasına daha da kalite katmıştır. O yıllarda yapılan filmlerde cılız konular yerine daha hayati konular sinemada işlenmiş, karakterlerin geçen yıllara kıyasla daha canlı, daha dolgun olduğu görülmektedir (Kazımzade, 2016: 355).

Hasan Seyitbeyli'nin çektiği 'O Kızı Bulun' ve 'Mutluluk Endişesi', Arif Babayev'in çektiği 'Arkadan Vurulan Darbe' ve 'Gün Geçti,' Tofig İsmayılov'un çektiği 'Bir Şarkı Söylüyorum', Rasim Ocakov'un çektiği 'Soruşturma' ve 'Doğum Günü', Eldar Guliyev'in çektiği 'En Önemli Röportaj' ve 'Kalp. kalp', Gülbeniz Azimzade ve Anar'ın ortak

yönetmenliğini yaptığı ‘Dante’ninJubilesi’ Magsudİbrahimbeyov’un çektiği ‘De ki Beni Seviyorsun’ seyircinin beğenisini kazanan diğer filmlerdir (Kazımzade, 2016: 370).

Bu dönemde modern Azerbaycan sinemasının sinematografik dili de önemli ölçüde zenginleştirilmiştir. Bahsi geçen dönemin filmlerine bakacak olursak, sanatımızın ulusal özgünlüğünün ve zengin geleneklerinin bu eserlere yansıdığını görebiliriz. Bu gelişimi ‘Sevil’, ‘Yedi Oğul İsterim’, ‘Son Geçiş’, ‘Yıldızlar Sönmez’, ‘Nesimi’ gibi film-opera gibi çeşitli tür ve türde filmlerde yer almıştır. ‘Dede Korkut’, ‘Babek’, ‘Tütek Sesi’, ‘Ömrün İlk Saati’, ‘Altın Gaz’ ve diğer filmlerde açıkça görülmektedir (Kazımzade, 2016: 370).

1970’de ‘Yedi Oğul İsterim’ filmi yapıldı. Filmin senaryosu devrin ünlü yazarı Samet Vurgun’un Komsomol adlı eserinden oğlu Yusuf Sametoğlu tarafından uyarlandı, yönetmeni TofikTagizade’dır. Filmin konusu Sovyetlere teslim olmayarak köylülere eziyet eden ağaya karşı 7 kardeşin mücadelesidir. Kardeşlerden biri ağanın kızına aşık olur ve onunla kaçmak ister. Ancak ağa kurduğu tuzak sayesinde 6 kardeşi öldürtür. Son çatışmada en büyük kardeş olan Bahtiyar ağayı öldürür ve köylüleri ağa zulmünden kurtarır. Filmin yazarları komsomolcuların (Sovyetler Birliği’nde gençlik yapılanmasına verilen isim) adil bir düzen kuracağına samimi bir şekilde inandığı için filmde komsomolcular övülmüştür.

“Bu film Azerbaycan sinemasında bir dönüm noktasıdır. Bu filmde Sovyet çıkarları uğruna kardeşin kardeşe, evladın babaya el kaldırması, silah doğrultması gibi sahneler devrim propagandası olarak değerlendirilmektedir” (Efendiyev, 2001: 4).

Yönetmen Arif Babayev’in 1971 yılında çektiği ‘Gün Geçti’ film eleştirmenleri tarafından “iki aktörle yönetmenin işi” gibi değerlendirilmiştir. (Kazımzade, 2016: 378).

İki genç, Esmer ve Oktay uzun bir ayrılıktan sonra yeniden buluşur, bütün günü birlikte geçirir ve ayrılırlar. Görünüşe görebu ayrılık sonsuza dek uzanır. Henüz çok küçükken birbirlerini sevseler de daha sonra Esmer kalbini bir başkasına kaptırmış ve diplomat kocasıyla yurtdışına gitmiştir. Yıllar sonra Esmer eski arkadaşını görmek ve doğum gününü kutlamak için bir günlüğüne Bakü’ye gelir. Film, belli bir amaç uğruna hayatta kendini aldatan Esmer’in ilk bakışta mutlu görüldüğünü gösteriyor: Bir kocası, bir kızı, güzel bir evi ve iyi arkadaşları var. İlginç gezilerden iyi izlenimler kazanmıştır. İlk başta, belki tüm bunlar onu eğlendirdi, ancak sonra yavaş yavaş onu sıkmaya başlar. Çünkü Esmer hayattaki yerini bulamıyor, yapay bir dünyaya düşmüş gibi görünmektedir. Bu dünyada

herşey var ama aynı zamanda dünya gerçek değerini yitirmiştir. Esmer, o sırada geçmesine izin vermediği gerçek duygularla dalga geçer. Bakü'ye yapılan bir günlükziyaret onun yapay yaşam biçimini değiştirebilecek gibi görünüyor.

Film kahramanların ve Bakü'nün ruh halini yansıtır. Filmde iki ana karakter var – Oktay ve Esmer. Diğer karakterlerin hepsifigürandır. Oyuncular Hasan Mammadov ve Leyla Shikhlinskaya, Oktay ve Esmer karakterlerini canlandırıyor.

Bu filmde esas kahramanlardan biri de Bakü'nün kendisidir. Mimar Oktay, Bakü'nün inşaatı ile yakından ilgilenmekte, antik eski şehrin sorunlarını çözmek için tüm gücüyle çalışmaktadır. Filmde hem Bakü'nün hem de Bakü'nün merkezindeki kadim şehircik İçeri Şehir'in tasvirine geniş yer verilmiştir (Kazımzade, 2016: 380).

'Sonuncu Aşırım' filmi Ferman Kerimzade'nin 'Sonuncu Aşırım' romanından uyarlanmış ve 1971'de gösterime girmiştir. Filmde Sovyet yönetimini tanımayarak itaati reddeden Kerbelayıİsmailin ikna edilmesi için gönderilen Abbaskulu Bey ve adamlarının karşılaştığı olayları ele alınmıştır. Sovyet hakimiyeti kan dökülmemesi için daha önceden Kerbelayı İsmail ile iyi ilişkileri olan, Sovyet hükumetine bağlı Abbaskulu Bey'i onu ikna etmesi için gönderir. Silahsız bir şekilde ağanın yaşadığı köye giden Abbaskulu Bey her yolu denese de Kerbelayı İsmail ikna olmaz ve onu eliboş şekilde geri gönderir. Ancak filmde Kerbelayıİsmailin sağ kolu olan ve olumsuz bir kahraman gibi canlandırılan Gemlo, Abbaskulu beyin deste toplayıp üzerlerine geleceğini, bu yüzden onlar geri dönmeden öldürülmesi gerektiğini söyler ve ağadan izin alır. Ağa gönülsüz de olsa bunu kabul eder ve Gemlo, Abbaskulu Bey ve diğer iki adamını öldürür. Film bu üç kişinin cenazesine katılan köy halkının üzgün olduğu cenaze sahnesiyle sona erir.

Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta filmde olumsuz karakter olarak gösterilen Gemlo adlı karakterin gerçek hayatta çok farklı biri olduğu, kendi halkının menfaati için dövuştüyü, Sovyet propagandası ile olumsuz bir karakter olarak ekrana yansıtıldığı gerçeğidir (<https://www.azadliq.org/a/24977950.html> Erişim Tarihi: 18 Ekim 2021).

O dönem filmlerinde gerek Azerbaycan Cumhuriyeti yetkilileri, gerekse de Sovyetlere boyun eğmeyerek dağlara sığınan kaçaklar filmlerde olumsuz karakter olarak

gösterilmekte, bunun aksine Sovyetlerin Azerbaycan'ı işgal etmesine, komünizmin kurulmasında bolşeviklere yardımcı olan kişiler ise kahraman olarak nitelendirilmiştir. Azerbaycan sinemasının tarihine Sovyet sonrası dönemden bakıldığında, Sovyet döneminde tüm ulusal cumhuriyetlerde olduğu gibi tarihi-devrimci filmlerin Azerbaycan sinematografisinde her zaman önde gelen bir tema olduğu açıkça görülmektedir. Bu türde oluşturulan filmler, Sovyet iktidarı için mücadeleyi, ülkede Lenin'in ideallerinin önemi, kolektifleşmenin başarılı bir şekilde uygulanması ve ağaları bir sınıf olarak ortadan kaldırılmasını, ülkede sosyalizmin kurulmasını, Sovyet'in sarsılmaz dostluğunu, halkların birliği gibi konular yansıtılıyor. Ağırlıklı olarak devlet tarafından yaptırılan bu tür filmlere 70'ler dahil her dönemde rastlamak mümkündür (Kazımlı, 2016: 397).

Bu filmlerden biri de 1974'de yapılan 'Katır Memmed' filmidir. Katır Memmed gerçek hayatta aslında kendi ülkesinin ilk milli hükümetine karşı 1919-1920 yılları arasında baş kaldıran bir isyancıdır. İşlediği bir cinayet yüzünden hapse atılır, ancak kaçarak Bolşeviklerle katılır ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti – AHC'ine karşı isyan başlatır. Kurduğu silahlı örgütte birçok Ermeni ile birlikte Azerbaycan halkına karşı saldırılar gerçekleştirmiş, birçok kişiyi öldürmüştür (<https://axar.az/news/toplum/53887.html> 01.06.2016 Erişim tarihi 8 Kasım 2021).

Filmde ise Katır Memmed bir halk kahramanı olarak gösteriliyor, onun mücadelesi sanki işgalcilerin yararına değil de halkın yararınaymış gibi algı yaratılıyor. Film yönetmenliğine önce Hasan Seyitbeyli atanmıştır. Ancak Hasan Seyitbeyli filmin senaryosunu cılız ve birçok yerlerinin intihal olduğu gerekçesiyle bazı değişiklikler yapmak ister. Ancak bu durum filmin senaristleri tarafından kabul görmez ve onu film komitesine şikayet ederler. Bunun üzerine film Seyitbeyli'den alınarak Rasim Ocakov'a verilir. Böylelikle daha sonra birçok başarılı fime imza atacak Rasim Ocakov ilk yönetmenliğini bu filmde yapmıştır.

Film Katır Memmed'in AHC devletini sonlandırıp Bolşeviklerin ülkeyi işgal etmesine yardımcı olmasını konu alır. Filmde AHC hükümeti Müsavat ile ilgi olumsuz algı yaratılmaktadır. AHC hükümeti Katır Memmed'in isyanını bastırıp ona ait birliklerin Bolşeviklerle birleşmesini engellemek ister. Bu sebeple bir ordu zabitini Memmed'in sağ kolu olmakla görevlendirilir. Bu subay -Aziz, onunla çok yakın silahtaş olur ve itibarını

kazanır. Filmin finalinde cumhuriyet askerleri ile Bolşevikler arasında son çatışma canlandırılır ve Katır Memmed bu sahnede Müsavat hükümetinin ajanı olan subay tarafından vurulur. Katır Memmed yaralı halde yüksek bir tepeye kalkar ve Bolşeviklerin kazanmakta olduğu savaşın gidişatını seyreder ve kazandıklarını görerek huzurla ölür.

Katır Memmed Sovyet dönemi boyunca halka kahraman olarak tanıtılmış, hatta Azerbaycan şehirlerinden Gence’de büyük heykeli yapılmıştır. Azerbaycan tekrar bağımsızlığına kavuşunca zamanla onun gerçek kimliği ortaya çıkmış ve bu heykel kaldırılmıştır.

1973’de yapılan ‘Nesimi’ filmi XIV yüzyılda Orta Doğuda gerek eserleri, gerekse de taşıdığı ideolojiyle çok meşhur olan Nesimi’nin hayatından bahseder. Filmin senaristi İsa Hüseyinov, yönetmeni ise Hasan Seyitbeylidir. Filmde Nesiminin insan erdemi uğrunda mücadelesi, yaşadığı aşk ve trajik ölümü gösterilmiştir. Timurlu imparatorluğunun padişahı Timur, Nesimi’nin yaymış olduğu fikirleri İslam’a ve şeriata aykırı sayar ve onun derisinin yüzülerek idam edilmesine karar verir. Film 1974 yılında yapılan Sovyet film festivalinde tarihi konuda yapılan filmler kategorisinde ikinci olma başarısını yakalamıştır (Kazımzade, 2016: 393).

1975 yılında ‘Dede Korkut’ filmi yapıldı. Filmin senaristi Anar, Dede Korkut destanının 2 boyundan bir senaryo yazmıştır. Tofiq Tagizade bu filmin yönetmenliğini yaptı ve film iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Oğuz Türklerinin başçısı Kazan hanın Kıpçak Melik karşı savaşı, ikinci bölümde ise kendi içlerinden olan Aruz’un Kazan’a ihanet ederek baş kaldırması sonucunda çıkan savaş konu alınır. Filmde destanın “Kazan hanın evine baskın” boyu esas alınarak kardeşin kardeşe karşı savaşması konusu ele alınmıştır. Film yönetmen ve senaristin uyumlu çalışması sonucunda başarılı olmuş, vermek istediği mesajı verebilmiştir. ‘Dede Korkut’ filmi sadece Azerbaycan’da değil, Türkiye sinemalarında da gösterilmiş ve ilgi ile karşılanmıştır (Kazımzade, 2016: 393).

1976-da yapılan ‘Derviş Paris’i Patlatıyor’ filmi usta oyun yazarı Mirza Feteli Ahundovun “Derviş Mestali şah ve Müsyö Jordan” isimli piyesinden uyarlanmıştır. Filmin yönetmenleri Şamil Mahmudbeyov ve Kamil Rüstembeyov, senaristi ise Edyem Qulubeyovdur. Filmde Karabağ’a sehayet için gelen Fransız alim müsyö Jordan’ın yerli halkla yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Karabağ’ı gezen ve buradaki zengin bitki türlerini inceleyen müsyö Jordan buranın nadir bulunan bitkilerinden ilaç hazırlamak için

Fransa kralına götürmek ister. Seyahat sırasında Şahbaz beyle tanışan ve onunla arkadaş olan müsyö Jordan onu kendisiyle Paris'e götürüp kralla tanıştırmak ister. Ancak bu haber nişanlısı ve kayınvalidesi tarafından hiç hoş karşılanmaz. Onlar Şahbazın Paris'teki kadınları gördükten sonra nişanlısını beğenmeyeceğini düşünür ve durumu değiştirmek için çare bulmaya çalışırlar. Kadınlar durumu çözmek için bir dervişe başvurur. Derviş onlara Paris'i patladacağını ve durumu kökünden çözeceği sözünü verir. Kadınlar dervişe istediğini verir ve derviş büyü yapmaya koyulur. "Büyü" yapıldığı sırada müsyö Jordan Fransa'da devrim olduğu haberini alır, telaş ve korku içinde apar-topar ülkesine döner. Kadınlar ise dervişin gerçekten de Paris'i patlatdığına inanırlar.

1979 yılında bir başka tarihi konulu film – 'Babek' filmi izleyicilerin beğenisine sunuldu. Bu film Sovyet Azerbaycan'ında yapılan en büyük bütçeli filmidir. Filmin senaristi Enver Mehdihanlı, yönetmeni Eldar Guliyevdir. Babek IX yüzyılda Arap hilafetine karşı başlatılan Hürremiler hareketinin lideri Cavidan öldükten sonra hakekatın başına geçmiş ve hilafete yıllarca ağır kayıplar verdirmiştir. Film iki bölümden oluşur. Birinci bölümde Babek'in Hürremilerin başına geçene kadarki mücadelesi, ikinci bölümde ise başçı olduktan sonra yaptıklarından bahseder. Babek'in mücadelesinin yanında yaşadığı karmakarışık aile durumu da filme ayrı bir merak katmıştır.

Babek mücadelesini IX yüzyılda Arap Hilafetine karşı vermiş olsa da filmdeki Babek'in yemin sahnesinde söylediği "öyle bir zaman gelsin ki, dünyadaki bütün nimetler insanlar arasında beraber bölünsün" gibi cümlelerle sanki Babek'in ideolojisinin de komünizme yakın olduğu algısı yaratılmaktadır. Babek 30 yıla yakın sürdürdüğü mücadele sonrasında ihanet sonucu ele geçirilir ve filmin sonunda 2 cellat tarafından vücudu parçalara ayrılarak idam edilir.

1.8. 1980'LERDE AZERBAIJAN SINEMASI

Teknolojinin gelişmesi bu yıllarda birçok alanda farklı imkanlar sunmaya başlamıştır. Televizyonlarda Hollywood filmlerinin yaygınlaşması, yurt dışına çıkmanın eskisi kadar zor olmadığı yıllarda Sovyet halkında da farklı bir hayatla ilgili düşünceler oluşturmuş, ülkede tek partili düzen eleştirilmeye başlamıştır (Kazımzade, 2016: 522).

“1985 yılında Gorbaçov’un iktidara gelişiyle birlikte gerçekleştirilen Açıklık (Glastnost), Yeniden Yapılanma (Perestroyka) ve demokratikleşme politikaları sonucu yaşamın bütün alanlarında olduğu gibi düşünce ve sanat alanlarında da değişimler gözlenmiştir” (Rovshan Aliyev, 2007: 51)

Özellikle 1980’lerin ikinci yarısından itibaren ülkede başlayan bu değişim filmlerin içeriğine de etki etmiştir. 70’li ve 80’li yılların sinematografisinin en iyi özelliklerini belirlemeye çalışırsak, öncelikle yaratıcı arayışların çeşitliliği ile karşılaşırız. Yönetmenler dönemin en önemli sorunlarını ele almaya, tarihi incelemeye, geleceğe bakmaya çalışır. Bütün bunların arkasında sinema sanatının manevi yaşam, ahlak ve maneviyat sorunlarına özel bağlılığını görmek zor değildir. Bu bakımdan filmler sadece niceliksel olarak çoğaltılmaz, en önemlisi farklı kuşaklardan sanatçıların sanatsal arayışlarının verimliliği açısından ilgi çekicidir (KazıMZade, 2016: 482).

Bu yıllarda Rasim Ocakov’un çektiği filmler yaşadığı ülkenin çürük sistemini gözler önüne sermektedir. Ocakov 1979 yılında çektiği Soruşturma / İstintag filminde bahsettiği bürokrasiliği, zorlu hayat şartlarını anlatan filminden sonra 1981’de çektiği Kapalı Kapı / Bağlı Kapı filminde de bu konulara değinmiştir. Kapalı Kapı filmi, Rasim Ocakov’un sineması ve yaşadığı dönemin tarihçesidir. Günümüz izleyicisi, bu filmi izlerken, kahramanların yaşadığı ve yarattığı dönemin atmosferini duyar, hisseder, toplumsal koşullarını ve sosyal kaygılarını görebilir ve bir sonuca varabilir. Bu tür ‘ahlaki kurallar’ içinde yaşayan ve çalışan ‘Kapalı Kapı’ filminin genç kahramanı, çeşitli zor durumlarla karşılaşsa da karakterini korumayı başarmıştır. Gerçek sosyal ve ahlaki sorunları gündeme getiren, ahlaki bir öze sahip, öğretici ve bir tür düşündürücü hikaye etkisine sahip bu film, 1982’de Tallinn’de düzenlenen XV Sovyet Film Festivali’de en iyi film ödülünü kazanmıştır (KazıMZade, 2016: 478).

Kahramanın içsel dünyasındaki sorunlarla yüzleştiiği ‘Park’ filmi 1983’de yayınlanmıştır. Filmin baş karakteri Marat hem kendi içindeki, hem de etrafında olan sorunlarla baş etmeğe çalışır ve sevdiği kızla kavuşmanın yollarını arar. Marat yaşadığı tüm sorunlara rağmen aşkını herşeyden yüksek tutar ve şartlara uyum sağlayıp karakterinin bozulmasına izin vermez.

Filmin dikkat çeken yönlerinden biri de yönetmen R. Ocakov’un parlak fikirlerinin R. İbrahimbeyov’un senaryosunu gerçek sinematografik şiirle zenginleştirmesidir. Bu

çalışmada, yönetmene yaratıcı ekibi, özellikle oyuncu topluluğu, performanslarıyla yakından yardımcı oldu.

1984 yılında, Kiev'de düzenlenen XVII Sovyet Film Festivali'nde Park filmine bir diploma ve organizasyon komitesi ödülü verildi (Kazımsade, 2016: 480).

Rasim Ocakov'un Rüstem İbrahimbeyov'un senaryosu esasında çektiği diğer bir film 'Ölürsem Affet' / 'Ölsem Bağışla' 1989 yılında tamamlandı. Filmin konusu savaştan geç dönen Yusuf geldiğinde sevdiyi kızın başkasıyla evlendiğini öğrenir. Ancak Yusuf kaderini kabullenmez ve Gulya'ya birlikte kaçmayı teklif eder. Gulya önce bunun doğru olmayacağını söylese de sonunda razı olur ve Yusuf'la birlikte çocukluktan beri gitmek istediği Kislovodsk'e kaçar. Burada her şeyden uzak güzel günler geçirirler de bu mutluluk fazla uzun sürmez. Gittikleri bir restoranda Gulya ile dans etmek isteyen rus gençlere sert karşılık veren Yusuf sonrasında onların evi basması sonucunda bıçaklanır ve ölür. Ölürsem Affet filmi bağımsız Azerbaycan'ın ilk film festivalinde en iyi film ödülüne layık görülmüştür (Kazımsade, 2016: 481).

1986'da Azerbaycanlı yazar Anar'ın kendisinin yazıp yönettiği 'Gam Penceresi' filmi Azerbaycan'ın ünlü yazarı Celil Memmedquluzade'nin eserleri esasında çekilmiştir. Filmde yazarın kendisi eşiyile köylerde yaşanan ilginç olaylarla ilgili konuşmaktadır. Yazarın anladığı farklı-farklı cehalet öylüerisahneleştirilerek filme dönüştürülmüştür (Kazımsade, 2016: 508).

Gazeteci Asım Jalilov, yönetmen Oktay Mir-Gasim tarafından çekilen siyasi-dedektif filmi 'Gözlerinin Önünde Şeytan' filminin (1987) senaryosunu yazmıştır. Senaryo Azerbaycan'da gerçekten yaşanan bir olayı konu alır. Cumhuriyet gazetesinin muhabiri olan filmin ana karakteri Teymur (oyuncu Fahreddin Manafov) da bir prototipe sahiptir. Film görevini suistimal eden devlet görevlilerini konu alır. Sovyetler ülkesi bu olaydan bir gecede milyonlarca manat zarar görür ve ciddi bir suç ortaya çıkar. Ülke bölgelerinden birinde, birileri hidroelektrik santralindeki suyu keser, nehirdeki su azalır ve balıklar ortaya saçılır. Durumu önceden haber alan kişiler balıkları toplayarak kaçar.

Ancak olayı araştırmak için bölgeye gelen Timur olayın üstünü açar. Bunu gören devlet görevlileri ona rüşvet teklif eder, işe yaramayınca şantaj etmeğe çalışır. Ancak gazeteci Timur onlara boyun eğmez ve gerçeği ortaya çıkarır. Filmde Azerbaycanlı

gazetecilerin toplumun gelişmesini engellere karşı savaşması ön plana çıkarılmıştır (KazıMZade, 2016: 483).

Bu dönemde aynı zamanda ‘Yedi Güzel’, ‘Nizami’, ‘İlişki’, ‘İzdıraplı Yollar,’ ‘Kara Göl’ün Cengaverleri’, ‘Dedemizin Dedesinin Dedesi’, ‘Evlenmek İstiyorum’, ‘Erkek Sözü’, ‘Sizi Dünyalar Kadar Seviyordum’, ‘Sabotaj’, ‘Yaramaz’, ‘17 Yaşlı Erkek’, ‘Yol Hikayesi’, ‘Gemi Saatinin Sırrı’ filmleri çekilmiştir (KazıMZade, 2016: 487).

1970-1980’li yıllarda Azerbaycan filmcileri filmlerde hayat gerçeklerinin sanatsal çözümlemesi sayesinde önemli adımlar attılar. Ancak 1988’den itibaren ülkede büyük kriz başladı ve bu kriz hayatın her alanını olduğu gibi sinemayı da kötü etkiledi. Sinemanın kaderini yine Moskova çizse de, artık karşılıklılık söz konusuydu. Devir farklı şekilde çalışmayı gerektiriyordu (KazıMZade, 2016: 526).

1.9 1990’LI YILLAR:BAĞIMSIZ AZERBAYCAN SİNEMASININ İLK YILLARI

1990’ların hemen başında Gorbaçov’un birliği kurtarmak için yaptığı hamleler ters etki yarattı. Sovyetler Birliği dağıldı ve birçok ülke bağımsızlığını ilan etti. Bu dönem de birçok ülke sınırları ile ilgili tartışma yaşasa da karşılıklı tavizlerle kendi sınırlarını belirdi. Ancak Ermenistan’ın Azerbaycan’ının BM tarafından tanınan ülke sınırlarını tanımaması sonucunda iki ülke arasında yıllarca süren ve her iki tarafın da büyük kayıplar verdiği I Karabağ Savaşı yaşandı.

Bu savaş bütün savaşlar gibi ülke ekonomisinin kötü yönde etkiledi. Bundan sinema da payını aldı. Sinemanın kötü yönde etkilenmesinin önemli sebeplerinden biri de ülkede sinema endüstrisi yaratan Sovyetlerin dağılmasıydı. Sovyetlerin dağılmasıyla kendini savaşın içinde bulan Azerbaycan’da sinema için bütçe ayırmak pek de mümkün görünmüyordu. Buna rağmen bazı sinemacılar sponsorler ve devlet desteği ile sinemayı ayakta tutmayı denediler. Bu dönemde yirminin üzerinde film stüdyosu açılrsa da kısa zaman sonra birçoğu kapanmıştır (Kırık, 2014: 367).

Bu dönemde tüm zorluklara rağmen ‘Cinayet Günü’ (1990), ‘Kimse’ (1991), ‘Cinayetten Yedi Gün Sonra’ (1991), ‘Baht Yüzüğü’ (1991), ‘Pencere’ (1991) ‘Feryat’ (1993), ‘Tehmine’ (1993), ‘Kırmızı Tren’ (1993), ‘Haray’ (1993), ‘Köpek’ (1994), ‘Yük’ (1995), ‘Yarasa’ (1995), ‘Hem Ziyaret, Hem Ticaret’ (1995), ‘Beyaz Atlı Erkek’ (1995)

Azerbaycan ve ABD ortak yapımı ‘BrokenBridges - Uçurulmuş Köprü’, 1996), ‘Rastgele Görüş’ (1996), ‘Aile’ (1996), ‘Sarı Gelin’ (1998), ‘Bu Dünya Ne Güzel’ (1999) filmleri çekilmiştir (İsmayılov, 2001: 151).

Azerbaycan Sinema Fonunun verilerine göre, bağımsızlık sonrası 1992-2007 yılları arasında Azerbaycan sinemasında yetmiş film üretilmiştir.

YILLAR	FİLM SAYISI
1992-1995	22
1996-2000	17
2001-2005	18
2006-2007	13

Tablo 1.1: Bağımsızlık döneminde Azerbaycan’da yapılan sinema sayıları

Rasim Ocakov’un 1991’de çektiği ‘Cinayet Günü’ filmi ABD ve Sovyetlerin ortak yapımıdır. Filmin konusu aile dağılmasıyla birlikte bireylerin yaşadığı bunalım, manevi bozulmadır (Kazımzade, 2003: 155).

1991’de yapılan ‘Pencere’ filminin konusu yatılı okulda yaşanan olaylardır. Film çocukların kaderini sakat bırakan eğitim sistemine karşı bir uyarı niteliği taşır. Filmde kanunsuzluk, acımasızlık, ikiyüzlülüğün hüküm sürdüğü bu eğitim kurumunda “eğitimciler”le öğrenciler arasındaki anlaşmazlıklar gösterilmektedir.

Aynı yılda yapılan ‘Baht Yüzüğü’ (Ramiz Azizbeyli) filmi dönemin dramatik yapıları filmlerine karşın traji-komik olayları konu alır. Bakü’nün deniz kıyısına yakın köylerinden birinde yaşayan komşular her fırsatta ne kadar iyi komşu olduklarından, değerlerden bahs eder. Ancak komşulardan birinin yüzüğünün kaybolması, onun herkesden şüphe duyması ve polise şikayet etmesi sonucu bu ilişkilerin ne kadar yapay olduğu gözler önüne serilir. Basit bir yüzük komşular arasına nifak sokar ve hepsi bir-biriyle kavga eder.

1993’de Karabağ savaşının en kanlı dönemlerinde Ceyhun Mirzayev ‘Feryat’ filmini çekti. Filmin konusu Üvey Anne filminde küçük İsmail’in büyüüp subay oluşu, Ermenilere

esir düşmesinden sonra başına gelen olaylardır. 'Feryat' filmi denizden denize, büyük Ermenistan hayali kuran ermenilerin hülyalarını ve bu hayal uğruna döktüğü kanları, işgalleri anlatır. Filmin Hocalılılarla ilgili genel sahnelerinde Hocalı göçmenlerinin kendisi oynamıştır. Filmin yönetmeni Ceyhun Mirzayev film montaj aşamasındayken hayatını kaybetmiş, filmin son halini görememiştir. Film birçok ödüle layık görülmüştür.

1993'te yapılan 'Haray' filmi yine Karabağ'da yaşanan olayları konu almaktadır. Film Hocalı'da geçen gerçek olaylar esasında çekilmiştir. Filmin konusu 10 yaşlı kardeşle 14 yaşındaki ablasının düşman kuşatmasından kurtulma mücadelesidir. Filmin senaryosunu Nüşabe Mammadov ve Elçin Quliyev yazmış, yönetmenliğini Oruç Gurbanov yapmıştır. Filmde aynı zamanda Cengiz Mustafayevin çektiği Hocalı sakinlerinin uğradığı dehşetli soykırım görüntülerine de yer verilmiştir (KazıMZade, 2016: 541).

Yazar Anar'ın '5 Katlı Binanın 6. Katı' isimli romanından kendisinin uyarlayıp 1993'te çektiği 'Tehmine' filmi devrin çok ses getiren filmlerinden biridir. Filmin baş rollerini Fahrettin Manafov ve Türkiyeli aktör Meral Kantar paylaşmıştır. Filmin konusu boşanmış bir kadın olan Tehmine'nin bekar Zaur'la yaşadığı ilişki ve bu ilişkinin toplum tarafından kabul görmemesidir. Zaur ilk başlarda sadece gönül eğlendirdiği Tehmine'ye sonradan aşık olmaya başlar. Ancak bu ilişki annesi ve diğer yakınları tarafından kabul görmez ve Zaur Tehmine'den ayrılarak başka birisiyle evlenmeğe mecbur olur. Filmin sonunda Tehmine hastalıktan ölür, Zaur ise pişmanlık içinde yaşamaya devam eder.

Aile sosyal draması (1998) Ermenilerin Azerbaycan, Azerbaycanlıların Ermenistan topraklarından sürülüşünü konu almaktadır. Film, sosyalist toplumun "çekirdeği" olarak bir Bakü'lü ailenin dağılma sürecini konu alır. Kendisinin bölünmezliğine olan inanç, kolektivizm, büyüklerin küçükler üzerindeki hakimiyeti bu ailenin temel özellikleriydi. Yazarlar burada bir zamanlar büyük ve bir-birine bağlı olan bu ailenin nasıl dağıldığını, genç ya da yaşlı her bir üyesinin nasıl izole olduğunu göstermeğe çalışıyor. Aile reisi bile ne kadar çalışırsa çalışsın aile fertlerini eskisi gibi tek çatı altında tutmayı başaramaz. Bu aile Sovyetler Birliği'ni temsil ediyor. Film 2000 yılında Moskova'da düzenlenen III. Avrasya film forumundan televizyon filmleri ve programları yaratıcı yarışmasında diploma aldı (KazıMZade, 2016: 543).

Karabağ savaşı hakkında bir trajikomedi olan 'Sarı Gelin' (1998) filmi, savaştan birlikte kaçan bir Azerbaycanlı ve bir Ermeni'nin trajik kaderini anlatıyor. "Sarı Gelin"

sembolik bir isimdir. "Sarı Gelin" türküsü Ermeniler arasında da yaygındır. Yazarlar bu şarkıyla yüzyıllardır komşu olan iki ulusun sonsuza kadar düşman olarak yaşayamayacağını söylemek istiyor. Çünkü savaş uzadıkça "Sarı gelinler" daha çok hüsrana yaşayacak.

2000 yılında Rusya'nın Anapa kentinde düzenlenen uluslararası film festivali "Kinoşok" festivalinde en iyi senaryo dalında büyük ödülü kazanan Yaver Rzayev, 2000 yılında görsel şiiri düşük ekonomik imkanlarla yüksek kaliteli iş ortaya çıkardığı için Philip Morris firmasının "Özgürlük" ve para ödülüne layık görüldü (Kazımlade, 2016: 543).

Bağımsızlık sonrası Azerbaycan sinemasında en önemli filmlerden biri de 'Yarasa'dır (Ayaz Salayev, 1995). Filmin konusu film izlemekten gözleri kör olan adamın hikayesini anlatır. Film izlemeği çok seven bu adam kendisi gibi film tutkulusu bir kadını öldürür. Finalde ise öldürülenin aslında film izlemekten kör olan insan olduğu anlaşılır. Yönetmenin sinemaya duyduğu sevgiyi ve nefreti aynı anda vermeği başardığı bu film birçok alanda ödüller kazanmıştır (Kazımlade, 2003: 171).

1995'te çekilen 'Hem Ziyaret, Hem Ticaret' filmi köyünde coğrafya öğretmenliği yapan Mustafanın karısının ısrarlarıyla Türkiye'de yaşayan akrabasını ziyaret etmesini, bu ziyaret zamanı başından geçenleri anlatır. Mustafa bu ziyaret esnasında aynı zamanda küçük çaplı bir ticaret yapıp yol masraflarını karşılamak ister, ama Türkiye'de tanıştığı hemşerisi tarafından dolandırılır. Filmin senaryosunu Rüstamİbrahimbayov yazmış, yönetmenliğini Rasim Ocakov yapmıştır.

1996 yılında yapılan 'Son Dövüş' filmi vatanperverlik duygusunu konu alır. Yurt dışında önemli bir müsabakada ülkesini temsil eden Sebuhi yarışa en iyi şekilde hazırlanır, ama karşı taraftan para alan babası Sebuhi'ye yarışı kaybetmesini söyler. Maddi zorluklar içinde paraya ihtiyacı olsa da söz konusu ülkesi olduğundan Sebuhi bunu kabul etmez ve yarışı kazanır.

EldarGuliyevin yönetmenliğini yaptığı 'Ne Güzeldir Bu Dünya' filmi bağımsızlığın ilk yıllarında yaşanan sosyo ekonomik bunalımı konu alır. Filmde bir akıl hastanesinin yöneticileri masrafları karşılayamadığı için hastanedeki akıl hastalarını serbest bırakır. Özgür hayata atılan hastaları dışarıdaki insanların ruh sağlığının hastanedekinden daha kötü olduğunu gördükten sonra tekrar hastaneye geri dönerler.

Yazar Anar'ın eseri esasında 1998 yılında çekilen 'Otel Odası' filmi ülkedeki aydınların düşünyü acınası durumu konu alır. Onların birçoğı bir dönem komünizmi övseler de devir değıştikten sonra 40 yılın milliyetçisi gibi milliyetçiliğı över ve dalkavukluk yaparak bu sayede işlerinde başarılı olmaya çalışırlar. Ancak Kerim hoca farklı, gerçekten aydın birisidir. Filmdeki olaylar Azerbaycan ve Türkiye'de geçmektedir. Film Karabağ sorununu sonrası ülkede ortaya çıkan sorunlar, Bakü'deki siyasi oyunlar ve bütün bunların fonunda ülke aydınlarının kaderi konu alınır. Kerim hoca da bu sorunları yaşayan, ancak herşeye rağmen öğretmen onurunu koruyan birisidir. Filmin sonunda Türkiye'ye iş seyahatine gönderilen Kerimhoca geldiğı otelde oda bulamayınca zor durumda kalır. Resepsiyon ona ellerinde sadece 1 odanın kaldığı, o odada kalmayı da kimsenin kabul etmediğini, lanetli olduğunu söyler. Kalacak başka yeri olmayan Kerim hoca onun bütün ısrarlarına rağmen odada kalmak ister ve kalp krizi geçirerek ölür.

1990'ların ortalarından itibaren Azerbaycan'da film stüdyoları deyim yerinde ise can çekişiyordu. Çalışanlarının maaşını ödenmemesi yüzünden birçok çalışan işi bırakmak zorunda kaldı. Buna rağmen durumunun düzeleceğine inananlar olsa da film stüdyosunun arazisinde restoran açılması, mobilyacılara kiralanması, hatta kimi zaman büyük baş hayvanların otlak yerine dönüşmesi bu inancı her geçen gün azaltmaya başladı. Film eleştirmeni Aydın Dadaşov o dönemi "Azerbaycan sinemasının ticari dönemi" olarak nitelendirir. Dadaşov yazdığı makalede artık etkinliğini kaybetmesine rağmen geçit devrinde sosyalist yapıyı korumak amacıyla sinemaya cüzi bir bütçe ayrıldığını, bu sayede birkaç yıllık aradan sonra 'Beyaz Atlı Erkek', 'Sarı Gelin', 'Lakabı İkadır' gibi filmler yapılsa da süreklilik sağlanamamıştır. Bir dönem çok gelirli bir alan olan sinema stüdyosu gelir getirmek bir yana dursun, film üretemez hale gelmiştir. Sinemanın düştüğü durum gazeteler için eleştiri konusu olmuştur (Kazımzade, 2016: 543).

Sovyet döneminden kalan mekanizmalar oldukça eskimiş, kullanılamaz hale gelmiştir. Bahsi geçen sorunlar 1990'lı yılların bitiminden sonra da devam etmiştir. Buna rağmen 1990'lı yıllarda Azerbaycan'da 60 film yapılmıştır (Kazımzade, 2016: 539).

1.10. AZEBAYCAN SİNEMASI 2000'Lİ YILLARDA

Azerbaycan sinemasında 1980'li yılların sonundan itibaren başlayan durgunluk 2000'li yılların başında da devam etmiş, fim üretimi neredeyse durmuş, birçok film tamamlanamadan yarıda kalmıştır. 2007 yılında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in imzaladığı

kararname ile ülkede sinemaya destek paketi hazırlanmıştır. Bu sayede yapımı daha önce durdurulan ‘Hacı Kara’, ‘Uyku’, ‘Büyücü’, ‘Kurşunlanma Erteleniyor’ filmlerinin yapımı tamamlanmıştır (Kazımzade, 2016: 561).

“2001 yılı yapımlı ‘Uyku’ (Fikret Eliyev) filminde olaylar başkahramanın gördüğü rüyayla gelişerek, iki gencin birbirine duyduğu sevgi fonunda dönemin yaşam tarzı, sosyal hayatı, devlet idarelerinin işleyiş şekli hakkında izleyicide fikir oluşturur. Yönetmen Oktay Mirgasimov’un “Ovsunçu” (Büyücü, 2002) Sovyetler Birliği’nin 1920 yılında Azerbaycan’ı işgal ettiği dönemi anlatmakta olup, Sovyet ideolojisinin halka dayatma biçimleri ve halkın manevi değerlerinde yaşanan değişimlerden bahsedilmiştir” (Aliyev, 2007: 82).

“2000’li yıllarda yapılan Sıradan Olaylar (Maksudİbrahimbeyov, 2000), Güven Telefonu (Rüstemİbrahimbeyov, 2001), Sokaklara Su Atmışım (NicatFeyzullayev, 2004), Arkada Bırakılan Gelecek (RüfetEsedov, 2004), Yalan (Ramiz Azizbeyli, 2005), Rehin (EldarGuliyev, 2005), Azerbaycan ve Rusya ortak yapımı olan Elveda, GüneyŞehri (OlegSefereliyev, 2006), Biz Döneceğiz, (Elhan Gasimov, 2007), Mahkumlar (MehribanElekberzade, 2007), Cavit’in Hayatı (Ramiz Hesenoglu, 2007) vb. filmler Azerbaycanfilm film stüdyosundaKültür ve Turizm Bakanlığının maddi desteği ile yapılmıştır” (Eyyubova, 2017: 74)

2006 yılında yönetmenliğini Oleq Seferaliyev’in yaptığı Cafer Cabbarlı adına film stüdyosunda çekilen ‘Elveda Güney Şehri’ filminin konusu Karabağ savaşı sırasında yurtlarından göçederek Bakü’ye yerleşen, ancak şehir halkının hayatına uyum sağlayamayan, komşuları tarafından kabul görmeyen Fariz’in filmin ana karakteri Alik ile yaşadığı sorunlardır. Filmin başında arkadaşı Rza Alik’e Farizi öldürmesini, aksi takdirde Fariz’in onu öldüreceğini söylese de Alik bunu kabul etmez. Fariz Alik’in sevgilisinin solistliğini yaptığı caz grubunun çalışma yerini ellerinden alarak restoran yapmak ister ve Alik buna karşı çıkar. Daha sonra komşularla tartışan Fariz’eAlik tokat atar. Devlet memuru olan Fariz onu şikayet eder ve hapse attırır. Alik hapisten çıktıktan sonra Rza yine ona Alik’i öldürmesi gerektiğini söyler, ancak Alik yine kabul etmez. Bunun üzerine Rza üzerindeki bıçakla Alik’i öldürür.

Eldar Guliyev’in yönetmenliğini yaptığı ‘İstanbul Uçuş’u (2009) filmi iki تنها insanın ilişkiye başlayıp-başlamamak ile ilgili kararsızlığından bahs eder. İkisi de bir-birini sevse de değişen dünya düzenine uyum sağlamakta ikisi de zorlanır. Murat Sovyetler döneminde doktora yapsa da ülkenin parçalanması sonucunda eğitimi bir işe yaramaz ve taksi şöförlüğü yapmaya mecbur kalır, Aide ise köyden Bakü’ye taşınmış ve burada işleri iyi gitmiştir. Filmin sonunda Aide aralarındaki sorunları çözmek için Murat’ı İstanbul’a davet eder ve biletini alır. Aide havalimanında telaşla Murat’ın onunla gelip-gelmeyeceğini beklerken Murat gelirken ağır bir araba kazası geçirerek ölür.

Aynı yılda çekilen ‘Niyet’ filmi biri iyi, diğeri kötü huylu iki adamın – Arif ve Canik’in tesadüfen tanışıp arkadaş olması Canik’in bu arkadaşlıktan doğan suiistimalden yararlanarak Arif’in hac için topladığı paraları alıp sevgiliyle Bakü’den kaçma planından bahseder. Ancak olaylar devam ederken Arif’in ağır hasta olduğunu öğrenen Canik ona yardım eder ve Arif arzusunu gerçekleştirmeyi başarır. Film 2010 yılında Zirve ödülüne layık görülmüştür (Kazımlı, 2016: 573).

40. Kapı (ElçinMusaoğlu, 2008), Hükmüdarın Kaderi (Ramiz Feteliyev ve DilşatFathulin, 2008), Buta (İlgar Necef, 2009), Cevat Han (RövşenAlmuradlı, 2009) bu yıllarda yapılan diğer filmlerdir.

Azerbaycanlı sinema eleştirmeni Sevdâ Sultanova’ya göre 2000’li yılların Azerbaycan sineması için genel olarak durağan geçtiğini söylemek yanlış olmaz. 1990’lı yıllarda Sovyetlerin dağılması sonrasında ülkede yaşanan belirsizlik ortamında yönetmenler kaliteli filmler üretmeye çalışsalar da 2000’li yıllara gelindiğinde filmlere sansür uygulanmaya, iktidar partisinin beğenmediği isimlerin sinemadan uzak tutulması, sinemaya ayrılan bütçenin sinemaya harcanmaması, yolsuzluk, sinemaya ve sinema teknolojisine uygulanan vergilerin yüksek olması bu yıllarda sinema yapımını zorlaştırmıştır. Film yapımı tamamen Azerbaycanfilm stüdyosunun eline geçmiş ve rekabetsiz ortamda yapılan filmlerin kalitesinde belirgin bir düşüş görülmeye başlamıştır. Sonuç olarak birçok film galası yapıldıktan hemen sonra gösterime dahi girmeden rafa kaldırılmıştır. Film yapmak için bütçe bulamayan yönetmenler Kültür Bakanlığının yapacağı atamalara muhtaç bırakılmış, onların birçoğu ya mesleğini terk etmek zorunda kalmış, ya da film ataması bekleyerek ölmüştür. Buna NicatFeyzullayevi örnek gösterebiliriz (<https://kulis.az/index.php/xeber/sevda-sultanova> Erişim Tarihi: 23 Haziran 2022)

1930’larda sinema yapımı için zorluklar yerli ve nitelikli filmcilerin olmamasıydı. 2000’li yıllarda ise en büyük zorluk filmlere bütçe ayrılmaması, bakanlığın niteliğe göre değil, kendi istediği profile uygun insanlara film vermesi, sansür gibi konulardı.2010’lu yıllardan itibaren Azerbaycan sinema salonlarında yaşanan boşluğu düşük bütçe ve kalite ile üretilen ticari filmler doldurmağa çalıştı. Bu filmlerin büyük çoğunluğu tuvalet komedisi, bel altı şakalar ile izleyici toplamağa çalışan filmlerdi. Filmlerin sadece tuvalet ve yatak esprilerinden ibaret olduğu eleştirilerine yapımcı ve yönetmenler bütçelerinin düşük olması, seyircinin bu tip espirilere güldüğü gibi gerekçeler getirmiştir. Bu filmlere örnek olarak ‘Benim Adım İntikam’, ‘Milyonluk Kuş’, ‘Bir Teyzenin Sırrı’, ‘Saklanbaç’, ‘Hozu’, ‘Kız

Kaçırma', '2 Mal', 'Yanlış Anlama', 'Durum Rusça', 'Efsane Geri Döndü' gibi filmleri gösterebiliriz (<https://kulis.az/index.php/xeber/sevda-sultanova/kino/xeber-20343> Erişim tarihi: 11 Kasım 2021)

Bu tür ticari komedi filmleri ile birlikte bu yıllarda Kadın Oyuncu (Rövşenİsak, 2011), Dolu (Elhan Ceferov, 2012), Barış Elçisi (Ramiz Hesenoğlu, 2012), Deniz Feneri (FarizAhmedov, 2012), Yaddaş (VagifMustafayev, 2012), İntikamını Aldıktan Sonra Öl (Oktay Mirgasımov, 2012), Çöl Adamı (Şamil Aliyev, 2012), Türkiye ve Azerbaycan ortak yapımı olan Mahmudİle Meryem (Mehmet Ada Öztekin, 2013), Dervişin Notları (EldarGuliyev, 2013), (Kanlı Ocak, VagifMustafayev, 2015), Arzuların Peşinden (RamilAğasıyev, 2015), Rusya ve Azerbaycan ortak yapımı olan “НеБойся, Я с Тобоу-2” (Korkma, Ben Seninleyim-2, YuliGusman, 2013), Ben Eve Dönüyorum (Samir Kerimoğlu, 2014), Kızıl Bahçe (MirbalaSelimli, 2016) gibi filmler, devlet programı kapsamında çekilmiş farklı konularda ve türlerde filmlerdendir (Sarıyeva, 2016).

Sevda Sultanova'ya göre 2022 yılında Azerbaycan'da Kültür Bakanı değışene kadar filmler genel olarak iki ihtimalde yapılıyordu: birinci ihtimalde farklı yönetmenler Kültür Bakanlığı'nın sunduğu senaryolara film çekerken ikinci ihtimalde birkaç yönetmenin elindeki senaryolara film çekiliyordu. <https://publisist.az/mezmun/musteqil-olkenin-musteqil-olmayan-kinosu/261> Erişim tarihi: 23 Mart, 2022)

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞIMSIZ SİNEMA VE SİNEMA SOSYAL MEDYA ETKİLEŞİMİ

2.1 BAĞIMSIZ SİNEMA TANIMI

TDK-a göre bağımsız kelimesi davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, hür, özgür, özerk, müstakil anlamına gelir (TDK, 1992: 127).

Sanatta Bağımsızlık hareketi 1950’li yıllarda Londra’da ortaya çıkmıştır. Bu hareketi burada bulunan Çağdaş Sanatlar Enstisünde bir grup genç sanatçı başlatmıştır. Bağımsızlık kavramı her zaman sinemanın içinde var olan bir kavram olsa da Bağımsız Sinema kavramı Hollywood stüdyoları dışında yapılan filmleri kastetmektedir (Holm, 2011: 15).

Bağımsız sinemanın ana akım sinemadan farkı bu sinema türünde yönetmen herhangi bir dış müdahaleye maruz kalmamaktadır (Gürbüz, 2015: 169).

“İkinci Dünya Savaşı sonrası Hollywood sineması dünyaya yön vermeğe başladı. Bağımsız sinemacılar ise bu egemenliğe karşı çıkarak düşük bütçelerle kendi filmlerini üretmeğe başladılar” (Çavuşoğlu, 2006:10).

Bağımsız film dendiğinde bütçesini ve dağıtımını kendi üstlenen bir yapımcı tarafından üretilen, herhangi bir yapıım şirketinin yardımı olmadan üretilen film kastedilmektedir (Dick, 2005: 395)

Tül Akbal Süalp'e göre bağımsız sinema, geleneksel üretim biçimine karşı çıkmaktadır. Ona göre bağımsız sinema ana üretim ağlarının dışında kalmayı seçen bir sinema türüdür (Süalp, 2003-2004: 20).

Bağımsız sinemanın ticari sinemadan farkı bu tür sinemanın sermayeden bağımsız olması, farklı bir yapı içinde film üretmesidir. Bu nedenle bu tür sinema bağımsız sinema adlandırılmıştır (Özkan, 2010: 22).

Bağımsız Sinema, 1956 yılında İngiltere'de ortaya çıkmıştır (Gürkan, 2015: 54).

Neslihan Göker bağımsız sinemanın tarihinin Hollywood sinemasında ortaya çıkan tekelleşme durumuna bir karşı koyuşla başladığını belirtmiştir. Bağımsız sinema anlayışı bazen üretim, gösterim veya dağıtım sürecindeki engellerle sekteye uğrasa da, her döneme hakim olmayı başaran sinema ve sinemacılar sayesinde bağımsız sinema ortaya çıktığı tarihten günümüze kadar var olmayı başarmıştır. Bağımsız sinemacıların günümüzde ülke sinemasında hakim olan sinema dilinden farklı türde işler ortaya çıkarması bu geleneğin ortaya çıkarmış olduğu sonuçtur. Ayrıca bağımsız hareketler birçok ülkenin sinemasında sinemacı ve filmleri de etkilemiştir (Küçükeroğlu & Çiftçi, 2021: 40).

Tziounmakis, bağımsız sinemayı tanımlanması zor bir akım olarak nitelendirir. Bağımsız sinema genel anlamıyla sinemanın gelişim çağından günümüzdeki kendi dönemindeki ana akım sinemanın karşısında duran bir sinema akımıdır. Bulunduğu dönemin ana akım sinemasından farklı filmler üreten sinema, bağımsız sinema olarak adlandırılmıştır. Bu farklılıklar finansal anlamda, görsel anlamda veya farklı dil kullanımı şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu yönden baktığımızda bu sinema türünün ilk yıllardan itibaren açık bir anlam içermediği kanısına varabiliriz (Tziounmakis, 2015: 24).

Bağımsız sinemada konular günlük hayatın içinde var olan karakterlerin hayatından seçilmektedir. Sabit stüdyo ortamından ziyade doğal ortamlar tercih edildiği gözlenmektedir. Bu gözlemlerle birlikte bu sinema akımının toplumsal baskılardan dolayı doğduğu da söylenebilir. Başka bir deyişle toplum tarafından dışlanan, kenara itilen azınlıklar kendisini ifade etme aracı olarak bağımsız sinemayı kullanmaktadır. Aynı zamanda sürekli seyircinin

beğenisini kazanacak yapımlar yapmanın sinemanı fazlasıyla metalaştırdığı düşünülerek daha çok sanat ve estetik kaygı güdülerek sinemanın sanat içinde var olması sağlanmaktadır (Leavy, 2000: 55).

NijatÖzön'e göre bağımsız sinema gereken sermayeyi kendi sektörü içinde bulamayıp, bu sermayeyi farklı kaynaklardan alternatifler bularak üretilen sinemadır (Özön, 2000: 83).

Akbal Süalp'e göre "bağımsız sinemacının başlıca görevi egemen olan üretim modeline bilinçli şekilde karşı durarak, ya da onların dışında kalmaya çalışarak üretmek, çalışmalarını bu ilişkilerden bağımsız şekilde yürütmek" olmalıdır. (Süalp, 2003 -2004: 20).

2.2. AZERBAIJAN'DA BAĞIMSIZ SINEMA

Azerbaycan'da bağımsız sinema yapımcısı İntikam Hacılı bir dergiye verdiği röportajda ülkede bağımsız sinemanın 2010'lu yıllardan itibaren yapılmağa başladığını belirtmektedir. Bu zamana kadar filmler genellikle Azerbaycanfilm stüdyosunda yapılmaktaydı. Teknolojinin gelişmesi, insanların uluslararası platformlar sayesinde bir-birini tanınması sonrasında sinemacılar bu stüdyonun belirlediği kurallar dışında da film çekmenin mümkün olduğunu anlamış, dünya çapında bu işlerin nasıl yapıldığının tekniğini öğrendiler ve bu doğrultuda çalışmaya başladılar (<https://www.youtube.com/watch?v=Ie-dCF7ePPY> Erişim tarihi: 9 Eylül 2022).

"Sevda Sultanova Azerbaycan'lı yönetmenler Elvin Adıgüzel, Hilal Bayramov, Emil Guliyev'in Kültür Bakanlığının desteği olmadan çekilen bağımsız filmleri çok önemser ve bu filmlerin sinemanın gelişmesine katkıda bulunduğunu belirtir" (<https://publisist.az/mezmun/musteql-olkenin-musteql-olmayan-kinosu/261> Erişim tarihi: 13 Eylül 2022)

Azerbaycan'daki bağımsız sinemada bahs ederken yönetmen TeymurHacıyev'in 2016'da çektiği kısımetrajlı film, 'Şanhay – Bakü' filmi yönetmenin kullandığı çekim yöntemi ile dikkat çeker. Filmin baş karakteri, amatör yönetmen Samir filmde çok az gösterilir, bunun yerine bütün olaylar onun gözünden aktarılır. Kamera onun gözü gibi hareket eder. Samir'in eline kamera alıp etraftaki olayları kaydetmesi başta babası olmak üzere herkesi sinirlendirir ve genelde kaydedilen kişiler Samir'in elindeki kamerayı vurup düşürürler. Filmin konusu Samir'in ablasını sevgilisiyle öpüşmesini kameraya alması ve

despot babasına söylememesi için ondan akıllı telefon talep etmesidir. Ablası ve sevgilisi bu sırrı babasına anlatmaması için ona yeni bir telefon alırlar. Film aynı zamanda Bakü'deki büyük gökdelenlerin arkasında yerleşen gece konudulardaki yoksul yaşama da dikkat çeker. Filmin sonunda ablası sevgilisiyle nişanlanır. Samir bu anı da kameraya çekerken eniştesi kamerayı vurup düşürür. Film düğün sahnesiyle sona erir. Film Tampere Film Festivali (Finlanda), Milano Film Festivali (İtalya), Curta Film Festivali (Brezilya) dahil 18 film festivalinde ülkeyi temsil etmiştir.<https://report.az/incesenet-xeberleri/teymur-haciyevin-sanxay-baki-filmi-ictimaiyyete-teqdim-olunub1/> - Erişim Tarihi: 2 Eylül 2022)

2018'de çektiği Karanlıktan Röpörtaj ve 2021'de çektiği Bilesuvar filmleri, Hikmet Hacıyevin 2022'de çektiği Çıplak filmi uluslararası film festivallerinde Azerbaycan'ı temsil etmiştir. Bu filmler Kültür Bakanlığının desteği olmadan yapılan filmlerdir.

Film eleştirmeni Hacı Seferov'a göre Azerbaycan'da bağımsız sinemanın ortaya çıkış nedeni ülkede düşük kalite ile üretilen komedi filmleri olmuştur. Seferov bu filmlerin çok düşük kalitede olmasına rağmen sinema seyircisinin sinemalarda izlemek için başka bir alternatifinin olmaması sonucunda başarı kazandığını, bu durumu kabullenmeyen filmcilerin kendi sanat filmlerini üretmeğe başladığını belirtir. Bağımsız sinemacıların ürettiği filmler yerli halk tarafından çok az bilinse de uluslararası festivallerde başarı kazanır.<https://www.youtube.com/watch?v=CQjPzDxZhTM&t=20s> Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022)

Bu filmlerin önemli bir özelliği Azerbaycan devletinin dışarıya ötürdüğü halkın refah ve bolluk içinde yaşadığı imajın aksine halkın günlük hayatında yaşadığı gerçekleri ele almasıdır.

Seferov'a göre bu filmlerin başarılı olmasının bir diğer sebebi devlet tarafından herhangi bir baskıya maruz kalmadan üretilmesidir. Diğer yandan büyük bütçelerle çekilen filmlerin başarısız olması sonucunda Kültür Bakanlığı bağımsız sinemacıları kendi tarafına çekmesine çalışmıştır. Ancak düşük bütçe ve kısıtlı imkanlarla yapılan filmlerde özgürce sinema yaratan sinemacıların birçoğu yine aynı baskı altında çalışmak istemedikleri için çoğu zaman bu teklifleri geri çevirmektedir. (<https://www.youtube.com/watch?v=CQjPzDxZhTM&t=20s> Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022)

Yönetmen Emil Guliyevin çektiği 3 farklı olayı anlatan 3 ayrı tammetrajlı film, Perde, Perde 2 ve Sonuncu Perde filmlerinde mental konulara değinilmiştir. Her üç filmin adını taşıyan perde kelimesi bakirelik zarını çağrıştırmaktadır. Bu filmlerde genel olarak namus, kadın, ihanet gibi konular dikkat çeker.

Yönetmen Elvin Adıgüzelov'un 2010'da çektiği "Dumanda" isimli kısımetrajlı filmi "START" film festivalinde jüri ödülünü almıştır. Adıgüzelov'unRufetHasanov'la ortak yönetmenliğini yaptığı "Bukalemun" filmi Rumen Yeni Dalgası tarzında çekilen filmidir. Bu film 2013-de Azerbaycan film tarihinde ilk kez uluslararası LOCARNO film festivalinde yarışma listesine girmediği başarır. <https://aki.az/bil-suvar-filminin-az-rbaycan-premyeras-kino-evind/> Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022)

Elvin Adıgüzel'un yönetmenliğini yaptığı diğer 'Bilesuvar' filmi 2021'de yapıldı. Bilesuvar Azerbaycan'da bir şehirdir. Film hepsinin Bilesuvar şehrinde geçtiği toplamda 5 ayrı insanın hikayesini konu alır. Filmin yapımcılarından olan İntigam Hacılı verdiği röportajlardan birinde filmin kulisinde yönetmen, yapımcı, kameraman, kameraman yardımcısı ve ses operatörü olmakla toplamda 5 kişinin çalıştığını açıklar. Buna rağmen sinemacılar filmi 12 gün içinde bitirmeyi becermişler. Filmdeki aktörlerin birçoğu amatör, çok az kısmı profesyonel aktördür. İntigam Hacılı filmde emeyi geçen neredeyse herkesin ücretsiz olarak çalıştığını belirtir. Hacılı aynı zamanda diğer ülkelerle Azerbaycan'daki bağımsız sinemanın farkının oralarda filmlerin en az 100-150 bin dolar ile çekildiğini, Azerbaycan'da ise bütçe olmadan, insanların sadece rica karşılığında filmlerde emek verdiğini belirtir.

'Bilesuvar' filmi Azerbaycan bölgelerindeki yaşamı görmek için iyi bir çalışmadır. Filmde gösterilen balçıklı yollar, altyapının olmayışı, işsizlikten doğan çaresizlik sadece Bilesuvar'a has değil, Azerbaycan'ın her bölgesinde yaşanan sorunlardır.

Gençler askere gittiğinde genellikle dönmeği değil, orada kalıp çalışmayı tercih ederler, çünkü geri döndüklerinde işsizlik ve yoksullukla karşı-karşıya kalacaklarını bilirler.

Ülkede öğretmenlik yapmak da hiç kolay değildir. Öğretmen maaşı bir yana dursun, insanların bu mesleğe saygısının, okuyup da bir yerlere geleceğine ümidinin olmaması köy insanını eğitimden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Filmde bir öğretmenin hikayesi bu zorlukları konu alır. Rusya'dan gelen zengin arkadaşı ona bu mesleği atmasını, onunla

birlikte Rusya'ya gitmesi halinde orada çok iyi para kazanacağını söyler. Bu sorun Azerbaycan'da çok yaygındır. Birçok öğretmen çalışma koşullarının uygunsuzluğu nedeniyle mesleğini bırakmak zorunda kalmıştır. Ancak filmdeki Tofik öğretmen bu teklifi kabul etmez ve zorlu şartlar altında mesleğini yapmaya devam eder.

Filmin anlatdığı diğer hikayede Bilesuvar'daki kültür merkezinde geçen olaylar anlatılır. Buranın yaşlı yönetmeni İlgar genç aktrisle yakınlaşa bilmek onunla ikisinin oynayacağı, sevişme sahnelerinin olduğu tiyatro oyunu yazdığını söyler. Bu durum aktrisin aynı yerde çalıştığı sevgilisinin hoşuna gitmez ve aralarında tartışma çıkar.

Yönetmen bu hikaye ile ülkede sanatın sanatla ilgisi olmayan insanların küçük oyunlara kurban edildiğini gösterir. Bu sorun aslında sadece burası ile ilgili değil, daha büyük ve farklı şekillerde ülkenin her yerinde yaşanmaktadır.

Filmin diğer hikayelerindeki genç adam, şarkıcı kız, kameramanın yaşadığı sorunlarda da yine bölgedeki yoksulluğun getirdiği sorunlar işlenmiştir.

'Bilesuvar' filmi, XVII Kazan Uluslararası Müslüman Film Festivali'nde düzenlenen yarışmanın "Uzun metrajlı filmler" kategorisinde yer aldı. "Kinoshock" (Rusya) Uluslararası Film Festivali'nde "Bilesuvar" filmi "en iyi senaryo" kategorisinde birinci olmuştur.

Azerbaycan'da çok fazla bağımsız film üretilmemekle birlikte bu filmlerin en büyük sorunu halkla ilişkilerdir. Yapılan filmlerin birçoğu uluslararası festivallerde ilgi ile karşılanırsa da izleyicilerin büyük bir kısmı tarafından genellikle hiç duyulmaz. Bu filmlerin birçoğu "Youtube"da yayınlanırsa da izlenme sayısı çok düşüktür. Buradaki sorunlardan biri de yapımcıların filmlerini halka duyurmak gibi bir gayret içinde dahi bulunmamasıdır. (<https://www.youtube.com/watch?v=CQjPzDxZhTM&t=20s> Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2022)

2.3 SOSYAL MEDYA VE SİNEMA İLİŞKİSİ

2.3.1 İNTERNETİN ORTAYA ÇIKIŞI

“İnternet teknolojisi ilk olarak 1960’ların başında askeri amaçlarla ABD’e ortaya çıkmıştır Milli Savunma Bakanlığı AR-GE çalışmaları için ‘Darpa’ projesini başlatmıştır. Bu proje, 1969 yılında daha da büyümüş ve ‘Arpanet’ ismini almıştır. 1972 yılında kişisel ‘elektronik posta’ tanımlanmıştır. Daha sonra da 'Arpanet' projesi 'internet'edönüştürülmüştür.İnternet teknolojisi bağımsızbirçokiletişimşebekesinin birbirine bağlanması yoluyla elde edilen çokgeniş kapsamlı bir iletişimağdır” (Aziz, 2013, s.142).

“ARPANET sistemi ile, internet ağıüzerinden ilk iletişim 1969 yılında yapıldı. Dört kurum Kaliforniya Üniversitesi (University of California), Santa Barbara’ daki Kaliforniya Üniversitesi (University of California at Santa Barbara), Stanford AraştırmaEnstitüsü (Stanford ResearchIntitute) ve UtahÜniversitesi (University of Utah) kendi aralarından bir iletişim gerçekleştirilmiştir” (Güzeliş, 2010: 30).

Sürecin devamında ARPANET’ e dahil olan bilgisayar sayısı bir yıl içerisinde 15’e ulaşırken, 1972 yılında bu sayı 37 olmuştur (Dereli, 2013: 46).

“1 Ocak 1983 yılında ise, modern internetin temelleri ARPANET’ e TCP/IP sisteminin, standart ağ protokolü olarak tanıtılmasıyla atıldı. TCP/IP sistemiyle, birbirinden farklı ağlarüzerinde yer alan özellikleri birbirinden farklı bilgisayarlar arasında ortak bir dil oluşturuldu ve veri iletimini gerçekleştirdi” (Kırçova, 1999: 12).

1989 yılına gelindiğinde ise internet ticari amaçlar için de kullanılmaya başlamıştır. İnternete maliyetinin azalması ile birlikte, bilgiye internet üzerinden erişim halkın ulaşabildiği düzeye gelmiştir (Güçdemir, 2012: 374).

İnternetin ilk dönemleri Web 1.0 olarak adlandırılmıştır. Web sitelerinin bu dönemdeki amacı bireylerin bilgi almasını sağlamaktır. Bu dönemde ziyaretçilerin bir-biriyle etkileşimde bulunması mümkün değildir. Kullanıcılar sadece izleyici veya okuyucu konumdadırlar. İnternetin bu dönemi tek yönlü bir iletişim sağladığı için geleneksel medyaya da benzetilir.

“Dijitalliğin yeni medyanın en önemli özelliklerinden biridir. Yeni medya, dijital kod teknolojisinden yararlanarak tüm enformasyon ve iletişimsürecini 0 ve 1’lerden oluşan bit ağlarınaçevirebilmektedir. Bu dijital kodlar, geleneksel ortamda üretilendoğalbiçimselliğe sahip kodların yerini almaktadırlar. Yeni medyanın bu özelliği her ne kadar yalnız teknik biçime dayanan bir yenilik gibi görünse de iletişim anlamında fazlasıyla önemlisonuçlara sebebiyet vermiştir” (Van Dijk 2018: 23).

Zamanla geliştirilen Web 1.0 teklonolojisi, Web 2.0 teknolojisi sayesinde tek taraflı iletişim olmaktan çıkarak interaktif iletişim aracına dönüşmüştür. Bu sayede kullanıcılar sadece bilgi almakla yetinmiyor, bilgi paylaşabiliyor, aynı zamanda paylaşımlara kendi yorumunu ekleyebilmektedir. Web 2.0 teknolojisi sayesinde teknolojiye yeni bir çağ başlamıştır. İnsanların multimedya içeriklerini de paylaşabilmesi bunun nedenlerinden birisidir. Paylaşımları daha çok kullanıcının görmesini sağlamak için günümüzde “hashtag” olarak bilinen uygulama kullanılmaktadır (Çukurcubaşı, Erişim Tarihi:12.09.2022).

2.3.2. SOSYAL MEDYA KAVRAMI

“Sosyal medya, etkileşim ve katılım özelliği bulunan yeni medya ortamlarını ifade etmek için kullanılan bir terimdir” (Harvey, 2014: 1158). “Sosyal medya, Web 2.0’ın ideolojik ve teknolojik temelleri üzerine yapılandırılmış, kullanıcıların içerik oluşturmaya ve değiştirmesine fırsat sağlayan internet tabanlı uygulamalardır” (Kaplan ve Haenlein, 2010).

Boyd ve Ellison ise sosyal medyayı kullanıcılar arasında paylaşımın yapıldığı, sınırlı bir sistem içerisinde, kullanıcılara ait verilerin diğerlerine kısmen veya tamamen açık olduğu, bağlı olan kullanıcıların listelenebildiği ve web tabanlı servisler olarak nitelendirir (Boyd&Elisson, 2008, 210-230).

Innis teknolojinin insanın fiziksel yetilerinin uzantısı olduğunu belirtir. İletişim teknolojileri ise aklının uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Güngör, 2011: 152).

Sosyal medya insanların kendilerini ifade etmek, tanıdığı veya tanımadığı insanlarla iletişime geçmek için kullandığı bir araçtır. Burada insanlar fotoğraf, video veya enformasyon vb. paylaşımları kolayca yapabilmektedirler. Bu bağlamda sosyal medya yeni medyanın altında konumlandırılabilir, yeni bir medya olarak değerlendirilmektedir. Bunu da belirtmek gerekir ki, ‘sosyal ağ’ ve ‘sosyal medya’ terimleri aynı manaya gelmektedir (Chayko,2018: 36).

Scott ve Jacka'ya göre (2011:6) ilk sosyal medya platformu 1978 yılında yayına giren "Bilgisayarlı Bülten Tahtası Sistemi" olmuştur. WardChristensen eski bir IBM çalışanıydı ve topluluk üyelerinin diğer topluluk üyelerine mesaj göndermesi için bir sistem geliştirdi Bu sistem sayesinde toplantı yeri ve zamanın netleştirilmesi için organizatörlerin yaptığı telefon görüşmeleri önemli ölçüde azalmıştır. Bilgisayarlı Bülten Tahtası Sistemi aynı mesajı birden fazla kişiye ileterek pratik ve verimli bir çözüm yolu sunuyordu.

Sosyal medyayı anlamak için, geleneksel medyadan farklı özelliklerini belirtmek gerekir (Khan, 2012: 3). Khan'a (2012) bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Çoktan çoğa ortam: Geleneksel medyadan farklı olarak sosyal medya kullanıcılara çoktan çoğa etkileşim fırsatı verir.

Katılım: Sosyal medyada kullanıcılar burada geçen söylemlere katılabilir ve kendi katkılarını sunabilirler.

Kullanıcı İçeriği: Sosyal medyada içerikleri genel olarak kullanıcıların kendileri üretmektedir. Kullanıcıların içerik üretip paylaşmadığı platformlar bir anlam taşımaz.

Açıklık: Sosyal medyada bilgi herkes için ulaşılabilir. Web 2.0 yeni fırsatlar çıkarmaktadır.

Kitlesel İşbirliği: Sosyal medya, kullanıcılar belirli hedefler doğrultusunda işbirliği yapmak istediğinde onlara olanak sunar.

İlişki Yönlü: Sosyal medya kullanıcılara sosyal ve profesyonel ilişkiler kurmayı, aynı zamanda var olan ilişkilerin daha da gelişmesine fırsat yaratır.

Ücretsiz: Sosyal medya platformları kullanıcılardan genellikle vermiş olduğu hizmetler karşılığında bir ücret talep etmez.

Kolay Kullanım: Sosyal medya kullanıcıların kolay konulanım yapabilmesini hedefler. Bu yüzden sosyal medya kullanmak herhangi bir teknik beceri gerektirmez (Bostancı,2019:25).

Sosyal medya sadece bireyler için değil, kurumlar için de elverişli iletişim aracına dönüşmektedir. Bireyler burada kendi kişisel paylaşımını yaparken, kurumlar ise satmak istediği ürünleri kullanıcılar ile paylaşmaktadır. Facebook ve Instagram bu anlamda öne çıkan sosyal medya platformlarındandır. Sosyal medya, kamu firmaları, partiler, dernekler için kurumsal iletişim rolünü üstlenmektedir (Bostancı,2019:25).

Her geçen gün sosyal medya platformlarının sayısı daha da artmaktadır. Farklı amaçlar için kullanılan sosyal medya platformları, Bostancı (2015) tarafından şu şekilde sınıflandırılmıştır:

Wikiler: Bu platformlar genellikle internet ansiklopedisi olarak kullanılmaktadır. Bunlar içinde en popüler olanı ise Wikipedia'dır.

Bloglar: Kişisel günlüklerin internette paylaşılan ve daha genel mevzuları kapsayan versiyonudur. Blogger ve Wordpress en popüler blog platformlardır.

Mikrobloglar: İçerikleri daha kısa tutup daha sık yayınlama mantığının egemen olduğu bloglardır. En popüler mikroblog platformu Twitter olarak bilinmektedir.

Video Paylaşım Ağları: Kullanıcıların video paylaşabildiği, etkileşim kurmak için video içeriklerin kullanıldığı platformlardır. Bunlar içinde en meşhur olanı Youtube-dir.

Fotoğraf Paylaşım Ağları: Kullanıcıların etkileşim kurmak için fotoğrafları kullandığı sosyal ağlardır. Instagram bunlar içinde en fazla bilinen platformdur.

Sosyal Ağlar: Aynı anda birçok sosyal medya platformunun özelliklerini taşıyan, çok çeşitli özellikleri olan ağlardır. Facebook bunlar içinde en meşhur olanıdır.

Ses ve Müzik Paylaşım Ağları: Müzik ve ses içeriklerinin yayınlaması, yorumlanması ve paylaşılmasını amaçlayan sosyal medya ortamlarıdır. Bunlar içinde en meşhurları Spotify, Last.fm ve Soundcloud'dur.

Sosyal İşaretleme Ağları: İnternette rastladığı bir içeriği işaretleyerek takipçilerle paylaşma amacı taşıyan platformlardır. Pinterest en popüler sosyal işaretleme platformudur.

Lokasyon Tabanlı Araçlar: Konum verilerini kullanarak birbirine yakın lokasyonda bulunmuş kullanıcılar arasında etkileşim kurmayı amaçlayan araçlardır. Foursquare lokasyon tabanlı platformlar içinde popülerdir

Sanal Dünyalar: Gerçek dünyanın kurgu aracılığı ile sanal ortama aktarıldığı, kullanıcıların avatarlarını kullanarak sosyalleştiği platformlardır. Secondlife bunlar içinde popülerdir (Bostancı,2019:25-26).

2.3.3. VIDEO PAYLAŞIM AĞI YOUTUBE

2005 yılında üç eski PayPal çalışanı Steve Chen, Chad Hurley ve Jawed Karim tarafından kurulan YouTube, kullanıcıların internete video yüklemelerine izin veren ilk sosyal medya platformlarından biridir (Asadi,2015:10).

“YouTube çevrimiçi video paylaşımının önündeki teknik engelleri kaldırmayı hedefleyen, kullanıcıların yüksek teknolojik bilgiye sahip olmadan video izlemelerine, yüklemelerine ve yayınlamalarına olanak sağlayan servislerden ilkinin temsil etmektedir” (Begüm,2017: 62).

“Youtube, son zamanların en popüler online video sitelerinden en çok takipçisi olan sitedir. Kullanıcılar, www.youtube.com adresi üzerinden günün içinde milyonlarca video izleyebilme ve yükleyebilme olanağına sahip olmaktadır. Youtube kelimesinin içerisindeki ‘tube’ Cathode Ray Tube denilen televizyon tüpünden esinlenilerek oluşturulmuştur” (Kırık, 2010:7).

Youtube’un web sitesindeki ‘Hakkımızda’ bölümünde belirttiği misyonu; herkese sesini duyurma ve dünyayı tanıma şansını vermektedir. *“Herkesin kendi tarzını yansıtabilmesi gerektiğine, dinlediğimizde, paylaştığımızda ve hikayelerimizle birbirimize bağlandığımızda dünyanın daha güzel bir yer olacağına inanıyoruz”* ifadelerini kullanan şirket, değerlerinin de ifade özgürlüğü, fırsat özgürlüğü, bilgi edinme özgürlüğüne aidiyet özgürlüğü temellerine dayandığını belirtmektedir (<https://about.youtube> Erişim Tarihi 9 Aralık 2021).

Farklı özellikleriyle dikkat çeken bir start up girişimi olan YouTube 2006 yılında 1,65 milyar dolara Google tarafından satın alındı (Bostancı, 2019: 38).

Youtube 2008 yılında dünyada en çok ziyaret edilen on internet sitesinden biri haline gelerek dünya çapında popülerlik kazanmıştır. Bunun sonucu olarak siteye eklenen video sayısında ciddi artışlar ortaya çıkmış ve 2008 yılında siteye 85 milyondan fazla videonun eklendiği saptanmıştır – bu sayı ise bir yıl öncesinin 10 katıdır (Burgess ve Green 2009: 2).

YouTube, içerik üreticileri takipçi kitlesi kazanmayı "abone ol" dijital butonu aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Kullanıcılar içeriklerini beğendikleri üreticilerin yeni paylaşımlarına kolay ulaşmak ve yeni paylaşımlardan hızlı haberdar olmak için bu yöntemi

kullanmaktadır. İçerik üreticilerinin abone sayıları Youtube'da başarının ölçütlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle her içerik üreticisi yüksek sayılarda abone topluğuna sahip olmayı arzu etmektedir.

YouTube her ne kadar ücretsiz olsa da kullanıcılar içerik izlerken reklamlara maruz kalır ve site bu reklamlardan gelir elde etmektedir. Reklam izlemek istemeğen kullanıcı Premium ye olmak zorundadır ve bu halde her ay siteye belirli bir ücret der.

Youtube kullanıcılarından sadece ücret almaz, aynı zamanda birçok kullanıcıasına ücret de der. 2014 yılından itibaren şirket üyeye para kazandırma modeline geçti. Kullanıcıların oluşturduğu kanalla yükledikleri videoların izlenme sayısına uygun olarak YouTube onlara belirli bir ücret der. Bu cret videonun konusuna, türüne ve kategorisine göre farklı algoritmalara göre ödenmektedir. Bunun sonucu olarak Youtuber adlı meslek ortaya ıkmyş ve bu meslek vasıtasıyla gelir elde eden kullanıcıların sayısı her geçen gün artmaktadır.

Youtube'un özellikleri şuşekilde sıralanabilir:

1. Youtube'da kullanıcının izlediği paylaşımları değerlendirebilmesi için 'beğen', 'beğenme' butonları bulunmaktadır.
2. Platformda izlenen bir video sona erdiğinde, izlenen videoya benzer videolar ekranın sağ bölümünde kullanıcılara izlemesi için tavsiye edilmektedir.
3. Video oynatıcının ayarlar bölümü ekranın sağ alt köşesinde yer almaktadır. Kullanıcı buradan videonun görüntü kalitesi, sesi ve oynatma hızını kendisi ayarlayabilmektedir.
4. Kullanıcıların izlediği içeriklerle ilgili düşüncelerini paylaşa bilmesi için videonun alt kısmında yorum yapabilme özelliği mevcuttur.
5. Kullanıcılar bir içerik üreticisinin güncel paylaşımlarını görebilmek için üreticinin kanalına abone ola bilmektetir. Böylece kullanıcı platforma giriş yaparken sevdiği kanalın içerikleriyle karşılaşmaktadır. Bununla birlikte abone olunan kanalın en son paylaşımları, abone olan kişinin ana sayfasında görüntülenmektedir.
6. Youtube kullancıların aradığı içeriği kolayca bulabilmesi için gelişmiş arama, araçtır filtresi kullanmaktadır.
7. Youtube'un kendi uygulamaları sayesinde kullancılar başka bir yazılıma gerek kalmadan içeriklerine gereken düzenlemeyi yapa bilmektedir.

8. Youtube'daki 'video embed' özelliği sayesinde videolar blog sayfalarına, ya da internet sitelerine rahatlıkla eklenebilmektedir.

9. Youtube-da aynı zamanda 3D videolar da eklenebilmektedir. 3D videolar ise 3D gözlük yardımıyla izlenebilmektedir (Yıldırım ve Özmen 2012: 291-293).

Son yıllarda bu özelliklere canlı yayın özelliği de eklenmiştir. Youtube'da kanalı olan kullanıcılar istedikleri an canlı yayın açarak takipçileri ile paylaşabilmekte, daha sonra bu yayını kaydederek kullanıcıların başka bir zaman da izleyebilmelerini sağlamaktadır.

2.3.4. YOUTUBE VE YOUTUBER'LİK

Youtube, Google tarafından satın alındıktan sonra politikasında önemli değişikliğe gitmiş ve kullanıcılarına yükledikleri videolar için ödeme yapma kararı almıştır. Bunun sonucunda birçok kullanıcı Youtube videoları çekmeği meslek haline getirmiş, bundan gelir sağlamış ve youtuberlik mesleği doğmuştur. Youtuberkimliğinin ortaya çıktığı süreç kendi içinde ekonomik motivasyonlar dışında da birtakım farklı koşullar tarafından yapılandırılmıştır. Teknolojinin hızla gelişmesi, özellikle dijital kameraların düşük fiyatlarla piyasaya sürülmesi, bu cihazların uzun süre kayıt yapabilmesi, kaydedilecek olay ve davranışların sayısını daha da artırmıştır. Postmodern insan kendisini çekip yayınlamayı, bu şekilde sitedeki diğer kullanıcılarla etkileşimde bulunmayı arzular hale gelmiştir. Youtube bunun için iyi bir fırsat sağlamaktadır (Strangelove 2010: 122).

Digital medya ünlülerinin diğer ünlülerden farkı amatör ve kendi imkanlarıyla bir şeyler yapmaya çalışan insanlar olmasındadır. Bu bağlamda ortaya çıkan karakterlerinin genellikle kendi-kendini yetiştirmiş, sanki herkesin bu işi yapabilme iddiasını taşıdığını söylemek mümkündür (Gamson 2011: 1065).

2.3.5. YOUTUBE AZERBAIJAN

Teknoloji ve internetin gelişimi dünyanın birçok ülkesi gibi Azerbaycan'da da etkisini göstermiştir. Ülkede babadan oğula geçen iktidar otoriter bir tutum sergilemiş ve neredeyse ülkedeki bütün basın yayın organlarının özgürlüğünü sınırlamıştır. Gerek görsel, gerek işitsel medyada, gerekse de ders kitaplarında sadece hükümet propagandası yapılmaktadır. 2022 Dünya Basın Özgürlüğü endeksinde Azerbaycan 180 ülke içinde 154-cü yeri tutmuştur.

https://www.turan.az/ext/news/2022/5/free/politics_news/az/4449.htm Erişim Tarihi: 4 Ocak 2022)

Sosyal medyanın ortaya çıkışı ülkede farklı şekilde düşünen insanların düşüncelerini bu platformlarda dile getirmesine fırsat vermiştir. Özellikle Youtube, Facebook gibi platformlarda ülke gündemine dair sansürlü haber ve bilgiler dışında paylaşımlar yapılabilmektedir. Burada yayın yapan birçok kanalda geleneksel medyadan farklı olarak ülke gündemiyle ilgili farklı bakış açısına rastlamak mümkündür.

Azerbaycan'da en çok izleyici sayısı olan Youtube kanalları aşağıdaki gibidir.

KANAL İSMİ	İZLEYİCİ SAYISI	KATEGORİ
1. KƏND HƏYATI	4.68 MİLYON	YEMEK
2. WİLDERNES COOKİNG	3.91 MİLYON	YEMEK
3. UZEYİR MEHDİZE	1.97 MİLYON	MÜZİK
4. XƏZƏR MEDIA	1.62 MİLYON	HABER
5. DANCE ONLINE	1.5 MİLYON	DANS
6. ATV MUSIC	1.37 MİLYON	MÜZİK
7. KANAN BADALOV	1.29 MİLYON	YEMEK
8. KANAL13	1.26 MİLYON	HABER
9. TALIB TALE	1.26 MİLYON	MÜZİK
10. ARB TV	920 BİN	HABER

Tablo 1.2:<https://socialblade.com/youtube/top/country/az> (Erişim Tarihi, 5 Ekim 2022)

Azerbaycan’da Youtuber’lik yeni bir meslek olduğu için henüz diğerk ülkelerdeki kadar gelişmediğini söylemek mümkündür. Yine de bazı kanallar dünya çapında bilinmektedir. KƏND HƏYATI (Köy Hayatı), Wildernesses Cooking gibi yemek pişirme kanalları dünyanın her yerinden milyonlarca aboneye sahip ve videoları çokça izlenmektedir. Tablodan da görüldüyü gibi müzik ve yemek kanalları ülkede daha çok izlenmektedir.

Birçok yemek ustasının, müzisyenin ‘Youtube’ da kanal açarak kariyerini buraya taşıması, ülkenin sinema sektöründeki durgunluk yaşayam birçok profesyonel ve amatör sinemacıları Youtube-da kanal açarak kısa ve uzun metrajlı filmler çekmeğe heveslendirmiştir. Bu filmleri genellikle sıfır bütçe ile çekildiği için yapımında profesyonel filmcilerin yanında amatörler çalışmış, hatta birçok filmde sadece amatör ekibin emeğinden yararlanılmıştır. Bu filmlerde ünlenen insanların daha sonra profesyonel sinemaya geçiş yaptığını söylemek mümkündür. TalehYüzbeyov ve Alihan Recebov’un ‘Youtube’ kanalları buna örnek gösterilebilir. Her iki sinemacının da “Youtube” kanalının 300 bin civarı abonesi bulunmaktadır.

2.6 YouTuber Filmleri

Dünya sinemasına göz atıldığında YouTuberlerin çekmiş olduğu filmlerin son yıllarda yaygın olduğunu görebiliriz. Başrollerini YouTuberlar Joe Suggve Caspar Lee’nin paylaştığı “Joe andCaspar Hit the Road” filmini bunlara örnek gösterebiliriz. 2015 yılından vizyona giren film parası olmadan Avrupa’da yolculuğa Joe ve Caspar’ın başından geçenleri anlatır. 2016 yılında bu ikili bu sefer “Joe andCaspar Hit The Road: USA” filmini yapmıştır. Diğerk bir örnek ise YouTuberFredFiggleshorn’dur. Figgleshorn’un 2010 yılında vizyona giren “Fred: The Movie” filminde kendi maceraları anlatılmaktadır. 2011 yılında vizyona giren Figgleshorn “Fred 2: Night of theLivingFred” ve 2012 yılında vizyona giren “Fred 3: CampFred” filmlerinde Figgleshornbaşrol olarak görev yapmıştır.

Diğerk bir örnek ise YouTuberAnthonyPadilla ve IanHecox’nın sahibi olduğuSmoshYouTube kanalından esinlenen 2015 yılında vizyona giren “Smosh: The Movie” filmidir. YouTuberShaneDawson’ınyaptığı 2015 yapımı “Not Cool” filmi de YouTuber filmlerine başk bir örnektir.

Türkiye sineması incelendiğinde ise YouTuberların başrolde olduğu filmlerin olduğunu gözlemek mümkündür.

“YouTuber Halil İbrahim Göker’in “Nasıl Yani” (2016), YouTuber OHA Diyorum Ekibinin “OHA Diyorum” (2017), YouTuber Halil Söyletmez’in “Cumali Ceber: Allah Seni Almaz” (2017) ve devam filmi “Cumali Ceber: Allah Seni Alsın” (2018), Enes Batur’un “Enes Batur: Gerçek mi Hayal mi?” (2018) ve “Enes Batur: Gerçek Kahraman” (2019), YouTuber Kafalar ekibinin “Kafalar Karışık” (2018), YouTuber Nova Prospekt’in “Kapalak Kızı” (2018), YouTuber Alper Rende’nin “Sar Başa” (2019) ve YouTuber Ecrin Su Çoban ve YouTuber Berk Coşkun’un “Masal Şatosu: Sihirli Davet” (2019), YouTuber, müzisyen ve karikatürist Oğuzhan Uğur’un Pişt (2015) ve Borç Harç (2019), YouTube ve Instagram fenomeni İsmail Baki Tuncer’in Sabit Kanca film serisi (2013, 2014, 2020), YouTuber Aslı İnandık’ın Aslı Gibidir (2019) ve YouTuber Yasemin Sakalhoğlu’nun Zengo (2020) filmleri bunlardan bazılarıdır” (Dovan, 2021:65)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

VİDEO PAYLAŞIM AĞI YOUTUBE’UN BAĞIMSIZ SİNEMACILARA KATKISI

3.1 ARAŞTIRMANIN KONUSU

Sosyal medyanın ortaya çıkışı birçok sektörü derinden etkilemiştir. Sosyal medya kullanıcıları sosyal medya içerikleri izlemekle birlikte kendileri de içerik üreticisine de dönüşebilmektedir. Günümüzde en çok kullanılan sosyal medya mecralarından olan Youtube-nin sağladığı imkanlar diğer alanlara olduğu gibi sinemacılara da farklı imkanlar sunmaktadır. Bu çalışmada Azerbaycanlı yönetmen ve aktör Taleh Yüzbeyov’un Youtube

kanalı incelenerek Youtube-nin sinemacılara katkısı ve sinema endüstrisine etkisi araştırılacaktır.

3.2 ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Araştırma kapsamında dijitalleşmeyle birlikte hayatımıza giren sosyal medya platformları içerisinde en geniş etki alanına sahip video paylaşım sitesi Youtube'un Azerbaycan sinemasının tarihsel gelişim sürecindeki yeri dönemsel olarak tespit edilerek video paylaşım ağı Youtube'nin Azerbaycan sineması üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda konvansiyonel sinema döneminde sadece yardımcı oyuncu olarak yer alabildiği, dijitalleşme ile birlikte sosyal platformlar içerisinde en büyük video paylaşım ağına sahip olan Youtube platformu sayesinde amatör videolarla başladığı film kariyerinde günümüzde sinemacı kimliğine kavuşan TalehYüzbeyov'un sinemacı olma yolculuğu incelenmiş ve Youtube'nin sinemacılara etkisi hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

3.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: Youtube filmi çekmenin sinema filmi çekmekten daha düşük maliyet ve çaba ile yapılabilmesi birçok insanı youtube filmi yapmaya heveslendirmiştir.

H2: Film çekmek için bütçe bulmakta zorlanan filmciler Youtube için daha düşük bütçeli filmler çekip yayınlarak ayakta kalmaktadır.

H3: Büyük sinema hedefi olan yönetmen ve diğer sinema insanları bu hedeflerine Youtube filmleri çekerek veya bu filmlerin üretimine katkıda bulunarak sinema kariyerine başlayabilmektedir.

H4: Devlet baskısı ve bu gibi unsurlar yüzünden sinemadan uzaklaştırılan kimseler Youtube- da kendi izleyici kitlelerini oluşturarak filmler yapabilmektedir.

3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Genelleme nitel araştırmanın temel bir amacı olmadığı olmamakla birlikte, esas amaç seçilen içeriğin ayrıntılı ve derinlemesine incelenmesidir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde

özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizi kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Yıldırım & Şimşek: 2012. 242)

Bu çalışmada içerik analizi kullanılarak TalehYüzbeyov'un Youtube kanalının ilk zamanından bugüne kadar gelişimi incelenmiştir.

3.5. TALEH YÜZBEYOV'UN YOUTUBE KANALININ ÇÖZÜMLEMESİ

Bu çalışmada TalehYüzbeyov'un Youtube kanalı incelenerek Youtube-nin sinemacılara katkısı incelenecektir. TalehYüzbeyov'un Youtube-da yayınladığı ilk videolardan, son çektiği filme kadar yaptığı çalışmalar, kendi değimiyle herkesin önünde sağladığı gelişim irdelenecektir.

3.6 TALEH YÜZBEYOV'UN YOUTUBE'DAKİ İLK DÖNEMLERİ

TalehYüzbeyov'un Youtube kanalı 28.12. 2012 yılında faaliyete başlamıştır. Kanalın 314 bin abonesi var ve 128 video yayınlanmıştır. Açıklama kısmında 'videoblog, reklam, internet dizisi ve filmi kendisinde birleştiren kanal' yazmaktadır.

(<https://www.youtube.com/@TalehYuzbayov/about> Eşirim Tarihi 22 Eylül 2022)

Açıklama

Videoblog, reklam, internet serial və filmi özündə birləşdirən kanal.

Bağlantılar

 Facebook

 Instagram

 Twitter

 Telegram

Daha fazla bilgi

 <http://www.youtube.com/user/tyuzbeyov>

 Azərbaycan

 28 Ara 2012 tarihinde katıldı

 49.642.046 görüntüleme

Fotoğraf 1.1:TalehYüzbeyov'un Youtube kanalı hakkında

Kanaldaki ilk video 21.11.2013 tarihine ait Vatanpervercikler'dir. TalehYüzbeyov bu videoda hiç gözükmemektedir. 3 dakikalık, kamu spotu tarzındaki video Yüzbeyov'un ilk senarist ve yönetmen deneyimidir. Video oldukça basit bir senaryo ve kurguya sahiptir. Videonun konusu sokakta savaş oyunu oynayan çocuklardır. Oyunun en heyecanlı yerinde çocuklardan birisinin velisi onu çağırır ve üstünü kirletmemesini söyler. Çocuk ayağa kalkar ve çocuklar farklı bir oyun oynamaya karar verir. Video “çocukların kahraman ruhta büyümesine engel olmayın” sloganı ile biter.

(https://www.youtube.com/watch?v=RQLf_yO2n70EŞirim Tarihi 22 Eylül 2022)

Açıklama

Taleh Yuzbeyov - Vetenpervercikler

2,8 B
Beğeni

41.427
Görüntüleme

2013
21 Kas

Sosial carx

Taleh Yuzbayov
314 B abone

Videolar

Hakkında

Fotoğraf 1.2: Taleh Yüzbeyov'un kanalındaki ilk videodan bir sahne

Kanaldaki ikinci içerik Yüzbeyov'un oynadığı ilk reklam videosudur.. Kanalın sonraki bir kanal içeriğinin de kendisinin rol aldığı reklam olduğu görülmektedir.

(<https://www.youtube.com/watch?v=T-vOmAbUIkUE>şirim Tarihi 22 Eylül 2022)

Açıklama

Taleh Yuzbeyov - Sharp reklamı

1 B
Beğeni

37.338
Görüntüleme

2014
17 Şub

Cekildiyim ilk reklam. :)

Fotoğraf 1.3:TalehYüzbeyov'un oynadığı ilk reklam filmi.

Kanaldaki bir sonraki içerik Yüzbeyov'unPantemima tiyatrosunda oynadığı bir oyuna aittir. Yüzbeyov bu yıllarda tiyatrodaki görev almaktadır ve 2014 yılına ait birkaç tiyatro oyunu da kanalında mevcuttur (<https://www.youtube.com/watch?v=oHqzcm1V-Sg&t=61s> Eşirim Tarihi 23 Eylül 2022).

Açıklama

"Vida"

262

Beğeni

4.699

Görüntüleme

2014

9 May

Cast:

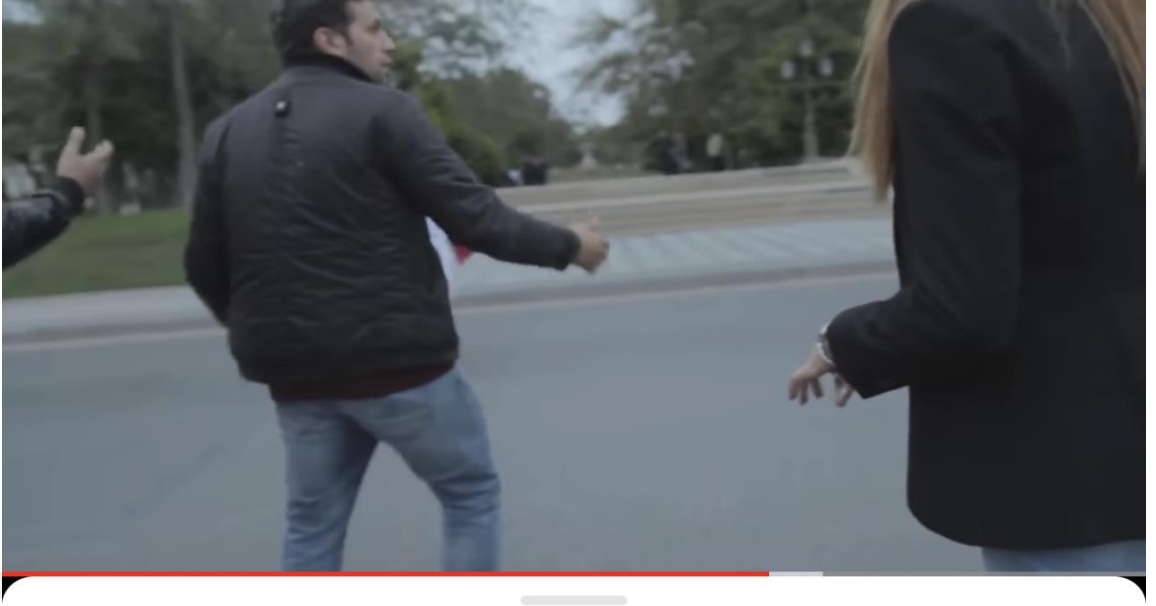
Nurlan Rustemov

Taleh Yuzbeyov

Fotoğraf 1.4: TalehYüzbeyov'un oynadığı tiyatro oyunundan bir sahne

2015 yılında Yüzbeyov'un 7 dakikalık kısa videosu yayınlanır. Burada kendisi senarist ve yönetmenlikle birlikdeepizotik bir rolde de oynamıştır. Film baştan sona müzik eşliğinde devam eder. Filmin konusu ise sevgilisi ile buluşmaya giden bir erkeğin yolda başına gelmeyenin kalmaması, ancak buna rağmen bu yoldan dönmemesi ve her ne olursa olsun bu buluşmaya gelmesidir.

(<https://www.youtube.com/watch?v=MgWQdmC8B34>Eşirim Tarihi 22 Eylül 2022)

Açıklama

Falling in love. (Love story of Rashad and Esmira)

291

Beğeni

5.501

Görüntüleme

2015

24 Eyl

Directed by Taleh Yuzbeyov

Camera : Rustem Rustemov

Edited by Ibrahim Rahmanli

Fotoğraf 1.5: Taleh Yüzbeyov'un yönettiği kısa video.

2016 yılından itibaren Yüzbeyov'un kendi arkadaşları ile birlikte kısa ve komik videolar çekmeğe çalıştığı görülmektedir. 22 saniyelik bu videoda kavga etmeğe gelen kişilerin bir-birini sadece 'akıllı ol' diyerek tehdit ettiğini, kavga etmeğe cesaret edememesi konusuna değinilmiştir (<https://www.youtube.com/watch?v=SU4exbVtRGk> Eşirim Tarihi 24 Eylül 2022).

Açıklama

Əbədi atəşkəs

1,6 B
Beğeni

34.630
Görüntüleme

2016
7 Nis

Fotoğraf 1.6: TalehYüzbeyov'un arkadaşlarıyla birlikte çektiği kısa videolardan bir sahne.

2016 yılında çektiği 'Evli Erkeğin Dramı' videosu Yüzbeyov'un o zamana kadar en çok izlenen videosu olur ve bu videodan sonra Yüzbeyov'un popülaritesi artmağa başlamıştır. Video bekar erkeklerin kolayca yaptığı, evli erkeklerin ise mahrum kaldığı aktiviteleri konu almıştır(https://www.youtube.com/watch?v=QlGjQ6HZK_I&t=26sEşirim Tarihi 26 Eylül 2022).

Açıklama

Evli kişinin dramı (1-ci hissə)

11 B

Beğeni

365.740

Görüntüleme

2016

21 Haz

Video evli kişilərin sifarişilə çekilib.

Fotoğraf 1.7: TalehYüzbeyov'u meşhurlaştıran videolardan ilki – Evli Erkeğin Dramı videosundan bir sahne

2016 yılında çekilen 'Avizeden Asılanlar' isimli videosunda Yüzbeyov videolarında ilk kez siyasi mesaj vermeğe başladığı görülmektedir. Videoda her geçen gün artan zamlar karşısında vatandaşın çocuk bezi bile alamayacak kadar çaresizleştiğine, çözümü sadece intiharda gördüğüne değinilmiştir. Yüzbeyov sosyal medya kullanıcılarının büyük tepki gösterdiği fiyat artışı komitesi ile ilgili video çekerek gündemi yakalamağa ve zamlara dikkat çekmeğe çalışmıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=5a8uJDqXKToEşirim> Tarihi 30 Eylül 2022).

Açıqlama

Çılçıraqdan asılanlar

2,2 B
Beğeni

24.702
Görüntüleme

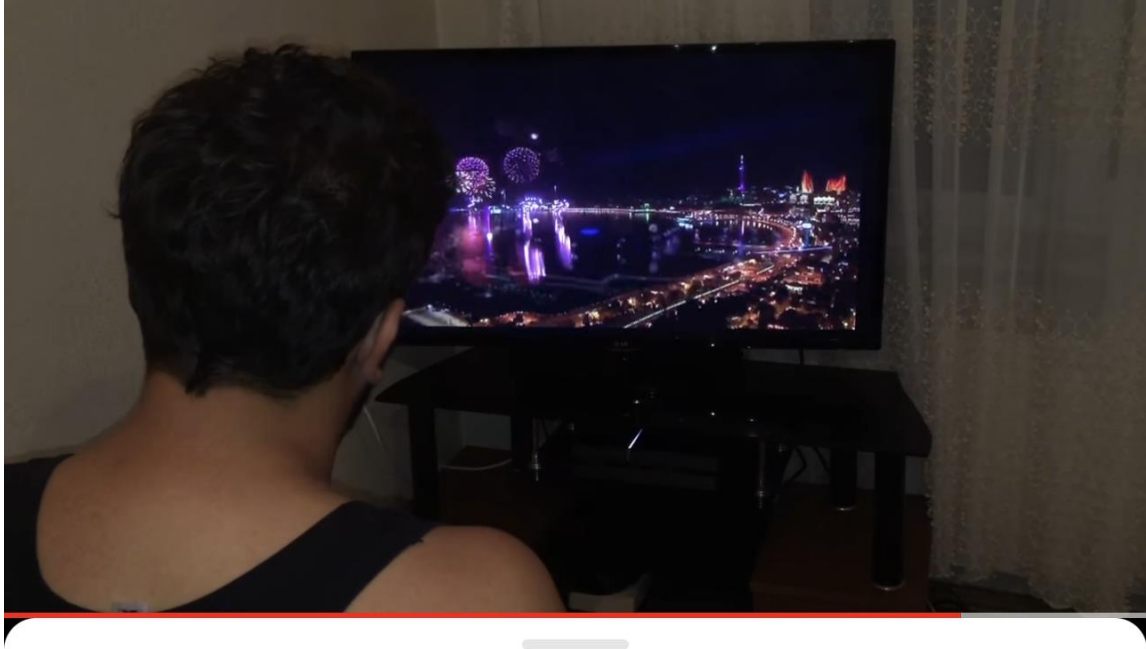
2016
1 Ağu

Video bahalaşan məshullardan ilhamlanaraq, ailə saxlayanlara həsr olunur.

Fotoğraf 1.8: TalehYüzbeyov'un zamlarla alakalı çəkdiyi ilk videodan bir sahne.

2016 yılında çekilen 'Kuru Ekmek ve Plazma Televizyon' videosunda Yüzbeyov siyasi mesaj vermeğe devam etmiştir. Videoda ülke televizyonlarında her gün gösterilen ülkenin kalkınması, başkent Bakü'nün gelişmesi, her yerde gökdelenlerin ve parkların açılmasını kuru ekmek yiyerek izleyen bir vatandaş canlandırılmıştır. Yüzbeyov burada Bakü dışarıdan gelişiyor gibi görünse de halkın aslında yoksulluk içinde yaşadığına dikkat çekmiştir(<https://www.youtube.com/watch?v=dhm4kB3J8Ho>Eşirim Tarihi 30 Eylül 2022).

Kanalın 2016 yılında paylaştığı diğer içeriklerde de benzin, gıda başta olmakla birçok ürüne yapılan zamlarla ilgili tragikomik videolar çekildiğini görmek mümkün.

Açıklama

Salut, ışıklar, plazma televizor və yavan çörək..

2,9 B
Beğeni

45.150
Görüntüleme

2016
28 Ağu

Fotoğraf 1.9: TalehYüzbeyov'un zamlarla ilgili diğer bir videosundan sahne.

2016 yılında çekilen bir diğer kısa video – ‘İsteyen’, insanlara kızdığı zaman içinden geçenleri yüzlerine karşı demek isteyen, ama hiçbir zaman bunu yapamayan insanları konu alan bir videodur. 1 dakika 45 saniyelik videoda yer alan karakterin daha sonra tam tersi bir karakter -Zehir Zehberek filminin baş karakteri - Adil ile uyuştuğunu söylemek mümkün (<https://www.youtube.com/watch?v=sgQU25ZpfKY>Eşirim Tarihi 30 Eylül 2022).

Açıklama

İsteyen

6,9 B
Beğeni

120.806
Görüntüleme

2016
13 Kas

Fotoğraf 1.10: TalehYüzbeyov'un İsteyen isimli videosundan bir sahne.

2016 yılında Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bir ziyarette bulunur ve bu ziyarette önemli devlet görevlisi Ali Esatov da yer alır. Esatov'un bu ziyaret sırasındaki duruşu, cumhurbaşkanı ile iletişimi sosyal medyada gündem olmuştur.

Fotoğraf 1.11: Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ali Esatov

TalehYüzbeyov bu duruşu konu alan 3 dakika, 45 saniyelik ‘Gözegiren’ isimli video paylaşmış ve ülkede işinde yükselmek isteyenlerin kendi üstlerine dalkavukluk yaptığına dikkat çeker. Bu video yayınlandığı haftanın en çok izlenen videolarından biri olmuştur. İşin ilginç tarafı Ali Esatov bu videodan 3 yıl sonra İlham Aliyev tarafından başbakan olarak atanmıştır(<https://www.youtube.com/watch?v=djtHb5fPweU&t=6s> Erişim Tarihi 2 Ekim 2022).

Açıklama

Gözəgirən

19 B

Beğeni

597.724

Görüntüleme

2016

22 Eyl

Təəssüf ki, bu cür insanlar hər yerdə var. Video inkişaf üçün başqa yollardan istifadə edənlərə həsr olunur.

Fotoğraf 1.12: TalehYüzbeyov'unGözegiren videosuyla Ali Esatova'a gönderme yaptığı sahne

Yüzbeyov 2017 yılından çektiği kısa videolarda devlet görevlisi, gazeteci, reklamcı, doktor, sinemacı gibi farklı alanlarda çalışan insanların çalışma tarzı ile ilgili videolar çektiği görülmektedir. Bu videolarda çeşitli meslek gruplarında çalışan insanların mesleğini hakkıyla yerine getirmemesi konu alınmıştır.

(<https://www.youtube.com/watch?v=SHgZLSbeHVQ&t=186s>Eşirim Tarihi 2 Ekim 2022).

Açıklama

Dırnaqarası Jurnalist

9,9 B

Beğeni

251.456

Görüntüleme

2017

7 Mar

Bu video xəbər saytına xəbər yazmaqla özünə Jurnalist deyib, ağzına gələnı yazanlara həsr olunur. Əsl Jurnalistlərdən iraq.

Fotoğraf 1.13: Rüşvet alarak başkası hakkında yalan haber yayan gazeteciyi konu alan bir video.

Açıklama

Əbədi sevgi

3,2 B
Beğeni

61.183
Görüntüleme

2017
5 Nis

Elə sevgi var ki, heç vaxt ölmür. O anaya, Vətənə və yara sevgidən daha güclüdür.

Fotoğraf 1.14: Devlet görevlisinin bitmek bilmeyen koltuk aşkını anlatan kısa bir video.

(https://www.youtube.com/watch?v=1HlkjQ_CTDI&t=38sEşirim Tarihi 2 Ekim 2022).

Açıklama

"Kinomuz"

3,4 B
Beğeni

65.306
Görüntüleme

2017
20 Nis

Axır vaxtlar baxdığım trailerlərdən ilhamlanaraq. Təki bizdə həmişə film çəkilsin və bütün kinoteatrlarda göstərsin.

Fotoğraf 1.15: Ülkede çekilen filmlerin kalitesinin çok aşağıda olduğunu anlatan kısa bir video.

(<https://www.youtube.com/watch?v=mTnql54oX64&t=38s>Eşirim Tarihi 2 Ekim 2022)

3.6.1 TALEH YÜZBEYOV'UN ÇEKTİĞİ REKLAMLAR

2012 yılında açtığı kanalını her geçen yıl geliştirmeye devam eden Yüzbeyov, reklamcılarının dikkatini çekmeye başlar ve 2018 yılından itibaren birçok firmadan reklam teklifi alır. Bu reklamlardan en dikkat çeken 'Ukrayna' isimli reklamdır. Ukrayna'nın başkenti Kiyev'e ucuz uçak biletlerini farklı şekilde reklam yapan Yüzbeyov, dikkatleri önce Ukrayna denince akla ilk gelen şeylerden biri – kızlara yöneltmiş, Kiyev'e ucuz bilet haberini duyunca hemen ceviz ve fındık almaya, sonrasında bilet almaya koşan erkeği konu almıştır. Reklam karakterinin asıl amacı ise amacı sadece Ukrayna'da baklava pişirmek için Azerbaycan çerezi hasreti çeken akrabasına çerez götürmektir. Bu reklam sosyal medyada büyük ilgi görmüş, sadece Youtube'da 1 milyondan fazla izlenmiştir. Bu reklam filminin aynı zamanda Taleh Yüzbeyov'un kurduğu prodüksiyon şirketi -Yüz Production tarafından çekilen ilk içerik olduğunu görülmektedir.

(<https://www.youtube.com/watch?v=ziKQ2tpnmZI&t=46s>Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Açıklama

Ukrayna

31 B
Beğeni

1.050.850
Görüntüleme

2017
16 Eki

Buta AirWays için çekilmiş reklam rolüğü.

Ssenari və rejissor: Taleh Yüzbəyov
Operator: İman İmanov
Prodüссер: Şaban İmkani

YÜZ production.

Fotoğraf 2.1:TalehYüzbeyov'un Ukrayna adlı reklam filminden bir sahne.

Yüzbeyov'un çektiği bir diğer reklam filmi 'Made in China' ise Çin ürünlerine olan önyargıyı konu alır. Oğlunun evlenmesini dört gözle bekleyen anne gelininin çinli olduğunu öğrenince büyük hayal kırıklığı yaşar. Ancak mustabel kaynanasının kötü tavırlarına rağmen ona iyi davranan gelin adayı zamanla kaynanasının gönlünü almaya başlar ve onunla iyi arkadaş olur. Yüzbeyov bundan sonra Çin ürünlerine önyargılı olan insanlara seslenir ve bu ürünlere şans verilmesi halinde beğenileceğini belirtir. Bu reklam da sosyal medyada ilgi ile karşılanmış ve sadece Youtube-da 1,5 milyona yakın izlenmiştir.

(<https://www.youtube.com/watch?v=5OM3aTV2M-k&t=70s>Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Açıklama

Made in China

47 B

Beğeni

1.411.869

Görüntüleme

2018

15 Mar

Əvvəlcədən mühakimə etməyə tələsməyin.

Fotoğraf 2.2: Made in China reklamından bir sahne.

Yüzbeyov'un çektiği bir Zaman isimli reklam filmi ise kadınların alış-verişe harcadığı zamanın erkeklerde yarattığı sorunla ilgilidir. Alış-verişe giden kadın bir türlü gelmek bilmez ve bu sırada kızları büyümüş, kocası ise yaşlanmıştır. Bu reklam da Yüzbeyov'un çok izlenen reklamlarından biri olmayı başarmıştır. (<https://www.youtube.com/watch?v=2hV6ENhR0Ho>Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Açıklama

Zaman

25 B

Beğeni

572.250

Görüntüleme

2018

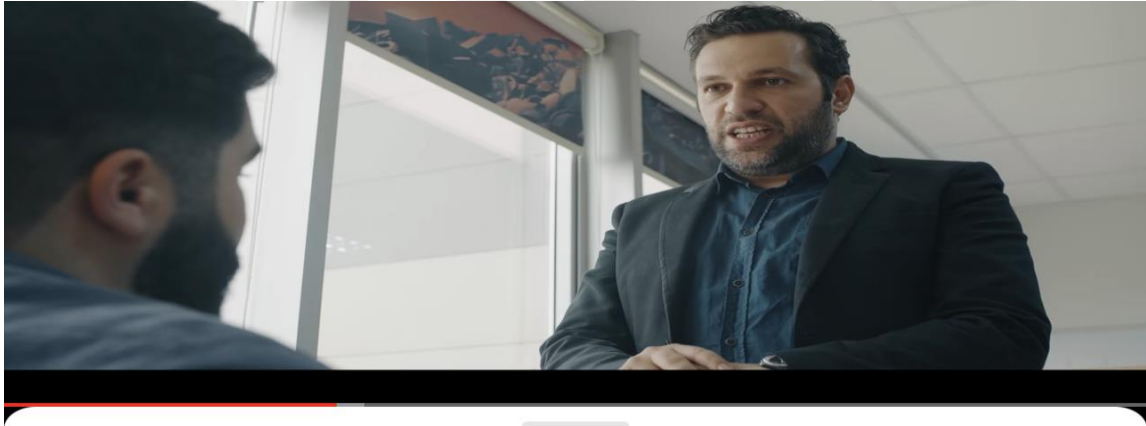
23 May

Bir şehir oyanıp görürsünüz ki, hayat yoldaşınız yoxa çıxıb.

Fotoğraf 2.3: Zaman isimli reklamdan bir sahne.

3.6.2. TALEH YÜZBEYOV'UN ÇEKTIĞİ KISA METRAJLI İNTERNET DİZİSİ

Gündeme ilişkin çektiği kısa videolar ve reklamlarla kanalını her geçen yıl geliştiren Yüzbeyov 2018 yılının Kasım'ında senaryosunu kendisini yazdığı, yönetmenliğini kendisinin yaptığı ve baş rolünü kendisinin oynadığı 'Zehir Zemberek' isimli 4 bölümlük internet dizisinin ilk bölümünü yayınlamıştır. İlk bölüm 12 dakika, 52 saniye sürer. İlk bölümünün Sigara ismini taşıdığı dizinin konusu çocukluğundan gençliğine kadar hayatındaki insanların çoğu tarafından hor görülen Adil'in herkese ve herşeye nefret dolu olması, herkese karşı kaba davranışı ve bu davranışlar sonucunda başına gelen olaylardır. Sevgilisi onu terk ederken bile ondan daha iyisini hakettiğini söyleyen Adil, kafasından geçen herşeyi ne kadar kaba olursa olsun karşısındaki insanın yüzüne söylemekten çekinmez. Adil sadece özel hayatında değil, iş hayatında da böyledir (<https://www.youtube.com/watch?v=hl0n0A7e3RU&t=596s> Eşirimi Tarihi 7 Ekim 2022)

Açıklama

Zəhər tuluğu 1: Siqaret

91 B
Beğeni

3.543.378
Görüntüleme

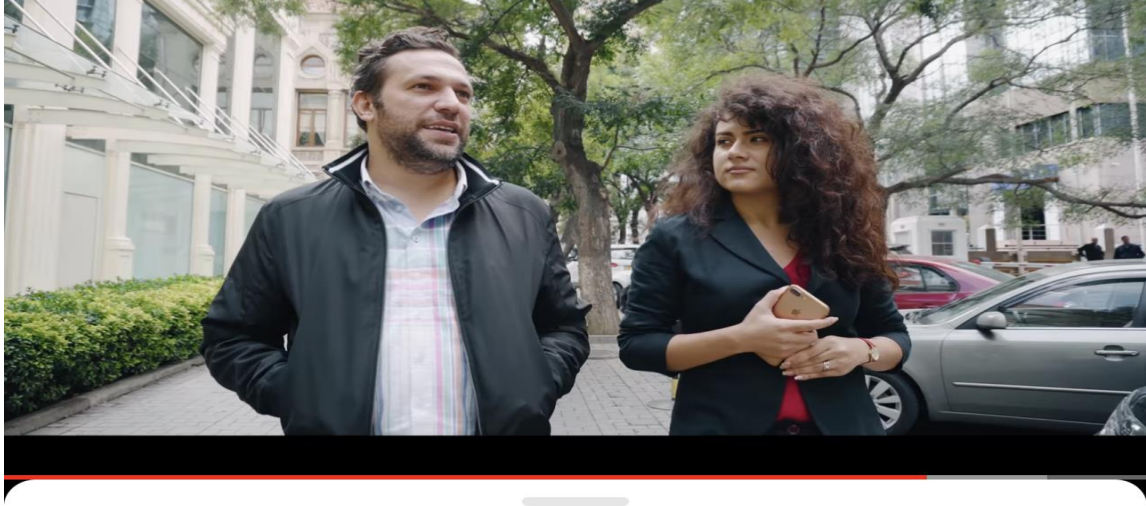
2018
6 Kas

Həqiqəti üzə yaş əski kimi çırpmaq lazım deyil.

Fotoğraf 3.1: Adil'in iş arkadaşı ona maili İngilizce gönderdiği için azarladığı sahne

Dizinin birinci bölümü Adil'in karakterinin seyirciye anlatılması ile başlar. Herkese karşı kötü davranan Adil bir iş görüşmesinde tanıştığı kadınla samimi olmaya başlar ve ona neden böyle birisi olduğunu anlatır. Kadın ona daha iyi biri olmasını, insanlara daha nazik davranması gerektiğini söyler. Adil kadına tekrar onunla tekrar buluşmak istediğini söyler, ama kadın evli olduğunu gerekçe göstererek bu teklifi reddeder. Kadınla tanıştıktan sonra insanlara iyi davranmağa çalışan Adil bu olaydan sonra tekrar eskisi gibi davranmaya devam eder.

Bu bölüm 3,5 milyondan daha fazla izlenerek internet dizisinin en çok izlenen bölümü olmuştur.

Açıklama

Zəhər tuluğu 1: Siqaret

91 B
Beğeni

3.543.378
Görüntüleme

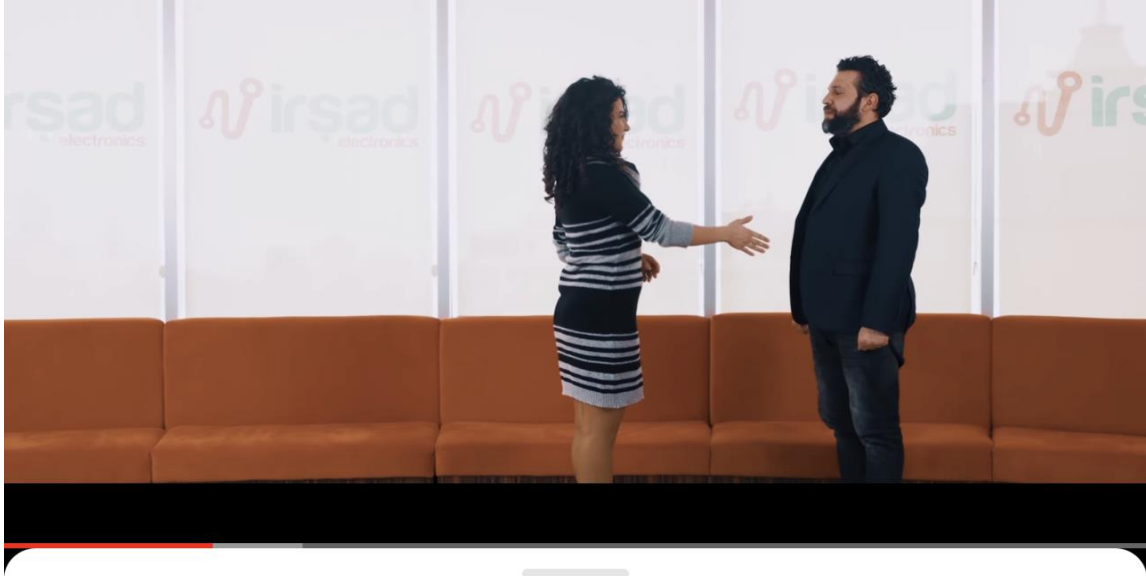
2018
6 Kas

Həqiqəti üzə yaş əski kimi çırpmaq lazım deyil.

Fotoğraf 3.2: Adil'in iş yerinde tanıştığı kadına kendisini anlattığı sahne

Zehir Zemberek'in birinci bölümü başarılı olduktan sonra Yüzbeyov 2019 Mart'ında kanalında dizinin 12 dakika, 25 saniye süren ikinci bölümünü yayınlar ve bu bölümün ismi İş olur. Bu bölümde tekrar buluşma teklifini kadının evli olduğu gerekçesiyle reddetmesine

sinirlenen Adil, kadının çalıştığı iş yerine gider ve ona onunla tekrar buluşmasının yatma amacı taşımadığını, ayrıca kocasıyla sevişirken terlemediğini söyler ve oradan ayrılır. Bu sahne dizide çok önemli bir yere sahiptir, çünkü dördüncü bölümde kadının kocasının bu ifadeden ötürü Adil'i bıçaklamasına, daha sonrasında ise filme kadar taşınan olaylara sebep olur.

Açıklama

Zəhər tuluğu 2: İş

78 B

Beğeni

2.499.317

Görüntüleme

2019

7 Mar

Rollarda:

Taleh Yüzbəyov

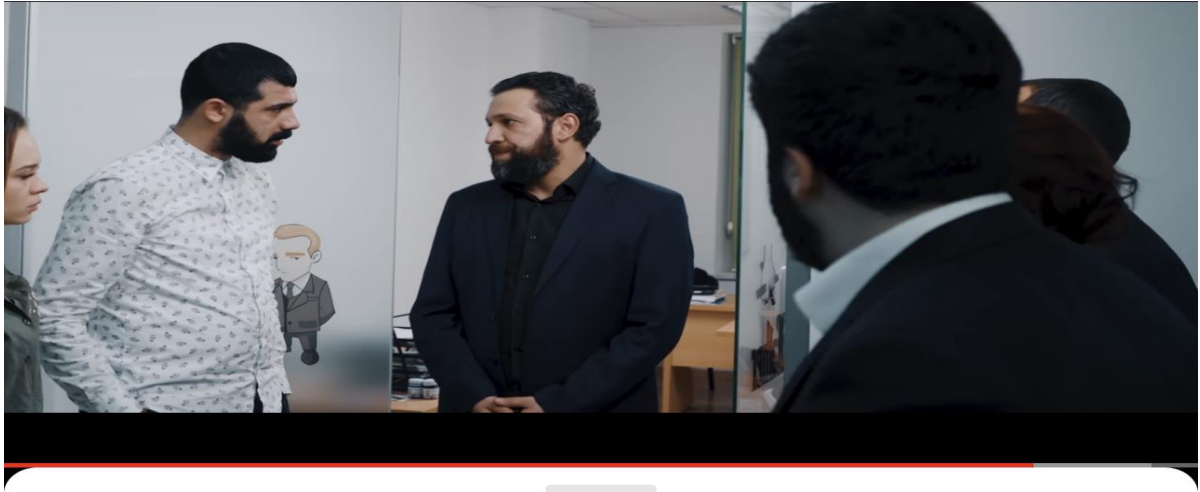
Fotoğraf 3.3: Adil'in kadına kaba davrandığı sahne

İkinci ise Adil'in çalıştığı reklam şirketinin patronu yurt dışından davet ettiği yabancı bir reklamcıyı şirket çalışanlarına takdim eder. Adil ise burada söz alarak bu adamın reklamcılığı iyi bildiğini, fakat ülkeyi tanımadığını, bu yüzden yapacağı içeriklerin tüketici tarafından anlaşılmayacağını ve ona harcanan büyük bütçenin boşuna olduğunu belirtir. Müdür ise ona patronun kendisi olduğunu, kararları beğenmiyorsa görevinden istifa

edebileceğini söyler. Adil ise yaşadığı evin kredisini ödediğini bu yüzden istifa edemediğini söyler. Daha sonraki sahnede müdür yaşlı temizlikçi kadını aşağılar ve buna seyirci kalamayan Adil onu darpeder ve istifa eder. Daha sonra iş arkadaşlarına döner ve onların ikiyüzlü olduğunu, hepsinden nefret ettiğini, hiçbiriyle karşılaşmak istemediğini söyler ve ikinci bölüm burada sonlanır.

Bu bölüm 2,5 milyona yakın izleme almıştır.

(<https://www.youtube.com/watch?v=bbYvvnZkzDU&t=641s>Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Açıklama

Zəhər tuluğu 2: İş

78 B

Beğeni

2.499.317

Görüntüleme

2019

7 Mar

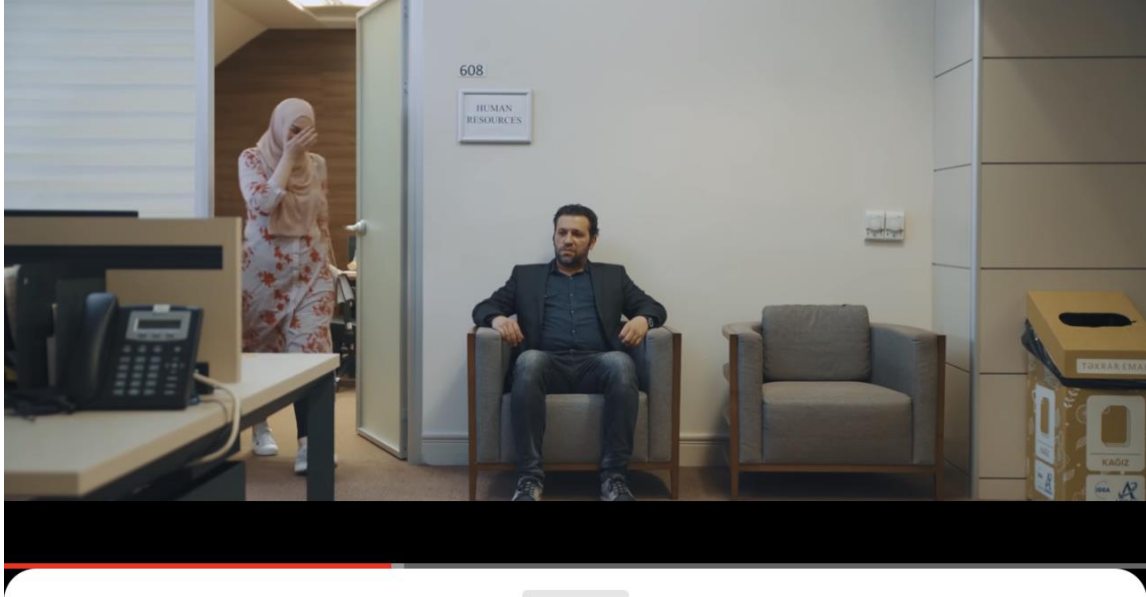
Rollarda:

Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 3.4: Patronu darpettikten sonra Adil'in iş arkadaşlarıyla vedalaştığı sahne

Haziran 2019-da dizinin 31 dakika süren Kin adlı üçüncü bölümü yayınlanmıştır. Bu bölümün başında Adil yeni iş görüşmesine gider. Burada kendinden önce bekleyen türbanlı kadının türbanından dolayı işe alınmamasına sinirlerinin ve işverenlere çok sert çıkışır.

Onların pozisyon için uygun birisi olduğunu söylemesine rağmen işi kabul etmeyerek oradan ayrılır. Yüzbeyov burada ülkede olan bir diğer sorun – iş hayatında inançlara her zaman saygı gösterilmediğine dikkat çeker (<https://www.youtube.com/watch?v=bbYvvnZkzDU&t=641s>) Erişim Tarihi: 5 Ekim 2022)

Açıklama

Zəhər tuluğu 3: Kin

106 B
Beğeni

2.821.900
Görüntüleme

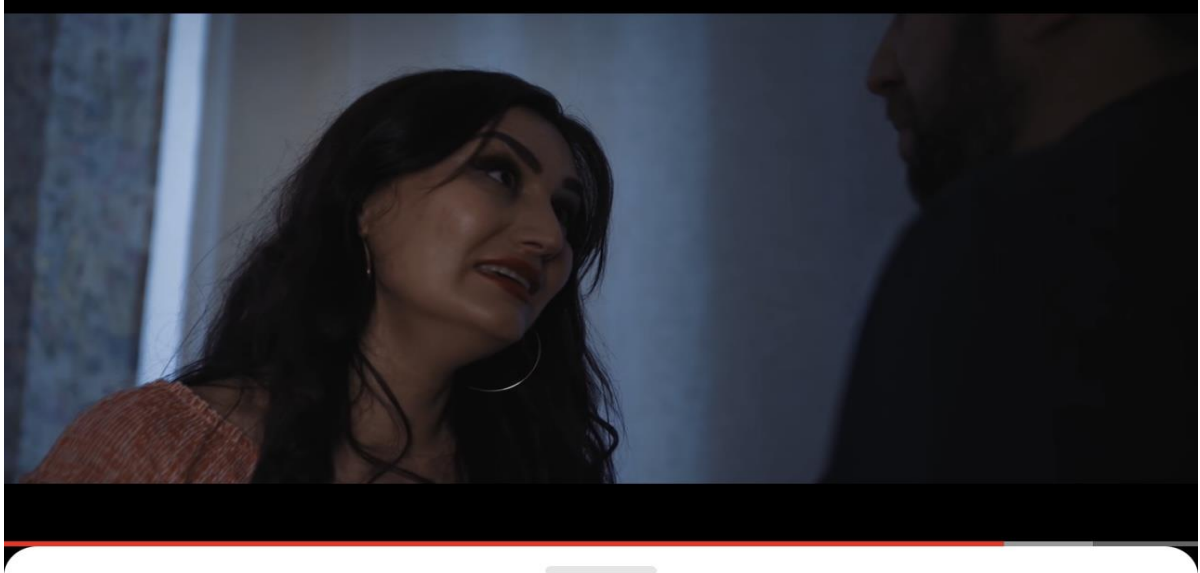
2019
7 Haz

Rollarda:
Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 3.5: İş görüşmesinde reddcavabı alan kadının ağlayarak orayı terkettiği sahne.

Sonraki sahnede üniversite zamanında sevdiği kıza rastlayan Adil onun fahişelik yaptığını görür. Kadın onu tanır ve birşeyler içmeğe davet eder. Kadın üniversite zamanında Adil'in ona gönderdiği mesajları sınıfdaki herkese okuyarak onların Adil ile alay etmesine neden olan kız -Ranadır. Adil'in bu kadar kaba birine dönüşmesinde onun da rolü vardır. Bir birahane de eski zamanları konuşan sonra Rana Adil'in evine gitmek istediğini söyler ve Adil bu teklifi kabul eder.

Eve gelince ise Adil eksi travmalarını hatırlar ve Rana'ya fahişe muamelesi yaparak ona yatmadan önce para verir. Kadın ise bu aşağılanmaya gerek olmadığını, hayatın onu zaten vurduğunu, onun da vurmasına gerek olmadığını söyler. Üçüncü bölüm Adil'in yaptığına pişman olduğu sahne ile biter. Bu bölüm 2.8 milyondan fazla izleme almıştır (<https://www.youtube.com/watch?v=NHFaDyARsBs&t=875s> Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022).

Açıklama

Zəhər tuluğu 3: Kin

106 B

Beğeni

2.821.900

Görüntüleme

2019

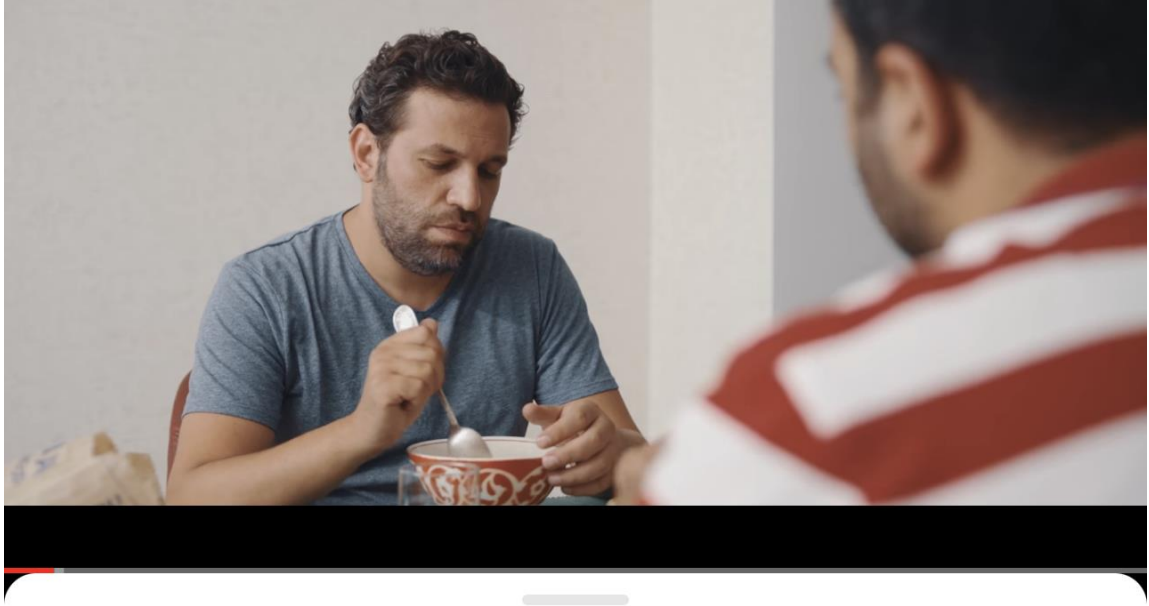
7 Haz

Rollarda:

Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 3.6: Adil'in fahişelik yapan gençlik aşkı Rana'yı aşağıladığı sahne.

Aynı yılın Ağustos ayında Zehir Zemberek internet dizisinin dördüncü ve son bölümü yayınlanır. Bu bölüm 34 dakika, 33 saniye sürer ve Adil'in kendi karakterini sorgulaması ile başlar. Adil yemeğe davet ettiği arkadaşıyla nasıl biri olduğu hakkında konuşur. Arkadaşı yine onu daha ılımlı bir insan olmağa ikna etmeğe çalışır ve Adil değişmeğe çalışır. Bu yüzden bu bölümün adı Deneme'dir.

Açıklama

Zəhər tuluğu 4: Cəhd

99 B

Beğeni

2.536.965

Görüntüleme

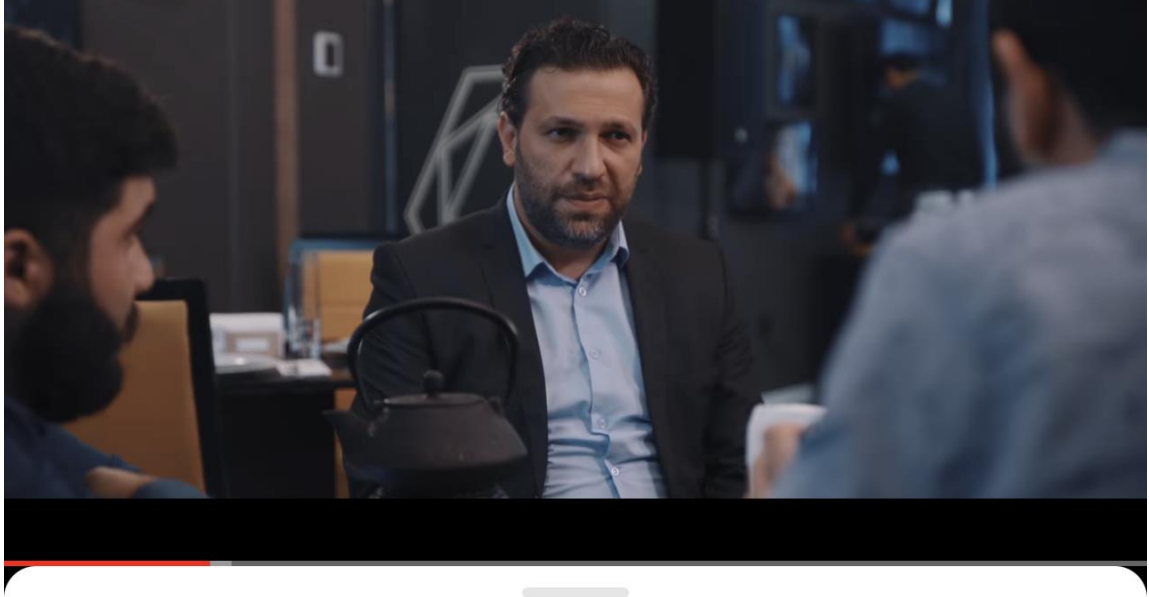
2019

28 Ağu

Ssenari müəllifi və rejissor
Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 3.7: Adil'in arkadaşı Şakir ile kendi karakterini sorguladığı sahne.

Sonraki sahnede eski iş arkadaşları müdürlerinin bilgisayarında gey pornosu bulunduğunu, Adil bunu patrona anlatırsa patronun müdürü işten kovacağını ve yerine en iyi adayın Adil'in geçebileceğini anlatırlar. Adil ise bunun aşağılık bir davranış olduğunu onlara anlatır ve teklifi kabul etmez (<https://www.youtube.com/watch?v=NHFaDyARsBs&t=875s>Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022).

Açıklama

Zəhər tuluğu 4: Cəhd

99 B

Beğeni

2.536.965

Görüntüleme

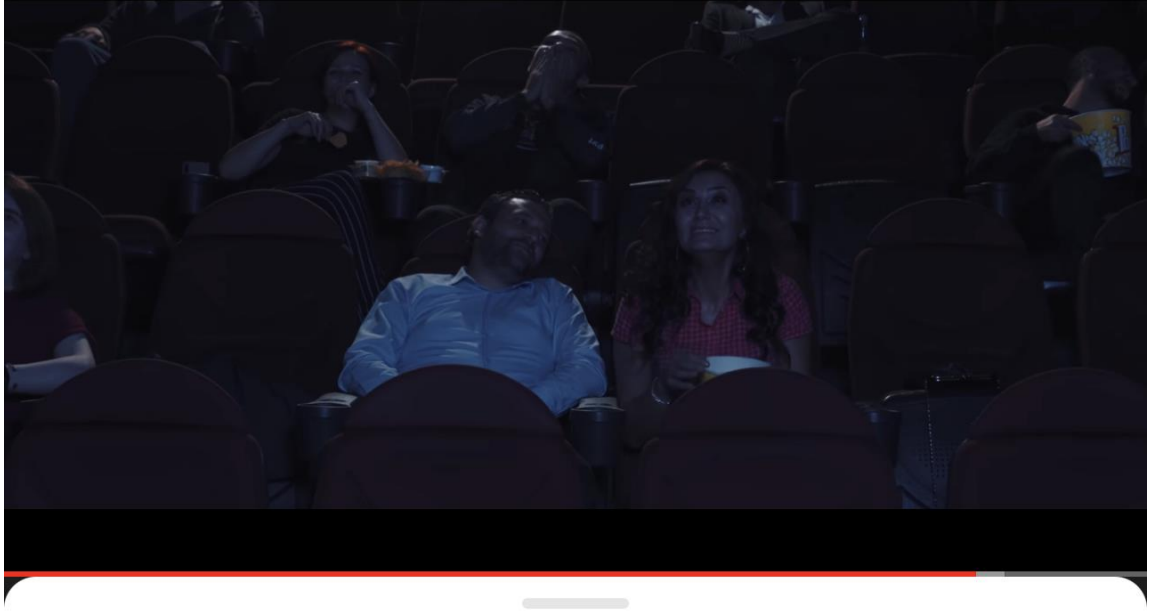
2019

28 Ağu

Ssenari müəllifi və rejissor
Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 3.8: Adil'in arkadaşlarının teklifini geri çevirdiği sahne

Bölümün devamında Adil geçen bölümde aşağıladığı Rana'yı bulur ve kendisini afettirmek için onunla eğlenceli bir gün geçirir. Adil bu olaydan sonra insanlara karşı artık daha nazik olmaya karar verir.

Açıklama

Zəhər tuluğu 4: Cəhd

99 B

Beğeni

2.536.965

Görüntüleme

2019

28 Ağu

Ssenari müəllifi və rejissor
Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 3.9: Adil'in Rana ile eğlendiği sahnelerden birisi

Adil Rana'yı eve bıraktıktan sonra birisi ona yaklaşır ve sigara ister. Adil ona sigara verdikten sonra ise onu bıçaklar ve daha sonra ona “sen kimsenin karısına kocanla sevişirken terlemiyorsun bile diyemezsin” diyerek gider. Bölüm burada sona erir.

Bu bölüm ise 2.5 milyondan fazla izlenmiştir.

(<https://www.youtube.com/watch?v=rN1YI2zNEt0>Eşirim Tarihi 7 Ekim 2022).

Açıklama

Zəhər tuluğu 4: Cəhd

99 B

Beğeni

2.536.965

Görüntüleme

2019

28 Ağu

Ssenari müəllifi və rejissor
Taleh Yüzbəyov

Operator
İman İmanov

Fotoğraf 3.10: Adil'in bıçaklandığı sahne

3.6.3 TALEH YÜZBEYOV'UN İNTERNET FİLMİ

Dört bölümlük internet dizisinden sonra TalehYüzbeyov farklı bir konu üzerinde çalışır ve 2019-un son günlerinde yine kendisinin yazıp yönettiği 'Ortalama Rasim' isimli filmi yayınlar. Filmin konusu film eleştirmenliği bölümünden mezun olan, ancak Azerbaycan'daki birçok insan gibi kendi mesleğini değil, gazetecilik yapan Rasim'in maddi sıkıntılarla mücadelesidir. Film Rasim'in oğluna doğum gününde segway almayasöz vermesi ile başlar(https://www.youtube.com/watch?v=WyVlx_6irYoEşirim Tarihi 7 Ekim 2022).

Açıklama

Ortastatistik Rasim 1: Parklar və parkdakılar

95 B

Beğeni

2.585.927

Görüntüleme

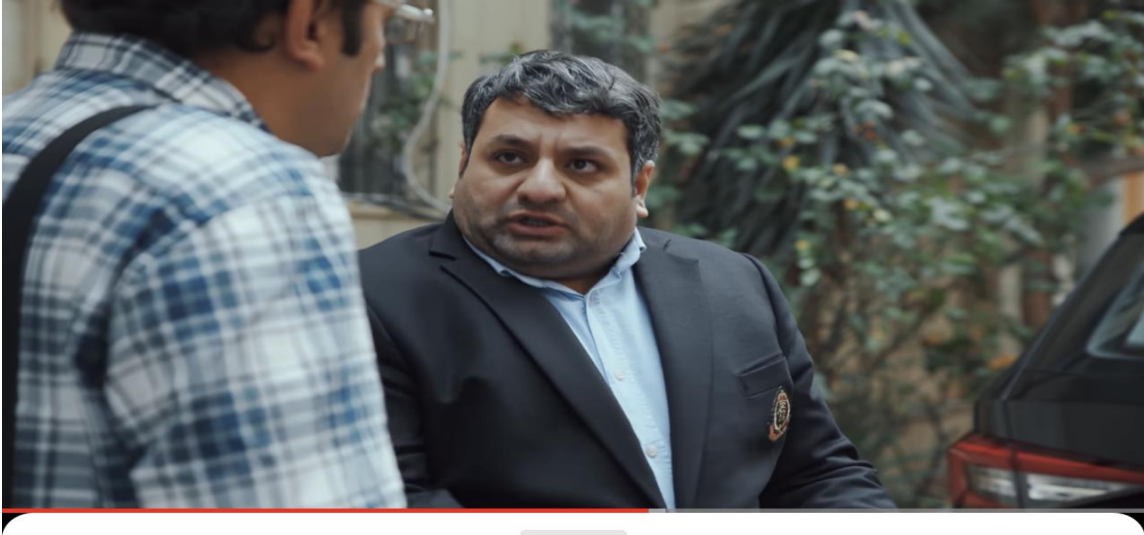
2019

21 Ara

"Kiçik adamın, kiçik problemi haqda"

Fotoğraf 4.1: Oğlunun doğum gününde Rasim'den segway istediği sahne

Rasim hediye alabilmek için patrondan maaşı bir gün önce almayı rica etmiştir, ancak işe gittiğinde çalıştığı haber sitesinin kapatıldığını öğrenir. Bunun üzerine annesinden, arkadaşından, akrabasından borç istemeğe gider, ama hiçbiri ona borç vermez. Rasim film boyunca kendi iç sesiyle izleyici ile konuşur. Burada onun “İzleyiciler son zamanlarda filmlerimizin hep para bulmak gibi konular olduğundan şikayet eder. Biz zavallıların bu tür problemleri çözmeye fırsatımız olmazken daha büyük idealler hakkında nasıl film çekebiliriz?” sorusu dikkat çeker. Bu soruyla Yüzbeyov bir kez daha Azerbaycan halkının olduğu gibi sinemacısının da en büyük derdinin yaşam uğrunda mücadele olduğuna dikkat çeker.

Açıklama

Ortastatistik Rasim 1: Parklar və parkdakılar

95 B

Beğeni

2.585.927

Görüntüleme

2019

21 Ara

"Kiçik adamın, kiçik problemi haqda"

Rollarda:

Taleh Yüzbəyov

Fotoğraf 4.2: Zengin kuzeninin Rasim'e masraflarından dolayı dert yandığı sahne.

Çaldığı her kapı yüzüne kapanan Rasim en sonunda parkta oynayan çocuklardan birisinin sagway'ini çalarak kaçar. Ancak çocuklardan biri onu tanır. Daha sonra ıslak mendille üzerini siler ve bir hediye bantı bağlayarak yeniymiş gibi oğluna verir. Karısı doğum günü için misafirleri eve çağırır ve herkes sofra başında yemek yiyerek doğum gününü kutlamaktadır. Misafirler her fırsatta Rasim'in dürüstlüğünden ve iyi insan olmasından bahs ederler.

Açıklama

Ortastatistik Rasim 1: Parklar və parkdakılar

95 B

Beğeni

2.585.927

Görüntüleme

2019

21 Ara

Fotoğraf 4. 3: Misafirlerin yemek yediği sahne

Bu sırada kapı sertçe çalınır ve Rasim kapıyı açmaya gider. Kapı açılır-açılmaz Rasimin sagway'ini çaldığı çocuğun babası herkesin içinde Rasim'e en ağır hakaretleri eder, sonrasında çalınan sagway'i alarak gider.

Açıklama

Ortastatistik Rasim 1: Parklar və parkdakılar

95 B

Beğeni

2.585.927

Görüntüleme

2019

21 Ara

"Kiçik adamın, kiçik problemi haqda"

Fotoğraf 4.4:Sagway’i çalınan çocuğun babasının herkesin içinde Rasim’i aşağıladığı sahne

Filmin devamında Rasim eve utancından oğlu yattıktan sonra gider ve o uyanmadan evden ayrılarak bütün gün parkda oturur.

Film Youtube-da 2.5 milyondan fazla izlenmiştir. Taleh Yüzbeyov filmin ikinci bölümün olacağını açıklamış, ikinci bölümün senaryosu hazır olsa da önce pandemi, sonrasında İkinci Karabağ savaşının başlaması nedeniyle film önce ertelenmiş, daha sonra ise rafa kaldırılmıştır.

3.6.4 TALEH YÜZBEYOV'UN YOUTUBE FİMLERİNDEN SİNEMA FİLMİNE GEÇİŞİ: ZEHİR ZEMBEREK FİLMİ

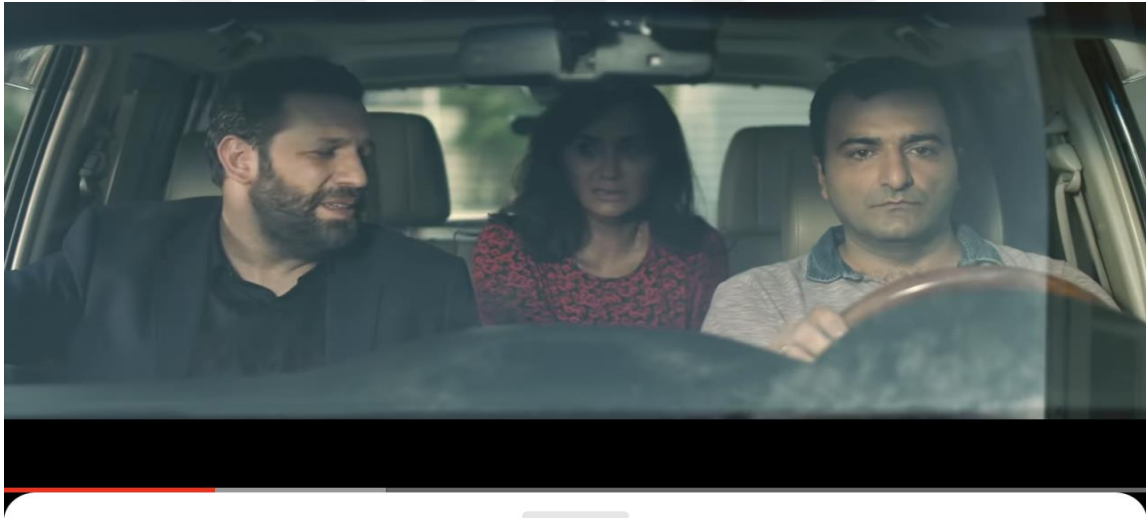
Zehir Zemberek internet dizisi Youtube-da izlenme başarısı gösterdikten sonra film yapımcılarının dikkatini çeker ve TalehYüzbeyov dizinin sinema filmine dönüştürülmesi teklifini alır. İnternet dizisinden farklı olarak Yüzbeyov filmin senaryosunu Orhan Merdan, PervizHasanov ve Celil Cavanşir ile birlikte yazmış, yönetmenliği ise Orhan Merdan ile birlikte yapmıştır.

Fotoğraf 5.1: Zehir Zemberek filminin afişi

Filmin senaryosu hem Adil'in geçmişinden, hem de bıaklandıktan sonraki olaylardan bahs eder. Film Adil'in bıçaklandığı sahne ile başlar. Adil onu bıçaklayan adamdan şikayetçi olmaz, adamın hastane masrafları için verdiği parayı da kabul etmez. Film paralel olarak Adil'in geçişinden bahs ederek onun kaba karaktere sahip olmasının arkasındaki travmaya dikkat çeker. Adil filmde geçmişinde bir köyde öğretmenlik yapan birisi olarak seyircinin karşısına çıkar. Eşini çok geken kaybeden Adil'in kızı ise kısa süre sonra ülkedeki sağlık sisteminin kurbanı olur. Bu olaylar sonrası hayata ve insanlara karşı nefretle dolu olan Adil herkese kötü davranan birisine dönüşür.

İyileştikten sonra hastaneden taburcu olan Adil'in arkadaşının arabasıyla orayı terk ederken arabaya bir kadın – Leyla aniden biner. Leyla hamile olduğunu, doğacak ocuk kız olduğu için eşinin kürtaj yaptırmak istediğini, onu kaçırmaları gerektiğini söyler.

Açıklama

"Zəhər tuluğu" filmi | Rəsmi TREYLER

17 B

Beğeni

313.380

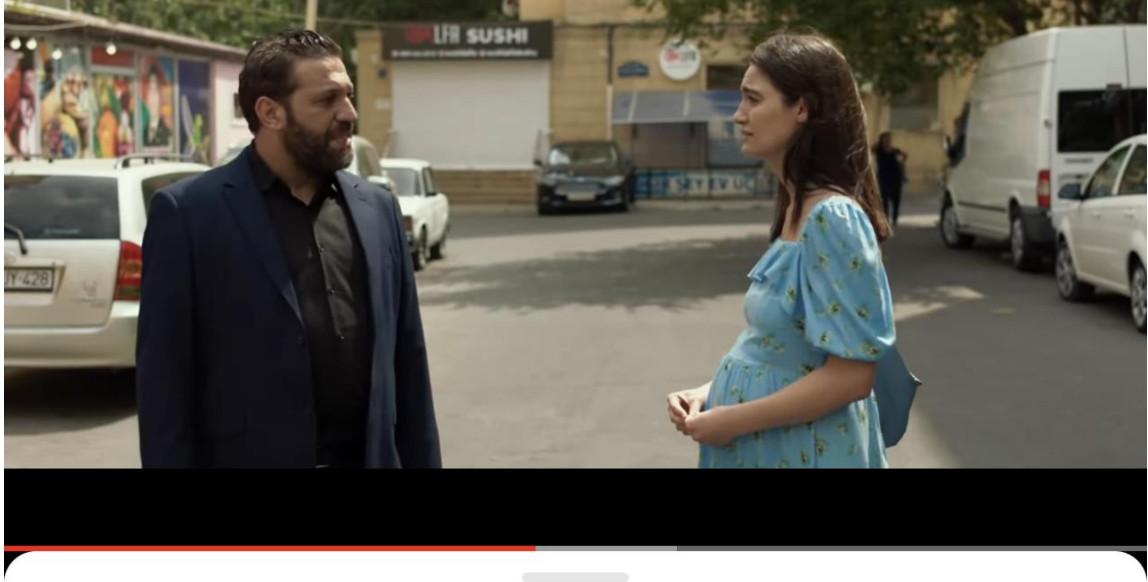
Görüntüleme

3 Ara

2021

Fotoğraf 5.2: Aniden arabaya binen kadını kurtarmak üzerine çıkan tartışma sahnesi

Adil Leyla'yı kurtarmaya karşı çıksa da arabada olan arkadaşı Şakir ve Rana kadını kurtarmaya çalışır. Daha sonra ikisi de kıza sahip çıkamadıkları için Adil Leyla'ya sahip çıkmak zorunda kalır. Adil kadını başından savmak için birçok yol dener, ama hiçbirinde başarılı olamaz.

Açıklama

"Zəhər tuluğu" filmi | Rəsmi TREYLER

17 B

Beğeni

313.380

Görüntüleme

3 Ara

2021

Fotoğraf 5.3: Adil'in Leyla'dan kurtulmak istediği sahne

En sonunda Adil Leyla'yı alıp doğuma kadar köylerine götürmeğe karar verir ve çocuk doğana kadar orada kalırlar. Kadının kocası ise her yerde onları aramaktadır. Film çocuğun doğumundan sonra babasının pişmanlığı, Adili ve karısını afetmesi ile sona erir.

Zehir Zemberek öğretmenlerin ve doktorlar örneği ile çok düşük gelir kazanan insanların bulaştığı yolsuzluk, ülkedeki seçmeli kürtaj, karı-koca arasındaki eşitlik,

medyanın yanlış bilgiler yayması sonrasında işlerin daha da karmakarışık hale gelmesi gibi birçok konuya değinmiştir.

Zehir Zemberek uzun süre sonra ülkede komedi türü dışında bir filmin vizyonda haftalarca liderlik yapmayı başaran ilk film olma özelliği taşımaktadır. Bazı eleştirmenlere göre bu çok riskli bir hamle olsa da, izleyicinin hoşuna gitmiş ve yapımcıları komedi dışındaki türlerin de başarılı olabileceğine ikna etmiştir.

Zehir Zemberek Azerbaycan haricinde Türkiye, Kazakistan'da da gösterime girmiştir.

Fotoğraf 5.4: Zehir Zemberek Filminin Türkiye'deki Afişi

Фотограф 5.5: Zehir Zemberek Filminin Kazakistan'daki Afişi

3.6.5 TALEH YÜZBEYOV’UN YOUTUBE KANALI AÇTIKTAN SONRAKİ FİLM KARIYERİ

Yıl	Film	Tür	Rol
2015	Erkek evi: Azərbaycan versiyonu soyğun	<u>Komedi</u>	İsmayıl
2016	21 soru	<u>Komedi</u>	Eldar
2017	Kızkaçırma	<u>Komedi</u>	Gündüz
2017	<u>Tayson</u>	<u>Komedi</u>	Doktor
2017	Kekik	<u>Komedi</u>	Epizodik
2018	Son Nefese Kadar	<u>Dram</u>	Samet
2018	Felaket	Komedi	Bomj
2018	Benzerabad	Komedi	Əziz
2019	Beşinci Mevsim	Dram	İsimsiz
2019	Ağaçkakan	Dram	Doktor
2019	Kış Masalı	Komedi	Elşen

2019	İçerdeki Ada	Dram	Polis
2019	Benzerabad 2	Komedi	Aziz
2020	Demek ki	Komedi	Aziz
2021	Zehir Zemberek	Komedi, Dram	Adil

Tablo 1.3:Taleh Yüzbeyov’un Youtube kanalı açtıktan sonraki film kariyeri

https://az.wikipedia.org/wiki/Taleh_Yüzbeyov#Çəkdiyi_qısametrajlı_filmlərhttps://az.wikipedia.org/wiki/Taleh_Yüzbeyov#Çəkdiyi_qısametrajlı_filmlər (Wikipedia, erişim tarihi 2022)

Tablodan da görüldüyü üzere aktörlük mesleğinden mezun olduktan sonra 6 yıl boyunca hiçbir filmde görev almayan Yüzbeyov Youtube’da popülerliğinden sonra birçok filmde rol almıştır. Youtube’da kazandığı başarı sayesinde Yüzbeyov birçok sinema filmine davet almıştır.

3.7. TALEH YÜZBEYOV İLE RÖPORTAJ

1. Azerbaycan’da şuanki sinema sektörünü nasıl değerlendirirsiniz? Sinemacıların kaliteli filmler çekmesine engel sebepler neler?

Taleh Yüzbeyov: Şu an ülkedeki film sektörü çok dağınık. Sinemacıları birleştiren bir kurum bulunmamakta. Herkes bir-birini tanıyor, ama perakendelik mevcut. Bunları birleştiren bir organizasyon, filmcilerin haklarını koruyan bir kurumun olması gerek. Çünkü bazen sinemacılar maaşların geç ödenmesi, bazen hiç ödenmemesi, iş saatlerinin doğru seçilmemesi gibi çeşitli haksızlıklara maruz kalabiliyor. 1920’lerin başında Hollywood’da da böyle sorunlar yaşanmaktaydı. Aktörler bu gibi problemleri çözmek için bir kurum yarattılar ve bu kurum onların sorunları ile ilgilenmeğe başladı. Bizde de böyle bir kuruma ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Kaliteli film çekilmemesinin ise birçok nedeni var. Başta finansal sorunlar, aynı zamanda konu seçimi gibi bir çok sorunlar var. Ülkede bazı konulara değinilmesine izin

verilmiyor. Bu konulara değindiğiniz zaman sansür uygulanıyor. Sansür sadece bürokratik de değil, izleyiciler tarafındanda uygulanmakta. Belli konular var, bununla ilgili bir şey olduğunda izleyici linç yiyebileceğinizi biliyorsunuz ve dolayısı ile bu tür konulara değinmekten çekiniyorsunuz. İstedığınız konuya değinmek gibi bir özgürlük söz konusu değil.

Diğer bir yandan profösonel ekipler yok. Ben dahil herkes işini kendi başına öğrenmiş durumda. Montaj, ışık, ses ve diğer teknik işlerde eğitimli bireylerin olmaması en büyük sorunlarımızdan. Bu eğitimleri veren bir okul da mevcut değil. Böyle eğitime çok ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bunun dışında iyi yapım şirketlerinin olmaması çok büyük bir eksiklik. Bizim dönemimizde senaryo okulları da yoktu, şimdi yeni-yeni açılmaya başladı. En büyük zorluklarımızdan biri de kaliteli senaryo kıtlığı. Birçok şey var, amma sanırım en büyük sorun bu konuda belirli bir politikanın olmaması, herkesin kendi başına bir şeyler yapmaya çalışması sinemadaki sorunların en büyük kaynağı.

8. Youtube-da sizi yönetmen ve ssenarist gibi meşhurlaştıran filmlerden önceki kariyerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

TalehYüzbeyov: Açıkçası Youtube-dan önce bir kariyerimin olduğunu söyleyemem. Youtube filmlerimden önce ben, sadece Kültür Üniversitesinin bir mezunuydum. Yalnızca birkaç figüranrolde oynamıştım. Youtube-da bir videom meşhurlaştı, onun sayesinde küçük bir rolde oynamıştım, ancak asıl kariyerim 2016-dan sonra başladığını söylemeliyim. Halbuki üniversiteyi 2009-da bitirmiştım. 2009-2016 yılları arasında sadece bir filmde ve bir dizide figüran rollerde oynamıştım. 2016-dan sonra ise 10-dan çok filmde oynadım, buna başroller de dahil. Kendi filmimi çektim. Birçok reklama senaryo yazdım. Sinema kariyerimin oluşmasında Youtube-un büyük rolü olduğunu söyleyebilirim.

9. Youtube kanalınız incelendiğinde kısa video çekmeğe hem teknik, hem de senaryo bakımından oldukça amatör şekilde başladığınız görülüyor. Bu videoları çekerken daha sonra film yönetmeni olacağınızı hayal etmişmiydiniz, yoksa bütün bunlar rastgele mi gelişti?

TalehYüzbeyov: İlk videolar elbette tecrübesizlikti. Yönetmen olmak isteğim üniversite yıllarıdan beri hep vardı, ama böyle bir tecrübem yoktu. Youtube videolarımı kendim için tecrübe olarak görüyorum. Orası benim için bir laboratuvar, bir atölye gibiydi. Kendimi

deniyordum. İşe çok basit yöntemlerle başladık. Elle düzelttiğimiz ışık yöntemlerini kullandık, videoları telefonla ve elle çekiyorduk. Sonrasında hem videoları geliştirdik, hem de sponsor bulmaya başladık ve bu sayede teknik aksaklarımızı gidermeğe başladık. Aynı zamanda kendi tecrübemiz de arttı. Yani amatörden profesyonele doğru bir gelişim yakaladık. Youtube kanalım herkesin gözü önünde benim atölyem, kendimi burada geliştirdim. Dediğim gibi yönetmen olmak isteği her zaman vardı. Bunu ise evde başarmak mümkün değil. Dışarı çıkmalısınız, kamera ve saire bulmalısınız, bir şeyler düşünmeli ve yazmalısınız. Biz basit olandan başladık, daha iyisini yapmak için çabalıyoruz.

10. Kanalınızdaki ilk video kamu spotu niteliğinde, ama videonun hiçbir yerinde size rastlamak mümkün değil. Bu videoda ne gibi bir çalışma yaptınız?

TalehYüzbeyov: Senarist ve yönetmen olarak görev yaptım. Yönetmenliğe ilk adımım diyebilirim.

11. Bir yönetmen ve aktör olarak kendinizi internet filminde mi daha özgür his ediyorsunuz, yoksa sinemada mı? Sebepleri neler?

TalehYüzbeyov: Tabii ki, internet filminde, çünkü orada sorumluluklarınız daha az. Sinemada yapımcının ve sponsorların harcadığı ödemeler var, bakanlığın ve sinema salonlarının ayrı-ayrı şartları var. Youtube filmlerindeyse daha serbestim, çünkü kendi takımım ile çalışıyorum, kendim yazıp yönetiyorum. Sinemadaysa kendimin yazıp yönettiğim sadece Zehir Zemberek filmi var, diğerlerinde aktör olarak rol aldım.

12. Azerbaycan’da film çekmek isteyenlerin en büyük sorunlarından biri kaynak bulabilmek. Zehir Zemberek internet ve sinema filmlerinin bütçesini nasıl sağladınız? Zorluklarınız nelerdi?

TalehYüzbeyov Sadece Azerbaycan’da değil, dünyanın her yerinde film yapmak için kaynak bulmak çok zor. Bizde durum şöyleydi; Zehir Zemberek’in ilk bölümünü kendi hesabımıza çekmiştik. Birinci bölüm başarılı olduktan sonra ikinci bölümde bazı sponsorlar bulundu. Daha sonra üçüncü ve dördüncü bölümler de başarılı olduğu için film için bütçe bulmak nispeten kolaylaştı. Çünkü artık ortada sevilen bir ürün vardı ve sponsorlar bütçe ayırma konusunda rahattılar. Aynı zamanda filmin daha çok insan tarafından izleneceği beklentisi vardı ve çok şükür bu beklentiler gerçekleşti.

13. Zehir Zemberek filmi beklediğiniz kadar başarılı olmayı başardı mı? Bu film ne kadar bir bütçe ile çekildi ve getirisi ne kadar oldu?

TalehYüzbeyov: Beklediğimizin %80-i kadar başarı olduğunu söyleyebilirim. Karantina kuralları göz önüne alındığında çok iyi bir sonuç aldığımızı diyebilirim. 2. Haftadan itibaren Spiderman filmini geride bırakarak gişede birkaç hafta arka-arkaya lider olduk. Bütçe ile ilgili ne yazık ki, bilgi verme yetkim yok.

14. İnternet için çektiğiniz Ortalama Rasim filmi de Zehir Zemberek kadar izlendi. Bu filmin devamını çekmek planınız var mı?

TalehYüzbeyov: Aslında bu filmin senaryosu hazırды, ama çekimler başlamadan karantina, arkasından Karabağ savaşı başladı ve işler başlamadan durdu. Sonrasında konu çekiciliğini kaybetmeğe başladı. Aynı zamanda filmdeki ana karakterlerden birini oynayan çocuk büyüdü. Ama bu filmin konusunu çok seviyorum, belki bir gün yine bu konuya döneceğim, ama muhtemelen yine internet filmi olarak.

15. Youtube amatör filmiden profesyonel sinemaya geçmek isteyenler için nasıl bir katkı sağlıyor?

TalehYüzbeyov: Dünyada bunun birçok örneği var, sadece ben değilim. Youtube ve Facebook benim hayatımı tamamen değışti. Film yapmak isteyen insanlar burada kendilerini geliştire, tecrübe kazanabilirler. Youtube insanlara ulaşmak için bir araç. İnsanlara sunmak için eğer ilgiçekici bir yeteneğiniz varsa bunu paylaşarak kendinizi tanıtabilirsiniz.

16. TalehYüzbeyov, Youtube filmleri çekmeden önce mesleğini bırakıp tamamen başka bir sektörde çalışmaktaydı. Bu kararı almanıza sebep nelerdi? Sizce internet sayfa ve kanallarınız olmasa tekrar filme dönermiydiniz, yoksa ülkedeki birçok filmci gibi benzer sebeplerden dolayı farklı bir alanda, farklı bir işte mi çalışıyor olurdunuz?

TalehYüzbeyov: Sebep kesinlikle finansaldı. Kazandığım parayla hayatımı sürdürmem zordu. Youtube olmasaydı belki yine aktörlüğe döne bilirdim, ama bu kadar ünlü olabileceğimi zannetmiyorum.

SONUÇ

Yedinci sanat dalı olan sinema, ortaya çıktığı ilk zamanlardan itibaren hem kendinden önceki sanatlardan, hem de teknolojiden geniş bir şekilde faydalanmaktadır. Bununla birlikte sinema var olan sanatlar içinde teknolojiden en fazla yararlanan sanat dalı konumunda bulunmaktadır. Bu bağlamda günümüz dünyasına en fazla etki gösteren teknolojik buluşların başında gelen internetin sinemaya da etkisi tesadüf değildir.

İnternet günümüz insanlarının hayatını her yönden etkilemektedir. İnsanlar gerek bilgi edinmek, gerek bilgi paylaşmak, gerekse de paylaşılan bilgi hakkında fikir bildirmek için interneti kullanmaktadır. Sosyal medya her geçen gün yenilenen, gelişen içerikleri ile kullanıcıların zamanının büyük kısmını burada harcadığı mecra haline gelmiştir.

İnternet günümüzde birçok alana etki ettiği gibi sinema da bundan payını almaktadır. Sosyal medya sayesinde herkes kendi düşüncesini, günlük hayatını, sevdiği veya sevmediği durumları birbiriyle paylaşma şeklinde yeni medyayı kullanarak gündemi hızlı şekilde yakalayabilmektedir.

Sinema sanatlar içinde en karmaşık sanat olmakla birlikte aynı zamanda en pahalı sanat dalıdır. Bu da sinemanın herkesin yapabildiği bir sanat dalı olmasını zorlaştırmaktadır. Sinema yapımını zorlaştıran sadece maddi unsurlar değil, bazen de bürokratik engellerdir. Bu yüzden bir ülkenin iyi bir sinema ülkesine dönüşmesi, sadece kişi ve kuruluşların gerekli düzeyde çalışmasıyla ilgili olmayıp aynı zamanda o ülkenin demokratik yapısı ile de ilgilidir.

Yirminci yüzyılda Sovyetler Birliği'nin içinde küçük bir ülke olan Azerbaycan'da sinemacıların yaptığı sinemalar o dönemde birlik ülkeleri içinde adından söz ettirmiştir. Azerbaycan sinemasının geçmişi ve bugünü incelendiğinde bir zamanlar ülkede sinema endüstrisinin olduğunu, sinemacıların bu endüstri sayesinde her yıl birçok film ürettiğini söyleyebiliriz. Sovyetler Birliğinin çöküşü sonrası ülkedeki birçok endüstri gibi sinema da bu çöküşten payını almıştır. Sovyetlerden sonra Azerbaycan bağımsızlığını tekrar kazansa da

yeni kurulan ülkenin uzun yıllar savaş şartlarında yaşaması sinema endüstrisinin tamamen yok olmasına neden olmuştur. Sadece savaş değil, sosyalizmden bir anda kapitalizme geçen ülkede, yıllardır devlet desteği ile sinema yapmaya alışkın birçok sinemacı, kurulan yeni düzende sinema yapmaya ayak uyduramamıştır. Savaş şartlarında güzel sanatlara bütçe ayırmayı ikinci planda gören ülke hükümeti bu alana fazla bütçe ayırmamıştır. Bununla birlikte ülkede sinema filmlerine uygulanan sansür, hükümete yakın olmayan kimselerin mesleğini yapmasının engellenmesi ve bu gibi sinemacıların gayri resmi şekilde meslekten men edilmesi, filmlere ayrılan bütçelerin yetkililer tarafından filmlere harcanmaması gibi unsurlar ülke sinemasını gelişimini kötü yönde etkilemiştir. Kültür Bakanlığı'nın sinemaya ayrılan bütçeyi doğru şekilde kullanmadığı, sansür uyguladığı, yolsuzluk gibi unsurların sinemacıların sinemadan soğuttuğu için şu an ülkede sinemanın büyük bir buhran geçirdiğini söylemek mümkündür.

Yukarıda belirtilen sorunlar yüzünden birçok Aanyerbaycanlı sinemacı mesleğini terk etmek zorunda kalmış, farklı alanlarda çalışmış veya işsizlik ve umutsuzluk içinde hayata veda etmiştir. Ancak bütün bu zorluklara rağmen yine de bağımsız sinemacılar kendi emekleriyle, borçlanarak ve başka yollarla bütçe bulmaya, bu şartlarda filmler yapmaya çalışmaktadırlar. Zorlu şartlara rağmen bazı Azerbaycan filmleri saygın sinema festivallerine katılmaktadır. Bu durum ülkede sinema sektörünü genel olarak geliştirmemekle birlikte, sadece günlük çözümler üretmektedir.

Dijitalleşme ile birlikte konvansiyonel sinema döneminde yapım maliyetleri sebebiyle projelerini gerçekleştirme noktasında fırsat bulamamış sinemacı adayları, sosyal medya platformları, özellikle video paylaşım ağı Youtube ile birlikte düşüncelerini hayata geçirebilmek için bir platform bulmuş ve böylelikle ciddi bir izleyici kitlesine ulaşabilmiştir. Sonrasında geleneksel dönem sinema pratikleriyle hareket ederek vizyona girecek filmler de yapan sosyal medya fenomenleri, burada tersine bir evrilme göstererek sosyal medyayı o zamana kadar inşa ettikleri takipçi kitlesi ve üre-tüketici / kullanıcılar üzerinde filmlerini tanıtmak amacıyla pazarlama aracı şeklinde kullanarak izlenebilirliklerini artırmışlardır.

2009 yılında Azerbaycan'da Güzel Sanatlar bölümünden mezun olan, ancak mesleği olan aktörlüğü yapamayan, belirsizlik içinde mesleğine ara vererek başka bir iş yapmak zorunda kalan TalehYüzbeyov, Youtube ve Facebook'un ortaya çıkışından sonra bu sosyal medya ağlarında kısa videolar çekip yayınlamıştır. Bu videolar Yüzbeyov'un beklemediği şekilde bakış almış ve onu meşhurlaştırmıştır. Yüzbeyov sosyal medyanın etkinliğini erken

keşfetmiş ve burada yayınladığı videoların sayını artırmıştır. Daha sonra işini bırakıp yeniden aktörlük mesleğine dönmeye karar vermiş ve senaryolar yazarak kısa videoları kısa filmlere, sonrasında ise sinema filmine dönüştürmüştür.

Yüzbeyov sosyal medya ağı Youtube'un gücünü kullanarak meşhurlaşmış ve bu sayede yapımcıların dikkatini çekmiştir. Youtube için çektiği film ve reklamlar, burada kazandığı başarı ve yakaladığı ün sayesinde sinema filmi yapmak için gerekli olan bilgi ve birikimi burada kazanmıştır. Ülkede sinema yapımı için olmazsa olmaz sayılan unsurlar; montaj, ışık, senaryo gibi birçok meslek gruplarının alması gereken eğitimi veren bir okul yoktur. Yüzbeyov, tezimiz için özel verdiği röportajda da söylediği gibi Youtube ağını kendi sinema yolculuğunda bir atölye olarak kullanmış, bağımsız bir sinemacı olarak burada hem aktörlük, hem yönetmenlik, hem de senaristlik için gereken bilgi ve birikimlerini geliştirmiş ve bir sinema sanatçısına dönüşmüş, hatta kendi prodüksiyon şirketi olan Yüz Production şirketini yaratmıştır.

Azerbaycan'da Youtube sadece Taleh Yüzbeyov değil, Alihan Recepov gibi diğer insanları da sinemaya kazandırmıştır. Yüzbeyov, Recepov kendi yazdıkları filmlerde başrolleri oynarken bu filmlerde yer alan yönetmen ve aktörler başta olmakla birçok yeni yüz sinemaya kazandırılmıştır ve kazandırılmaktadır. Aynı zamanda tecrübeli sinemacılar da bu filmlerde görev almaktadır.

Youtube'un sağladığı imkanlar sayesinde birçok influencer bir kamera, bir mikrofon elde etmekte ve kendini çekip paylaşarak sinema kariyerine attığı ilk adımlarını böylece başlatabilmektedir. İçeriklerine gelen yorumlardan yola çıkarak kendini geliştirebilir, başka içerik üreticileriyle birleşerek kendine ekip kurabilir, böylece daha kaliteli içerikler üretebilirler.

Bütün bunlar göz önüne alındığında Youtube'un Azerbaycan sinemasına yeni sinemacılar kazandırdığını, var olan sinemacıların sektörde kalmasına yardımcı olduğunu, uzun zamandır kriz geçiren Azerbaycan sinemasını gelişime teşvik ettiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Abisel, Nilgün (2010)

Sessiz Sinema. 2.İstanbul: De Ki Yayınevi

Adorno, T. W. (2007)

KültürEndüstrisi, KültürYönetimi. Çev. N. Ülner, M. Tüzel, E. Gen. İstanbul: İletişim Yayınları

Aliyev, R. (2007)

**Sovyet Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası
Azerbaycan Sineması,** Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi

Andrew, J, Dudley (2010)

Büyük Sinema Kuramları, Çev. Zahit Atam, İstanbul, Doruk Yayınları.

Asadi, A. (2015)

Youtube VloggingThe Complete Manual. Imagine Publishing Ltd.

Arndheim, Rudolf. (2002)

Sanat Olarak Sinema, Çev. Rabia Ünal, Ankara, Öteki Yayınevi.

AgşinBabayev, Bakü, (1999)

Azerbaycan Tarihi Cilt 6. Baku: ElmNeşriyatı

Azerbaycan Milli

ElmlerAkademiyası. (2008)

Azerbaycan Sinema Tarihinin Sessiz Dönemi.
Kino Sanatı Meseleleri.

Aziz, A (2013).

Televizyon ve Radyo Yayıncılığı (Giriş). İstanbul: Hiperlink

Balazs, Bela (1931)

Theory Of TheCinema, Trans. by Edith Bone, London, DENNIS DOBSON LTD,

Baudrillard, J. (1998)

Kusursuz Cinayet (Çev. Necmettin Sevil) İstanbul:
Ayrıntı Yayınları

Burgess, J. ve Green, J. (2009).

Youtube Online Video andParticipatory

Boyd, D. M., Ellison, N. B (2007).

Journal of Computer-MediatedCommunication

Burgess, J. ve Green, J. (2009).

Youtube Online Video andParticipatory

Bostancı, M. (2010)

**Sosyal Medyanın Gelişimi ve
İletişimFakültesiÖğrencilerinin Sosyal Medya**

	Kullanım Alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri
Bostancı, M (2019)	Sosyal Medya Dünyamızın Bugün Yarını. Konya: Palet Yayınları
Cebiyev, Gafar & Allahverdiyev Settar (2017)	Azerbaycan Tarihi, Bakü, Elm ve Tehsil, Culture. Polity Press.
Chayko, Mary (2018)	SüperBağ(lantı)lı. (Çev. Berkan Bayındır, Deniz Yengin & Tamer Bayrak). İstanbul: Der Kitabevi.
Dadaşov, Aydın (2015)	Azerbaycan Kinosu: mövzu, struktur, üslup, janr, Bakü, CBS.
Dereli, B (2013)	Yeni Medya Olarak Çevrimiçi Video Portalları ve Video Portallarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
	Azerbaycan Sineması.
Dilanova, Lale (2003).	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara
Dick, F. B. (2005).	Anatomy Of Film, (5. Basım), Boston & New York: Bedford St. Martin's
Dijk, J. V (2018)	Ağ Toplumu, Özlem Sakin (Çev.), Kafka Yayınevi: İstanbul
Dovan, Burcu (2021)	İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul
Çavuşoğlu Neslihan (2006)	1990 sonrası Türkiye'de Bağımsız sinema. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi
Erdoğan İrfan & Solmaz Pınar (2005)	Sinema ve Müzik, Dorlion Yayınları.
Eyyubova, Ayten (2017)	Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Sinemasında Toplumsal Yozlaşma: Pencere ve Köpek. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü, İstanbul.

Efendiyev, T (2011)	MedeniyetdeTarihilik ve Müasirlik. Baku: Şerq ve Qerb.
Gadjinskaya, N. (1971)	KinoiskusstvoStranıOgney. Moskova: Gospolizdat.
Güçdemir, Y. (2012)	Bilgisayar AğlarıİnternetinGelişimi ve Bilgi Kirlenmesi. İstanbulÜniversitesiİletişimFakültesi Dergisi. 0 (17), s. 371-378
Gulubeyov, Edhem (1958)	SovetAzerbaycanınınKinosu, Bakü, Azərneşr, Babayev, Ağşın&KazıMZade, Aydın: Azərbaycan Sinema Sanatında Edebi Eserlerin Tecessümü, Bakü, “Tehsil” EİM, 2000.
Güngör, A. (2014)	Auteur Kuramı ve Metin Erksan Sineması. <i>TheJournal of AcademicSocialScienceStudies</i> <i>International Journal of SocialScience.</i>
Gamson, Joshua. (2011)	TheUnwatched Life Is Not WorthLiving: TheElevation of theOrdinary in CelebrityCulture. PMLA, 126(4), 1061-1069.
Harvey, David (2019)	Postmodernliğin Durumu. (Çev: Sungur Savran). İstanbul: Metis Yayınları.
Holm, D. (2011)	Bağımsız Sinema. İstanbul: Kalkedon.
İsmayılov, Tofik (2001)	Türk Cumhuriyetleri Sinema Tarihi, İstanbul, TürkGüzel Sanatlar Vakfı. Cilt 1. İsayeva, Reyhan: AXC Döneminde Sinema, Medeniyyet gazetesi, 27 Mayıs 2011, s. 14.
Jafarli, Rovshan (2003)	Sovyetler Birliği Döneminde Egemen İdeolojinin Azerbaycan Sinemasına Yansıması. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Khan, G. F. (2012). Socialmediaforgovernment. Springer
Khan, G. F. (2012)	Socialmediaforgovernment. Springer
KazıMZade, Aydın (2003)	Azerbaycan Kinosu, Bakü, Nağıl Evi, Cilt 1.
KazıMZade, Aydın (2016)	Kino ve Zaman, Bakü, Şark-Garb.
Kaplan, A. M. &Haenlein, M. Kırık A. M. (2010)	Etkileşimli Televizyon, İstanbul: Anahtar Kitaplar.
Küçükerdoğan& Çiftçi (2021)	A’dan Z’ye İletişim Çalışmaları, İksad Publishing House

Kırık A. M. (2010)	Etkileşimli Televizyon, İstanbul: Anahtar Kitaplar.
Lanzoni, Remi (2015)	Başlangıçtan Günümüze Fransız Sineması, Küre Yayınları
Leavy, E. (2000)	<i>Cinema of Outsider</i> . New York: New York University Press.
Lunaçerskiy, A. (1939)	<i>Partiya i Kino</i> . Moskova: Goskinoizdat
Maşrap, G., & Akbaba, S. M. (2020)	Aydınlanmanın Diyalektiği'nde Kültür Eleştirisi. <i>Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi</i> , 102-118.
Mitry, Jean (1997)	<i>The Aesthetics and Psychology Of The Cinema</i> , Trans. By Christopher King, Bloomington, Indiana University Press, Onaran, Alim, Şerif: Sinemaya Giriş, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2012.
Monaco, James (2002)	<i>Bir Film Nasıl Okunur?</i> Çev. Ertan Yılmaz, İstanbul, Oğlak Yayınları.
Nişancı, İlkey (2018)	<i>Teoride ve Pratikte Sinemada Kurgu</i> , İstanbul, Doruk Yayıncılık.
Onaran, Alim, Şerif (2012)	<i>Sinemaya Giriş</i> , İstanbul, Agora Kitaplığı,
Özkan, E, T. (2010)	<i>İstanbul Film Endüstrisi</i> . İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
Özön, N. (2000)	<i>Sinema Televizyon Video Bilgisayarlı Sinema Sözlüğü</i> . İstanbul: Kabalcı.
Sadıhov, Nazım (1970)	<i>Azerbaycan Bedii Kinosu</i> , Bakü, ELM Neşriyatı,
Sarıyeva, İ. (2016)	“Azerbaycan Kinosu ve Azerbaycançılık” (Azerbaycan Sineması ve Milliyetçilik). Bakü Haber Gazetesi, 8(3): 15.
Scott, P. R., & Jacka, J. M. (2011)	<i>Auditing social media: A governance and risk guide</i> . John Wiley & Sons.
SmitthGeofrey. (2008)	<i>Dünya Sinema Tarihi</i> , Kabalcı Yayınları
Strangelove, M. (2010)	<i>Watching Youtube Extraordinary Videos by Ordinary People</i> . Toronto: University of Toronto Press.
Süalp, T. (2003-2004)	Bağımsız Sinema Kim(ler)den ve Ne(ler)den Bağımsızdır ve İllaki Niye Bağımsızdır?. <i>Antrakt</i> , Aralık-Ocak 2003/2004, Sayı:75-76, s.17-20.
TDK, (1992)	<i>Türkçe Sözlük 1. Cilt</i> . Ankara: Türk Dil Kurumu.

Teksoy, Rekin. (2009)	Rekin Teksoy’un Sinema Tarihi, 3.Baskı, İstanbul, Oğlak Yayıncılık. Cilt: 2.
Teksoy, Rekin. (2014)	Rekin Teksoy’un Sinema Tarihi Cilt 2. İstanbul: Oğlak Yayıncılık
Tzioumakis, Y. (2015)	Amerikan Bağımsız Sineması. Doruk Yayınları.
Yıldırım, A., Şimşek, H. (2018)	Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
Yıldırım, N, & Özmen, B. (2012).	Video Paylaşım Sitelerinin Eğitsel Amaçlı Kullanımı. <i>Education Sciences</i> , 7 (1), 288-295.

İnternet Kaynakları

AZADLIQ.ORG [HTTPS://WWW.AZADLIQ.ORG/A/24977950.HTML](https://www.azadliq.org/a/24977950.html)

ERİŞİM TARİHİ: 18 EKİM 2021

ESMACALISIR.COM	(Çukurcubaşı Çalışır, Esmâ. “Web 1-0, Web 2.0, Web 3.0 Web 4.0 Nedir Bu Web?”, https://esmacalisir.com/2018/01/09/web-1-0-web-2-0-web-3-0-web-4-0-nedir-bu-web/). Erişim: 12.09.2022
AXAR.AZ	https://axar.az/news/toplum/53887.html Erişim Tarihi 2016
KULIS.AZ	https://kulis.az/index.php/xeber/sevda-sultanova Erişim Tarihi: 23 Haziran 2022
PUBLISIST.AZ	https://publisist.az/mezmun/musteqil-olkenin-musteqil-olmayan-kinosu/261 (Erişim tarihi: Mart,

2022

REPORT.AZ

<https://report.az/incesenet-xeberleri/teymur-haciyevin-sanxay-baki-filmi-ictimaiyyete-teqdim-olunub1/>

Erişim Tarihi: 2 Eylül 2022

AKI.AZ

<https://aki.az/bil-suvar-filminin-az-rbaycan-premyeras-kino-evind/>Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2022

WIKİPEDIA.ORG

https://az.wikipedia.org/wiki/Taleh_Yüzbəyov

Eşirim Tarihi 7 Ekim 2022

YOUTUBE.COM

<https://www.youtube.com/watch?v=Ie-dCF7ePPY>

Eşirim Tarihi 22 Eylül 2022

YOUTUBE.COM

<https://www.youtube.com/watch?v=oHqzcm1V-Sg&t=61s>

Eşirim Tarihi 22 Eylül 2022)

YOUTUBE.COM

https://www.youtube.com/watch?v=RQLf_yO2n70

Eşirim Tarihi 22 Eylül 2022)

Eşirim Tarihi 30 Eylül 2022)

YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=MgWQdmC8B34 Eşirim Tarihi 30 Eylül 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=SU4exbVtRGk Eşirim Tarihi 30 Eylül 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=dhm4kB3J8Ho Eşirim Tarihi 2 Ekim 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=SU4exbVtRGk Eşirim Tarihi 2 Ekim 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=rN1YI2zNEt0 Eşirim Tarihi 2 Ekim 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=2hV6ENhR0Ho Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=5OM3aTV2M-k&t=70s Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)
YOUTUBE.COM	https://www.youtube.com/watch?v=WyVlx_6irYo Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Youtube.com

https://www.youtube.com/watch?v=1HlkjQ_CTDI&t=38s

Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Youtube.com

<https://www.youtube.com/watch?v=hl0n0A7e3RU&t=596s>

Eşirim Tarihi 5 Ekim 2022)

Winter, 2014, p. 79-100.

Doinumber:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2595>

Dx.doi.org

Eşirim Tarihi 3 Temmuz 2022)

